

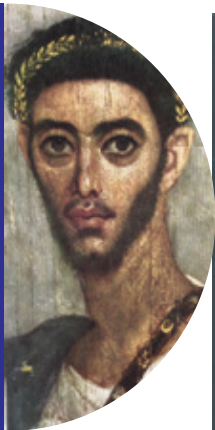
EDUSKA

Wydawnictwo Młoda Polska

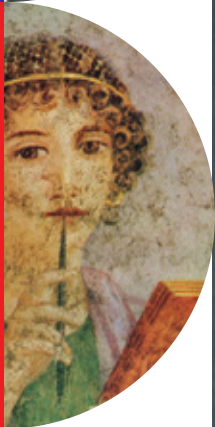
TYGODNIK

Nr. 5 06.10.2014 r.

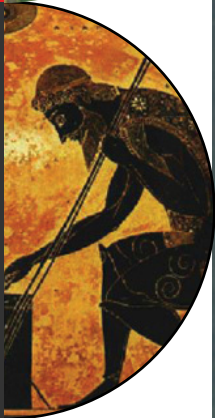
LITERATURA

SZTUKA PISANIA

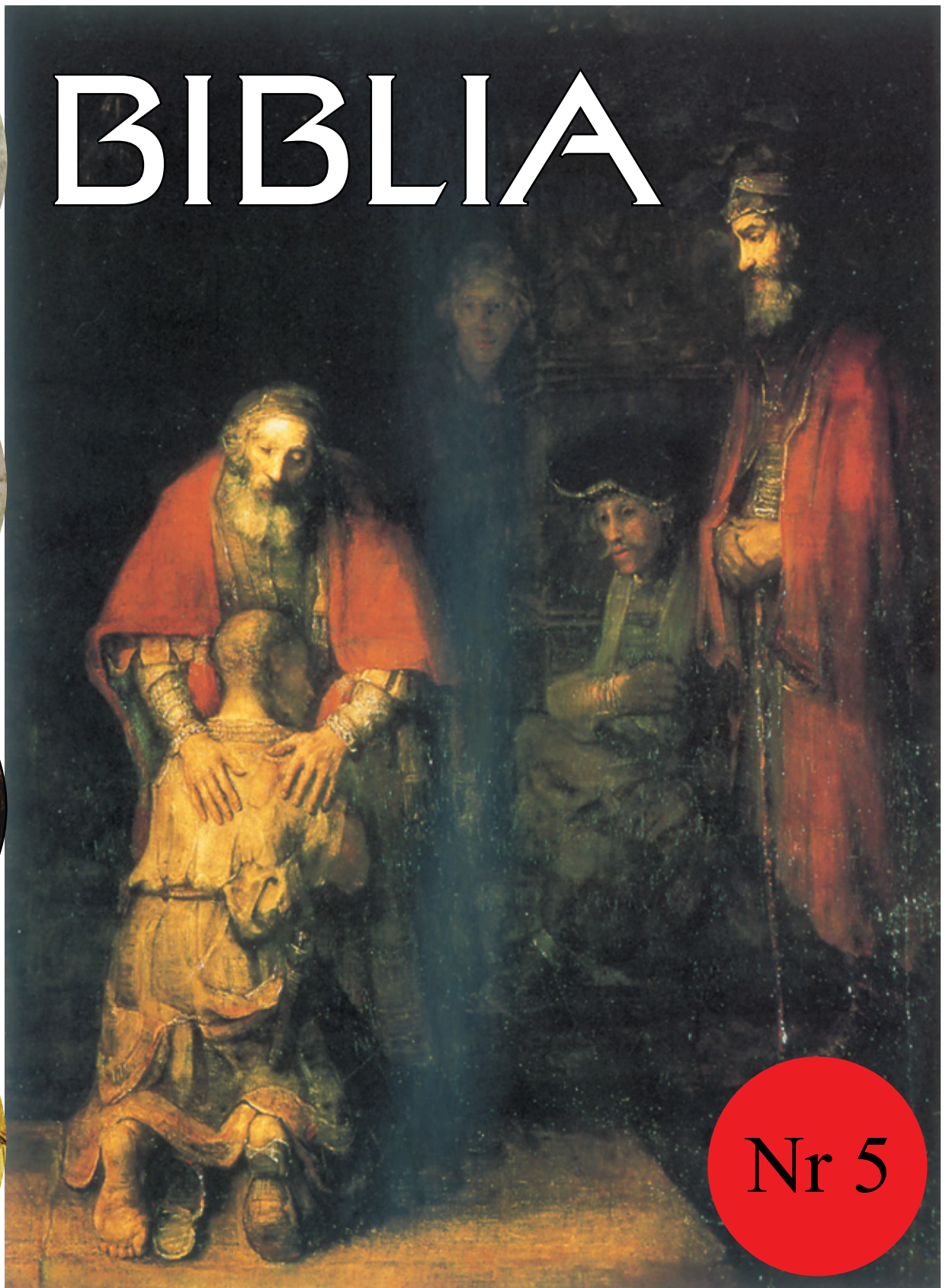
GRAMATYKA

HISTORIA

WOS

BIBLIA

Nr 5

„BIBLIA” – MAPA MYŚLI

- *Biblia*, obok kultury antyku, jest jednym z najważniejszych źródeł naszej kultury. Na niej opiera się system wartości całego świata chrześcijańskiego. Z niej także wyrasta nasza kultura i sztuka, dla której przez wiele wieków była główną inspiracją i pozostała nią do dzisiaj.
- *Biblia* jest także księgą uniwersalną, zawierającą ponadczasowe, ponadkulturowe prawdy moralne – jak dekalog, czyli dziesięć przykazań Bożych.
- *Biblia*, czyli *Pismo Święte*, składa się ze *Starego Testamentu* – jest to historia od czasu powstania świata aż do narodzin Chrystusa, oraz *Nowego Testamentu* – to historia narodzin i życia Chrystusa, Jego śmierci, dzieje pierwszych chrześcijan, aż po Apokalipsę świętego Jana – prorocтво końca świata.
- Mniej więcej przez pierwszych 500 lat, od XVIII do XIII w. p.n.e., *Biblia* była przekazywana ustnie. Potem zapisywano ją na kamiennych tablicach, następnie na tablicach glinianych czy drewnianych, później na zwojach z wyprawionych skór, które zszywano w jeden zwój i nawijano na ozdobne drążki. Potem zapisywano ją na papirusie i pergaminie.

KIEDY POWSTAŁA?

- Księgi *Starego Testamentu* powstały między XIII a II wiekiem przed naszą erą.
- **XIII wiek p.n.e.** – najstarsze teksty *Biblii* (*Pięcioksiąg*, najstarsze psalmy),
 - **VIII–VI wiek p.n.e.** – *Księgi Izajasza, Jeremiasza, Ezechiela* (prorocтво),
 - **V–IV wiek p.n.e.** – *Księgi Hioba, Eklezjasty, Pieśń nad Pieśniami*,
 - **II–I wiek p.n.e.** – *Księga Mądrości*,
 - **I wiek n.e.** – *Nowy Testament: Listy św. Pawła, Ewangelie, Apokalipsa św. Jana*.

„BIBLIA” – DZIEŁO ZŁOŻONE

- Powstawała przez około 1400 lat. Jest dziełem wielu autorów. Jej wielorakie funkcje w kulturze starożytnego Izraela znalazły odbicie w różnorodności form, jakie się na nią składają.
- Obok zapisu mitów są tu traktaty filozoficzne. Poezja sąsiaduje ze zbiorami surowych praw. Znajdujemy w *Biblii* szczegółowe opracowania historyczne i zapisy tajemniczych i wieloznacznych wizji.
- Oprócz funkcji sakralnych i kulturowych *Biblia* spełniała i inne – była kroniką i kodeksem prawnym, zarówno kamym, jak i cywilnym.

NAZWA

Biblia znaczy po grecku: księgi. To liczba mnoga od słowa *bi-blion* – księga, zwój papirusu – pierwszego materiału piśmienicznego, na którym zapisywano przekaz religii judaizmu. Z czasem utrwaliła się jako nazwa własna, ale funkcjonuje też tytuł tradycyjny: *Pismo Święte*.

PRAWO

- Biblia* jest księgą, która poucza, według jakich praw powinien żyć człowiek. Najważniejsze:
- *Stary Testament* – dekalog – dziesięć przykazań Bożych
 - *Nowy Testament* – Chrystusowy nakaz miłości

JĘZYK

- *Stary Testament* został napisany w językach hebrajskim, aramejskim i greckim.
- *Nowy Testament* został napisany w językach greckim i aramejskim.

ZAKRES TREŚCI

- Biblia jest zamkniętą całością*: pokazuje świat i człowieka od chwili stworzenia i pierwszego upadku aż po czas przyjścia Mesjasza, Jego śmierć i zmartwychwstanie, dzięki któremu człowiek może osiągnąć zbawienie. Kończy się na ostatecznym zniszczeniu zła, szatana.
- *Stary Testament* – święta księga judaizmu i chrześcijaństwa – szczegółowo przedstawia dzieje Narodu Wybranego – Izraela.
 - *Nowy Testament* – święta księga chrześcijan – opisuje życie i naukę Jezusa, oraz pierwsze lata działalności chrześcijan. Wieńczy ją *Apokalipsa św. Jana*.

TŁUMACZENIA

- *Septuaginta* znaczy – tłumaczenie „siedemdziesięciu” – pierwszy przekład *Starego Testamentu* na język grecki!
- *Wulgata* – to pierwszy (dokonany w latach 382–406) przekład *Starego i Nowego Testamentu* na łacinę autorstwa św. Hieronima.
- *Biblia Jakuba Wujka* (1599 r.) – przekład całości na język polski, najpopularniejszy przez wieki – aż do *Biblii Tysiąclecia*.
- **1965! *Biblia Tysiąclecia*** – przetłumaczona zbiorowo pod redakcją benedyktynów tynieckich całość *Biblii*.

„BIBLIA” OBJAŚNIENIA

- **JAK POWSTAŁ ŚWIAT?**
Kosmogonia biblijna dokładnie opisuje sześć dni stworzenia świata przez Boga. Bóg oddziela światło od ciemności, tworzy wody, lądy, florę, faunę. Kolejne etapy *Biblia* potwierdza słowami: *I było dobre*.
- **JAK POWSTAŁ CZŁOWIEK?**
Bóg stwarza go na swój obraz i swoje podobieństwo. Najpierw Adama, potem Ewę. Żyją w raju i tu za namową szatana popełniają grzech pierworodny. To obraz pierwszego buntu, grzechu i przyczyna śmiertelności człowieka.
- **CZYM JEST ŚMIERĆ?**
Śmiertelne jest ciało – dusza znajdzie się po śmierci w czyśćcu – raju, piekle, w zależności od uczynków popełnianych za życia.
- **CZYM JEST CIERPIENIE**
Historia Hioba poucza, że:
 - cierpienie nie jest karą za grzechy,
 - człowiek nie umie zrozumieć wyroków planu Boskiego,
 - prawdość i wierność Bogu dają człowiekowi spokój w cierpieniu.

„BIBLIA” DAJE

- OBRAZ BOGA**
- Bóg jest tym, który „jest” – to znaczy trwa, jest poza czasem. Nie wolno wymawiać jego imienia nadaremno.
- Bóg – ojciec – stwórciel człowieka.
 - Bóg bliski człowiekowi – towarzyszy Narodowi Wybranemu w wędrówce.
 - Bóg prawodawca – na górze Synaj przekazuje kamienne tablice z dziesięcioma przykazaniami
 - Bóg – sędzia – surowo karze ludzkość za grzechy.
 - Bóg miłosierny – potrafi wybaczyć człowiekowi jego słabość.
 - Bóg, który kocha człowieka, poświęca dla jego zbawienia swojego Syna, w osobie Chrystusa przekazuje nakaz miłości Boga i bliźniego jako najważniejszy.
- OBRAZ CZŁOWIEKA**
- człowiek silny – namiestnik Boga na ziemi, pan świata (wg *Księgi Psalmów*),
 - człowiek – marna istota, krucha, przemijalna (wg *Księgi Koheleta*),
 - człowiek umiłowanym dzieckiem i dziełem Boga,
 - człowiek ułomnym, słabym grzesznikiem, buntującym się przeciw Bogu,
 - człowiek obdarowany wolną wolą – od niego zależy, jaką drogę życia wybierze.

- WIZJĘ DALSZYCH LOSÓW ŚWIATA**
- Apokalipsa św. Jana* – przepowiednia opisująca chwile końca świata i Sądu Ostatecznego. Będzie to moment zwycięstwa dobra nad złem i pokonania szatana. Jej cechy to:
- tajemniczość,
 - symbolika trudna do interpretacji,
 - wizyjność,
 - elementy apokaliptyczne: łamiące się nieba, trzaskające lądy, deszcz gwiazd.

„BIBLIA” JAKO DZIEŁO WIELOGATUNKOWE

Biblia to bogaty zbiór gatunków literackich.

- OTO WYKAZ GATUNKÓW BIBLIJNYCH**
- **Psalmy**: błagalne, dziękczynne, pochwalne, królewskie, patriotyczne, religijne, mądrościowe. Psalm to w *Biblii* pieśń łącząca cechy hymnu i modlitwy.
 - **Saga rodu** – epicka opowieść o dziejach rodziny (np. historia rodu Abrahama – Izaak – Jakub – Józef).
 - **Modlitwa** – osobista, dziękczynna lub błagalna apostrofa do bóstwa (modlitwy Mojżesza, Dawida, Salomona).
 - **Inne**: podanie, legenda, historia, pieśń, dialog, aforyzmy, nowela, poemat, dramat, listy, kroniki, hymny, treny itp.

- „NOWY TESTAMENT”**
- **Przypowieść (parabola)** – opowiadanie ilustrujące przesłanie moralne i dydaktyczne lub religijne obrazową fabułą (np. *Przypowieść o synu marnotrawnym, Przypowieść o siewcy*).
 - **Apokalipsa** – prorocтво, szczególne prorocтво, bo obrazujące losy świata i ludzkości, koniec istnienia i Sąd Ostateczny. Nigdy nie jest wyłożona wprost, przeciwnie – naszpikowana symbolami, tajemniczymi znakami i szyframi. Najśłynniejsza: *Apokalipsa św. Jana*.
 - **Kazanie** – kaznodziejskie pouczenie skierowane do wiernych, oparte na słowach Boga (np. kazania Chrystusa).

- NAWIĄZANIA DO „BIBLI”**
- Jest ich mnóstwo!
- Literatura bywa gęsta od biblijnych aluzji, czasem motyw taki pojawia się w tle, innym razem *Biblia* jest kluczem do powieści. W literaturze – dawnej i współczesnej – znajduje się wiele utworów poświęconych różnym motywom biblijnym: wizji końca świata, tematowi szatana, śmierci, postaciom biblijnym.

„BIBLIA”

→

• Jest zbiorem przykładów – wzorców i antywzorców postępowania.

→

• Zawiera kodeks moralny, definiuje dobro i zło.

→

• Jest przebogatym magazynem prawd o człowieku, o złożoności natury ludzkiej.

→

• Jest próbą odpowiedzi na pytania nurtujące ludzkość – porządkuje sprawy życia i śmierci, cierpienia i szczęścia, definiuje człowieka.

→

• Jest dziełem złożonym, niejednolitym, źródłem przeróżnych gatunków literackich, odmiennych sylwetek i różnych czynów – daje odbiorcy możliwość wielu wyborów.

→

• Prezentuje ludzi, ich obyczaje i poglądy z wielu epok, ale eksponuje to, co uniwersalne i niezależne od kostiumu i czasu historycznego.

→

• Jest dziełem, które wpłynęło na światopogląd, kulturę, a nawet język współczesnych ludzi.

→

• Dla wielu ludzi jest sacrum – czyli księgą świętą, należącą do autorytetów i skarbów wyznawanej religii. Dla tych jest też zbiorem prawd i nauk religijnych.

TEMATY, WYDARZENIA, MOTYWY BIBLIJNE, KTÓRE TRZEBA ZAPAMIĘTAĆ I KOJARZYĆ Z „BIBLIĄ”.

Stary Testament

- Stworzenie świata i człowieka
- Upadek pierwszych ludzi – wygnanie z raju
- Bratobójstwo – Kain i Abel
- Dzieje Noego – historia potopu
- Budowa wieży Babel
- Historia Abrahama i ofiara Izaaka
- Historia Józefa, jego braci i ich czynów w Egipcie
- Narodziny Mojżesza i wyjście z Egiptu – wędrówka do Ziemi Obiecanej
- Dziesięć plag egipskich
- Cuda podczas wędrówki
- Dekalog przekazany ludziom na górze Synaj
- Śmierć Mojżesza
- Zdobycie Jerycha
- Historia Dawida i Goliata
- Władanie i mądrość Salomona
- *Pieśń nad Pieśniami*
- Czasy proroków – przykłady przepowiedni

Nowy Testament

Dzieje Chrystusa:

- narodziny,
- dzieciństwo,
- działalność (nauka i czynione cuda),
- proces,
- ukrzyżowanie,
- zmartwychwstanie,
- wniebowstąpienie.

Z działalności:

- wesele w Kanie Galilejskiej
- wskreszenie Łazarza
- kazanie na górze Synaj
- przypowieści
- historia Marii Magdaleny

Z procesu:

- zdrada Judasza
- ostatnia wieczerza
- wyrok sanhedrynu, postawa Piłata, uwolnienie Barabasz

W „BIBLI” ODNAJDZIEMY UNIWERSALNE POSTAWY, WARTOŚCI I UCZUCIA LUDZKIE

Najstarsze wzorce, jakie odnajdujemy w *Biblii*, w dużej mierze są podobne do antycznych.

Miłość do Boga – Hiob

Miłość ojcowską

- Boga do ludzi
- Abrahama do Izaaka
- ojca do syna marnotrawnego

Miłość matczyną

- Matka Boska – jej tragedia i postawa w dziejach Chrystusa
- matka z opowieści o sędzie Salomona

Miłość mężczyzny i kobiety

- *Pieśń nad Pieśniami*
- *Hymn o miłości*

Rywalizację o miłość rodzicielską

- bracia Józefa
- Kain i Abel
- syn marnotrawny i wierny ojcu

Bunt w naturze ludzkiej

- grzech pierworodny
- budowniczo wieży Babel
- ludzkość przed potopem,
- Izraelici czczący złotego cielca
- przypowieści

Cierpienie

- historia Hioba
- dzieje Chrystusa

Zbrodnię bratobójczą

- historia Kaina i Abła

Poświęcenie dla ludzkości

- Chrystus

Wierność i ufność Bogu

- dzieje Hioba
- postawa Abrahama

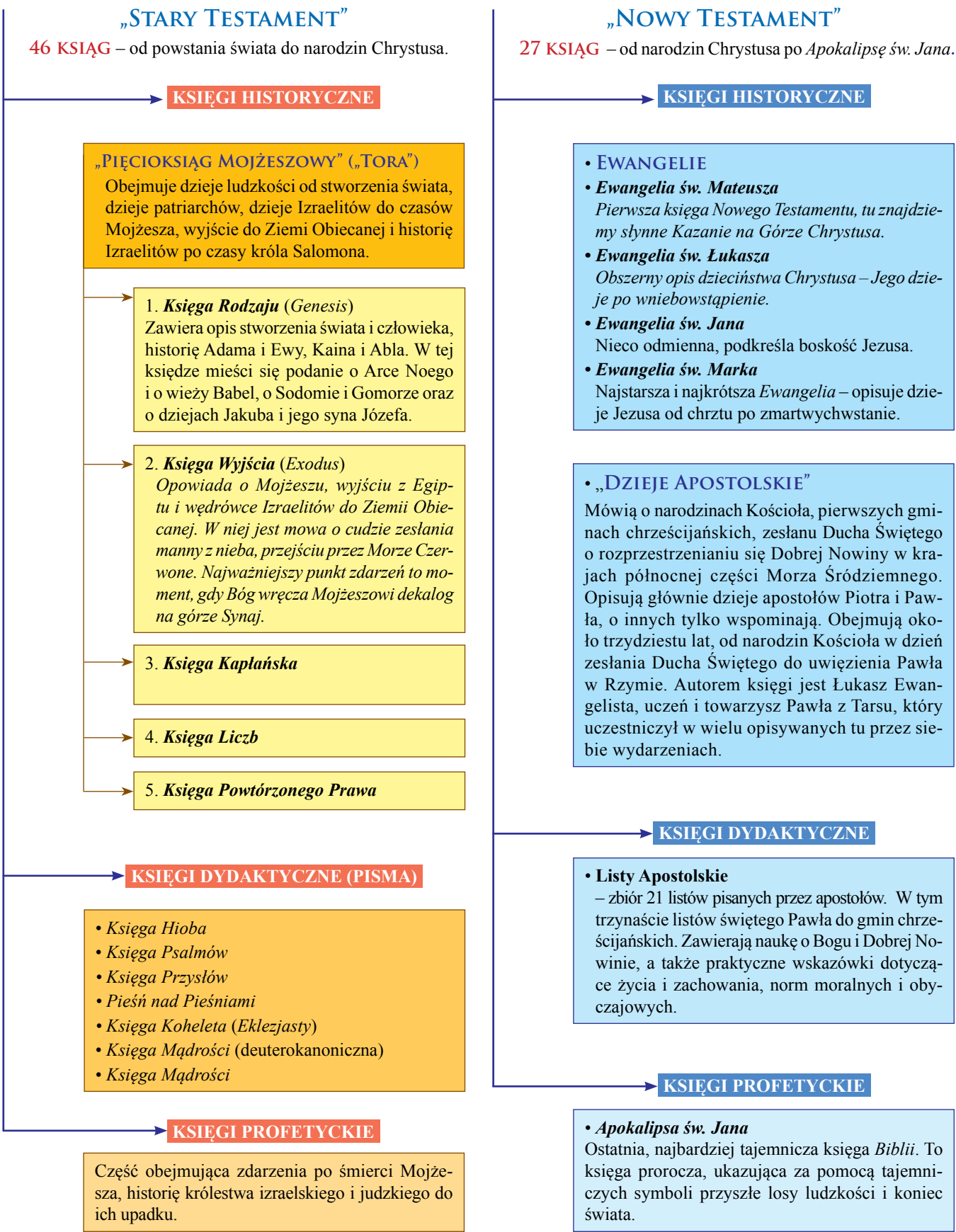
Milosierdzie i wybaczenie

- *Psalmy*
- postawa Józefa wobec braci
- Chrystusa wobec wrogów

Ogromnie ważną wartością *Biblii* jest określenie postaw dobrych i złych – głównie poprzez ustalenie **dziesięciorga przykazań**, a co za tym idzie – obietnica nagrody za życie prawe i kary za złe.

- W *Starym Testamencie* kluczową rolę odgrywa dekalog.
- W *Nowym Testamencie* – przykazanie miłości bliźniego, które życiem i nauką propaguje Chrystus.

PODZIAŁ „BIBLI”

„BIBLIA”

„ [...] NIE DAŁSZY NIŻ W CZORAJ WYDA NAM SIĘ TEN CZAS, CHOĆ TWARZE CEZARÓW INNE DZIŚ NA MONETACH” ... TAK OBIECUJE CZESŁAW MIŁOSZ W WERSZU O „BIBLI” („LEKTURY”). ZAUFAJMY NOBLISCIE, KTÓRY TWIERDZI, ŻE WINO, CHLEB, A TAKŻE PRAGNIENIE CUDÓW WCIAŻ W NAS TE SAME. CZY TAK JEST FAKTYCZNIE? PRZED EGZAMINEM GIMNAZJALNYM SŁUSZNYM WYDAJE SIĘ PODOBNE PYTANIE. A TAKŻE POWTÓRKA Z „BIBLI”!

TEST NA POCZĄTEK

Czy Biblia może zawitać na egzaminie gimnazjalnym? Tak.
W jaki sposób?
Przede wszystkim jako bardzo ważny kontekst kulturowy, baza odwołań i wątków tematycznych. Nawiązań do *Biblii* w kulturze Europy od zarania wieków po dzień dzisiejszy.

Ważniejszy jest bez liku. Tyle samo lub więcej niż mitologicznych. Nic dziwnego – to *Biblia* – najważniejszy tekst kultury europejskiej, dla bardzo wielu – święty. Dla gimnazjalistów – jedna z lektur oznaczonych gwiazdką w podstawie programowej, co oznacza, że wiedzę o tej Księdze trzeba mieć.

Czy jesteś zorientowany w tematyce biblijnej? Sprawdźmy. Poniżej pytania badające Twój punkt wyjścia. Odpowiadaj TAK lub NIE:

Wyobraźmy sobie, że na teście:

1. Czytasz fragment *Balladyny* Juliusza Słowackiego. Alina – siostra, która zabiła Balladynę, nie może zmyć z czoła plamy po malinie. Jest dla Ciebie jasne, że to nawiązanie do biblijnej opowieści o Kainie i Abla, znasz termin „kainowe znamię” i umiesz to podobieństwo wyjaśnić.

TAK NIE

2. Załóżmy, że tematem przewodnim TESTU jest MIŁOŚĆ. Czytasz sentencję: *Miłość cierpliwa jest, łaskawa jest, miłość nie zazdrości, nie szuka pokłasku*. Od razu kojarzysz z *Hymnem do Miłości* św. Pawła z Tarsu i wiesz, że hymn należy do *Nowego Testamentu*.

TAK NIE

3. W wypracowaniu o miłości napiszesz: Miłość bliźniego, to główny nakaz nauki Chrystusa, a źródłem wiedzy o niej jest przykazanie miłości (*Nowy Testament*).

TAK NIE

4. W TEŚCIE przytoczono fragment znanego wiersza Herberta pt. *Domysły na temat Barabasa*: *Co się stało z Barabaszem? Pytałem, nikt nie wie*

Ty – wiesz kim jest tytułowy bohater i oceniasz, czy poniższe zdanie jest prawidłowe: *Poeta, pisząc o losach uwolnionego Barabasa, buduje poetycką rekonstrukcję zdarzeń z Nowego Testamentu. Nawiązuje do dziejów Chrystusa – sądu i ukrzyżowania.*

TAK NIE

5. W TEŚCIE zaprezentowano malarskie dzieła w następującej kolejności:
a) *Zwiastowanie* – Gabriel Rossetti
b) *Pokłon trzech króli* – Sandro Botticelli
c) *Ustawianie krzyża* – Rubens
d) *Złożenie do grobu* – Caravaggio
e) *Zmartwychwstanie Chrystusa* – Rembrandt

Oceń czy są prawidłowo ułożone: według chronologii zdarzeń z życia Chrystusa, nie powstania dzieł?

TAK NIE

6. Czytasz myśli filozofa, który twierdzi, że *wszystko to marność nad marnościami! Życie to tylko gonienie za wiatrem! Człowiek jest istotą znikomą; z prochu powstał i w proch się obróci...*
Kojarzysz te słowa z *Księgą Koheleta* w *Starym Testamencie*.

TAK NIE

7. Bardzo możliwe, że dostaniesz do analizy fragment *Hymnu* Jana Kochanowskiego:

*Tys pan wszytkiego świata, Tys niebo zbudował
I złotymi gwiazdami ślicznieś uhaftował;
Tys fundament założył nieobeszłej ziemi
I przykryłeś jej nagość zioły rozlicznymi.*

Rozpoznajesz nawiązanie do *Starego Testamentu* – historii stworzenia świata, a także do słynnego *Psalmu 8*.

TAK NIE

8. Tadeusz Różewicz napisał w znanym wierszu o wojnie pt. *Ocalony* takie zdanie:
Kto oddzieli teraz światło od ciemności?

Potrafisz wskazać nawiązanie do starotestamentowego opisu stworzenia świata – dzień w którym Bóg oddzielił ciemność od światłości, to dzień drugi.

TAK NIE

9. Termin *kamienne tablice* kojarzy ci się z *Starym Testamentem*, górą Synaj i przekazaniem ludziom Dekalogu.

TAK NIE

10. Te osoby to dla Ciebie bezdyskusyjnie:
Judas – synonim zdrady
Płat – synonim wyrzeczenia się odpowiedzialności
Izaak – synonim ocalonej ofiary
Hiob – synonim ufności i wierności bogu

TAK NIE

11. Polecenie z TESTU: masz skonstruować ulotkę zachęcającą do podróży w świat *Biblii*. Czy poniższa jest poprawna, jeśli chodzi o zgodność ze zdarzeniami z *Biblią*?

Cały tydzień w raj! Pielgrzymka śladami Mojżesza i Narodu Wybranego. Niezwykłe atrakcje: rozstąpi się Morze Czerwone, zagada gorejący krzak! Specjalny przystanek przy górze Synaj! Smakołyk wycieczki: manna z nieba.

Zapraszamy!

TAK NIE

12. Czy te pytania mogły trafić tych ludzi?

Egipcjanie:
Jak pokonać plagę żab?

Budowniczo wieży Babel:
Jak się dogadać?

Adam i Ewa:
Co się stanie, jak zjemy jabłko?

Lud Izraela:
Może lepiej nie rozgniewać złotego cielca?

Weselników z Kany:
Skąd wziąć więcej wina?

Syna marnotrawny:
Czy tata na pewno mi przebaczy?

TAK NIE

Posumowanie:
Jeśli na wszystkie pytania odpowiedziałeś TAK – dalsza lektura będzie przyjemną podróżą. Jeśli choć raz miałeś wątpliwości – jest to podróż obowiązkowa!

CZY UMIESZ UZUPEŁNIĆ NOTATKĘ?

Role jakie spełniała *Biblia*:

- 1. Sakralna, bo
- 2. Moralizatorska bo
- 3. Prorocka, bo
- 4. Prawna, bo
- 5. Literacka, bo
- 6. Historyczna, bo

1. Jest świętą księgą dla wyznawców judaizmu (*Stary Testament*) i chrześcijan (*Stary i Nowy Testament*), dyktuje obrzędy i reguły praktykowania religii.
2. Ustanawia wartości moralne, określa dobro i zło.
3. Zawiera prorocтва i przepowiednie w tym najbliższej przyszłości.
4. Jest – *Apokalipsa św. Jana*.

Kto, gdzie, kiedy i co się działo?

„STARY TESTAMENT”

STWORZENIE ŚWIATA

Zapamiętaj terminy!

- **EWANGELIA** – dobra nowina.
Za tę dobrą nowinę *Bi-blia* i kultura chrześcijańska uznaje pojawienie się Chrystusa, Jego naukę i poświęcenie za ludzkość.
- **EWANGELIE SYNOP-TYCZNE**
– czyli równoległe, uzupełniające się tzn. każda z *Ewangelii* dotyczy tych samych zdarzeń, a wersje opowiedziane przez cztery różne osoby uzupełniają się wzajemnie; należą do nich trzy pierwsze Ewangelie – św. Mateusza, Marka i Łukasza. Wszystkie opowiadają dzieje Chrystusa.
- **TESTAMENT**
– przymierze Boga z człowiekiem. W ogólnym rozumieniu także rozdzielstwo dóbr, dziedzictwa pozostawionego przez zmarłego.

Księgi Rodzaju to z punktu widzenia religioznawstwa zapis mitu genezyjskiego (wyjaśniającego powstanie wszechświata) starożytnych Izraelitów. Mity takie można znaleźć praktycznie w każdej kulturze, właściwie nie ma mitologii bez wyjaśnienia tajemnicy pochodzenia życia i ludzkości.

Uderzające jest podobieństwo kosmogonii biblijnej z mitami greckim i mezopotamskim, zwłaszcza w tym, że za początkowy stan uważały chaos i wodę. Opowieść o stworzeniu świata jest elementem świadomości mitycznej, który w naukowej Europie przetrwał chyba najdłużej ze wszystkich. Dopiero odkrycia Karola Darwina i sformułowanie przezeń teorii ewolucji pod koniec XIX w. ostatecznie sprawiły, że przestano wierzyć w taką genezę wszechświata. Do dziś zresztą na marginesie nauki działają tzw. kreacjoniści, którzy twierdzą, że było tak, jak mówi *Biblia*...

W „BIBLI” ZNAJDUJĄ SIĘ DWA NIEZALEŻNE OPISY STWORZENIA ŚWIATA.

WERSJA PIERWSZA

Stworzenie świata trwało sześć dni. Bóg kolejne elementy wszechświata powoływał do istnienia, po czym nadawał im nazwę. Najpierw więc tworzył pojęcie, a dopiero potem je nazywał. Po nadaniu nazwy w biblijnym opisie pada zawsze formuła *A Bóg widział, że były dobre*.

- **Dzień pierwszy:** *Na początku Bóg stworzył niebo i ziemię* – tak brzmią pierwsze słowa *Biblii* o pierwszym dniu tworzenia. Nie wiadomo do końca, co było i czy coś w ogóle było przedtem. Ziemia była początkowo zalany wodami chaosu pogrążonym w ciemnościach. Pierwszego dnia Bóg rzekł: *Niech się stanie światłość*, po czym nazwał ją dniem, a ciemność nocą.
- **Drugiego dnia** nastąpiło oddzielenie nieba od ziemi. Miało ono być sklepieniem, nad i pod którym znajduje się woda.
- **Trzeciego dnia** wyłoniły się lądy spośród zalewającej dotąd ziemi wody i powstały rośliny.
- **Czwartego dnia** Bóg stworzył słońce, księżyc i gwiazdy, aby *rządziły dniem i nocą*.
- **Piątego dnia** Bóg powołał do życia zwierzęta wodne i ptaki.
- **Szóstego** – najpierw stworzył zwierzęta lądowe, a potem rzekł: *Uczyńmy człowieka na Nasz obraz, podobnego Nam. Niech panuje nad rybami morskimi, nad ptactwem, nad bydłem, nad ziemią i nad wszystkimi zwierzętami pełzającymi po ziemi*.
- **Siódmego dnia** Bóg odpoczywał.

WERSJA DRUGA

Różni się przede wszystkim opisem powstawania człowieka. Wedle niej człowiek powstał nawet przed roślinami, ulepiony „z prochu ziemi”. Potem Bóg stworzył dlań (na wschodzie, czyli w najświętszej w mitologiach stronie świata) Eden – rajski ogród, w którego centrum rosły dwa różniące się od innych drzewa: pierwsze – życia i drugie, to zakazane, wiadomości złego i dobrego. Następnie Bóg stworzył zwierzęta, ale w tej wersji to Adam nadawał im nazwy. W końcu Bogu zrobiło się żal człowieka, że jest sam i nie ma żadnej pomocy, więc wyjął mu ze śnie żebro i stworzył z niego kobietę.

Zwróć uwagę na punkt wyjścia – to bezład, pustkowicie i ciemność, Bóg stwarza niebo i ziemię i oddziela ciemność od światłości. Uwaga, która się nasuwa: podobieństwo z grecką kosmogonią mitologiczną i mezopotamską wersją – tam także pierwsi, straszni bogowie wyłaniają się z chaosu i wody.

Michał Anioł, *Stworzenie człowieka*

CZYM RÓŻNIĄ SIĘ OD SIEBIE KOSMOGONIA BIBLIJNA I MITOLOGICZNA?

Najpierw przypomnienie – co znaczy słowo kosmogonia? To stworzenie początków istnienia – objaśnienie jak powstał świat człowiek, kim jest w tym systemie Bóg. Co kultura czy religia to inna (a czasem podobna) interpretacja. Jak się ma *Biblia* do mitologii?

- Pamiętamy:**
- **BÓG**
 - **Biblia:** Jeden, wszechmogący, stwórciel nieba i ziemi. Ojciec, ale i sędzia człowieka. Wymaga bezwzględnej wierności (nie będziesz czcił bogów cudzych przede mną).
 - **Mitologia:** politeizm – wielu bogów odpowiedzialnych za różne sfery życia. Bogowie obdarzeni są nadludzkimi cechami i nieśmiertelnością, ale są też podobni do ludzi. (bogowie jak ludzie, ludzie jak bogowie).
 - **POWSTANIE ŚWIATA**
 - **Biblia:** Systematyczna praca Boga przez sześć dni, w które tworzy On kolejne dzieła; oddziela światło od ciemności, niebo, lądy od wody itd. Człowiek postaje w dniu szóstym.
 - **Mitologia:** wszechświat wyłania się z chaosu, istnienie wynika z tarć i wojen bogów. Nie jest to proces tak systematyczny jak w *Biblii* i nie ma jednego określonego sprawcy.
 - **CZŁOWIEK**
 - **Biblia** – stworzony przez Boga na jego obraz i podobieństwo, Adam i Ewa, dostają rajskie życie, które tracą przez nieposłuszeństwo.
 - **Mitologia** – kilka wersji, w jednej tworzy człowieka Prometeusz z gliny i łez.

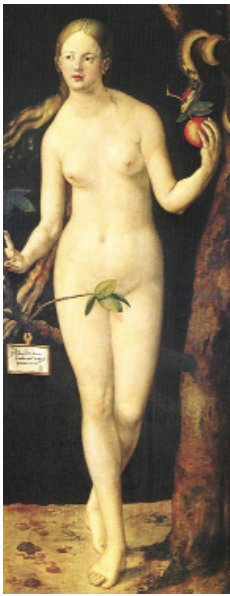
GRZECH PIERWORODNY

Pierwsi ludzie – Adam i Ewa – żyli szczęśliwie i beztrudnie w raju. Mogli do woli korzystać z jego dóbr poza jednym – Bóg zakazał im owocu z drzewa wiadomości dobrego i złego. Po tym, jak skuszona przez węża Ewa namówiła Adama do skosztowania jabłka z zakazanego drzewa, nastąpiło wygnanie z raju – i koniec niezłomnego szczęścia ludzi.

Jak to interpretować?

Historia grzechu pierworodnego to biblijne objaśnienie początków ludzkości, a także narodzin poczucia dobra i zła. W opisie grzechu pierworodnego każdy „rekwizyt” ma swoje symboliczne znaczenie – w dodatku różnie w ciągu wieków interpretowane. To także historia, która obrazuje dwoistą naturę człowieka stworzonego „na obraz i podobieństwo Boga”, ale jednocześnie przecież ułomnego i słabego. Same postacie naszych praojców mogą być postrzegane w rozmaity sposób:

- **Ewa** – pramatka. Ale też symbol cielesności lub narzędzie diabła.
- **Adam** – jako uosobienie ludzkiej słabości albo – to duża różnica – ludzkiej duchowości, która zawsze ulegnie ciału.
- **Wąż** – szatan, ale też – tak jak Ewa – pokusa cielesności.
- **Drzewo wiadomości dobrego i złego** – to symbol najbardziej chyba tajemniczy. Jabłko z niego można interpretować po prostu jako coś, co chciałoby się mieć – wielką, niepokonaną pokusę. Zastanawiająca jest jednak nazwa tego drzewa. Przecież, na pozór, to chyba dobrze i po myśli Boga, że ludzie dowiedzą się, co jest dobre, a co złe. Chyba że spojrzymy na eden jak na pierwotny świat człowieka natury, który nie zna żadnych zakazów i nakazów (więc po prostu nie może zgrzeszyć), a moment zerwania jabłka uznamy za zapis momentu uzyskania świadomości dobra i zła, narodzin prawa moralnego.

Żona Lota

– gdy Bóg zniszczył Sodomę za grzechy jej mieszkańców, pragnął ocalić Lotę. Aniołowie wyprowadzają Lotę i jego żonę z ginącego miasta, lecz zabraniają im oglądać się za siebie. Żona Lota (symbol ciekawości kobiecej) nie wytrzymuje – ogląda się za siebie i zostaje zamieniona w słup soli. Stąd pochodzi potoczne powiedzonko: „zamienić się w słup soli”.

Plagi egipskie

– wyrażenie wywodzące się z historii o Mojżesz, o tym, jak chciał wyprowadzić lud Izraela z niewoli egipskiej. Jak pamiętamy, faraon nie chciał się na to zgodzić. Wobec tego Bóg spuścił na Egipt 10 plag: • woda Nilu zamieniła się w krew, • inwazja żab, • inwazja komarów, • inwazja much, • zaraza bydła, • wrzody, • niszczący grad, • atak szarańczy, • ciemności, • śmierć pierworodnych synów.

Dziś, przenośnie, plagi egipskie oznaczają dotkliwe, nieznosne zdarzenia.

Miska soczewicy

– za miskę soczewicy głodny Ezaw, wnuk Abrahama, wróciwszy z pola, sprzedał młodszemu bratu, Jakubowi, swoje prawo pierwotności. Dlatego „sprzedać coś za miskę soczewicy” oznacza wciąż: oddać coś bezcennego za rzecz o małej wartości.

„Kolos na glinianych nogach”.

To posąg, który wyśnił król Nabuchodonozor, a obrazuje cztery wielkie królestwa na ziemi babilońskiej, które jednak zostaną zniszczone – tak jak posąg, któremu kamień skruszył nogi, bowiem były z gliny. Pochodzi z opowieści o Danielu

HISTORIA KAINA I ABLA

Kain i Abel to synowie Adama i Ewy. Młodszy Abel był pasterzem, a Kain – rolnikiem. Kiedy nadeszła pora składania Bogu ofiar, Abel wybrał ze swego stada najdorodniejsze owce, a jego brat niezbyt apetyczne owoce i zboża. Dlatego to Abel cieszył się łaskami Boga. Zazdrosny Kain zabił brata, za co Bóg napiętnował go znamieniem na czole i wygnał z Edenu.

ZNISZCZENIE SODOMY I GOMORY

W *Księdze Rodzaju* opisane są dwa występne miasta. Głównym zajęciem ich mieszkańców było oddawanie się wyszukany (i mniej wyszukany) formom rozpusty i grzechu. Bóg najpierw ostrzegł ich przed swoim gniewem. Gdy to nie poskutkowało, zniszczył oba miasta. Jak sam powiedział – nie zrobiłby tego, gdyby w którymś z nich znalazło się choć 10 sprawiedliwych. Niestety – sprawiedliwy znalazł się tylko jeden – Lot, którego anioł wyprowadził z Sodomy. Wszyscy pozostali mieszkańcy zginęli.

OFIARA IZAAKA

Bóg poddał najcięższej próbie patriarchę Abrahama. Rozkazał mianowicie, by ten złożył Mu w ofierze swojego ukochanego syna – Izaaka. Wierny Abraham, mimo cierpienia, spełnia rozkaz, wiąże Izaaka, przygotowuje narzędzia. Cierpi tym bardziej, gdy syn pyta go o baranka przeznaczonego na ofiarę. W końcu podnosi nóż, by zabić syna, lecz wysłannik Boży, w ostatniej chwili, powstrzymuje go. Jest to jeden z biblijnych obrazów wierności Bogu, niezawinionego cierpienia i wymogu wielkiego zaufania do Boga. *Biblia* przywołuje wielokrotnie archetyp miłości ojcowskiej – opowieść o Abrahamie i Izaaku do nich należy.

CIERPIENIE HIOBA

Hioab był wiernym i sprawiedliwym czcicielem Boga. Bóg zaś pozwolił szatanowi wystawić wiarę Hioba na próbę. Zostaje pozbawiony majątku, umierają mu dzieci, dotyka go trąd, lecz przez cały czas pozostaje wierny Bogu. *Księga Hioba* podejmuje zatem problem niezawinionego cierpienia, stara się dociec, dlaczego człowiek cierpi, jeśli nie popełnił grzechów.

Czy cierpienie jest karą za grzech? Z *Księgi Hioba* wynika, że nie, że Bóg ma swoje plany, nie są one zrozumiałe dla człowieka, który winien je przyjąć z pokorą. Czy warto być niewinnym, bezgrzesznym i wiernym Bogu? Tak, bo choć niewinność nie przynosi wolności od cierpienia, to daje spokój w cierpieniu będący udziałem niewinnie cierpiącego.

ZBURZENIE JERYCHA

Mury palestyńskiego miasta obleganego przez Żydów pokruszyły się, gdy Jozue – wódz Izraelitów – kazał siedmiu kapłanom siedem razy zadąć w siedem tręb. Dziś oznaczają potężne, trudne do przebycia przeszkody, ale w rezultacie rozpadające się w proch.

WIEŻA BABEL

Mówi o niej biblijna opowieść, która wyjaśnia powstanie różnych języków. Potomkowie Noego chcieli zbudować tak wysoką wieżę, żeby sięgała do nieba. Bóg – aby nie dopuścić do tego – pomieszał im języki i rozproszył po świecie. Dziś określamy tak w przenośni zamęt, bałagan lub zbiorowisko ludzi posługujących się różnymi językami. Wieża Babel jest też symbolem upadku, marność ludzkich zamierzeń. Opowieść o wieży Babel jest też obrazem buntu człowieka przeciw Bogu – i kary za nieposłuszeństwo.

POTOP

Już dzieci Adama i Ewy popisały się zbrodnią: brat zabił brata: Kain – Abła, z zazdrości o przychylność Boga. Bóg napiętnował Kainowe czoło znamieniem mordercy – bratobójcy, a symbol ten często wykorzystuje późniejsza literatura. Dalsi potomkowie Adama i Ewy byli jeszcze gorsi – ich czyny tak rozgniewały Boga, że pożałował swojego dzieła, postanowił zniszczyć ludzkość. Jedynie Noe i jego synowie warchi byli ocalenia, dlatego Noe został o zamiarze Boga poinformowany i zbudował arkę – na niej schroniła się jego rodzina oraz przedstawiciele wszelkich gatunków żyjących zwierząt. Bóg zesłał na ziemię potop taki, że woda pochłonęła nawet najwyższe góry. Gdy zaczęła opadać, Noe wysłał ptaki, by szukały ładu – dopiero gołębica przyniosła gałązkę oliwną, co oznaczało, że znalazła suchy ląd. Ten symbol także warto zapamiętać – jak i następny, utrwalony w kulturze ludzkości: tęcza jako znak przymierza pomiędzy Bogiem a ludźmi – tak bowiem Bóg zaznaczył swoje przebaczenie. Opowieść o potopie znajduje się również wśród mitów innych narodów. Na przykład w słynnym eposie sumeryjskim – *Poemat o Gilgameszu*. Podobieństwo obu wersji bywa zaskakujące, nawet szczegóły dotyczące kolejności zdarzeń są podobne.

WYJŚCIE Z EGIPTU I WĘDRÓWKAD O ZIEMI OBIECANEJ

To historia związana z postacią Mojżesza. Opowiada o ucieczce Izraelitów z niewoli w Egipcie. W pokonaniu potęgi faraona uczestniczył osobiście Bóg. To on – w ścisłej współpracy z Mojżeszem – zesłał na Egipt plagi, które doprowadziły faraona do decyzji o uwolnieniu Izraelitów. Nie było to zresztą takie proste – trzeba było dopiero śmierci wszystkich egipskich pierworodnych. Naród Wybrany z Mojżeszem na czele opuścił Egipt dość dziwną drogą – wiodącą przez sam środek Morza Czerwonego, którego wody rozstały się przed nim, by zamknąć się nad egipską pogonią.

W trakcie wędrówki Bóg na górze Synaj objawił Mojżeszowi dekalog, sformułował przepisy religijne i prawne, nakazał wyświęcenie kapłanów oraz zbudowanie Arki Przymierza, czyli specjalnej skrzyni na tablice z przykazaniami.

Zauważ, że wędrówka ta trwała czterdzieści lat – właściwie do Ziemi Obiecanej weszło, już pod wodzą następcy Mojżesza – Jozuego, nowe pokolenie, niepomijające czasów egipskiej niewoli.

POSTACIE – „STARY TESTAMENT”

• ADAM I EWA – pierwsi rodzice, mieszkańcy raju i wygnańcy z tej cudownej krainy. Pierwsi ludzie stworzeni przez Boga, ale i zarazem pierwsi buntownicy sięgnęli po zakazany owoc, zerwali jabłko z drzewa wiadomości złego i dobrego. Co było dalej wiadomo.

• ABEL I KAIN – synowie Adama i Ewy. Kain zabija Abła umiłowanego syn Adama. Pożostanie uosobieniem zbrodni bratobójstwa.

• DAWID – król Izraela zwany *idealnym władcą* – w młodości pasterz, lutnista, pokonał olbrzyma Goliata przy użyciu... procy. Według podań biblijnych – Dawid jest autorem psalmów.

• SALOMON – król izraelski, syn Dawida. Mądrość króla Salomona stała się przysłowiowa, a czasy, gdy panował, *Biblia* określa jako złoty wiek Izraela. Salomon dbał o kulturę, literaturę, rozbudowę, a także gospodarkę państwa, natomiast unikał wojen. To za jego panowania wzniesiono pierwszą wielką świątynię w Jerozolimie. Mądrość Salomona zachwyliła królową Saby, a przykładem jego mądrości jest wyrok rozstrzygający spór dwu kobiet o dziecko.

• NOE – patriarcha biblijny, który znalazł łaskę u Boga jako jedyny wśród grzesznej ludzkości. Bóg, bardzo rozgniewany na ludzi, postanowił zesłać na ziemię potop. Uczynił to, ale ocalił Noego i jego rodzinę. Kazał Noemu zbudować specjalną arkę i skryć się w niej wraz z rodziną i przedstawicielami wszystkich gatunków zwierząt. Tak przetrwało życie na ziemi, a po potopie na niebie ukazała się pierwsza tęcza – znak przymierza Boga z ludźmi. Wiele anegdot wiąże się z Noem. Na przykład kłótnia z żoną, która sądziła, iż małżonek oszalał, i nie chciała wejść do arki. Pijaństwo Noego, pierwszego smakosza trunku z własnych winnic, którego wysmiał syn Cham, bo nadużył wina i spał nagi. Historia z psim nosem i łokciem żony, których użył Noe do zatkania otworu w arce i dlatego zawsze są zimne... Poza tym Noe jest przykładem długowieczności – żył prawie 1000 lat!

• ABRAHAM – jeden z pierwszych patriarchów narodu żydowskiego, poprowadził Izraelitów do Kanaan w Palestynie i tu osiadł. Żoną Abrahama była Sara, która powiła mu syna Izaaka, mając 90 lat! Bóg zaś, chcąc wypróbować wiarę Abrahama, zażyczył sobie ofiary z jego jedyne go syna – i Abraham spełnia rozkaz, mimo bólu ofiarowuje na całopalenie Izaaka. Gdy podnosi miecz – Bóg powstrzymuje go, a w zamian podsuwa baranka. Ofiara Izaaka to jeden z najsłynniejszych motywów biblijnych.

• HIOB – z ziemi Us, sprawiedliwy i bogobojny wyznawca Boga, który został poddany próbie wiary. Bóg zesłał na niego wszelkie nieszczęścia: trąd, trzęsienie ziemi, śmierć rodziny – Hioab rozpaczal, lecz nie zaparł się Boga, a ten później wynagrodził mu straty.

• MOJŻESZ – prawodawca Izraela, tradycyjnie uznawany za autora *Pięcioksięgu*, ten z patriarchów, który wyprowadził Żydów z niewoli egipskiej. Mojżesz to jedna z najważniejszych postaci biblijnych. Urodził się w czasach, gdy faraon kazał zabijać chłopców izraelskich, lecz został cudownie ocalony – matka pozostawiła go w trzcinowym koszyku na brzegu Nilu, a odnalazła i wychowała na dworze – córka faraona. To on był tym, do którego przemówił Bóg ukryty w krzaku gorejącym i rozmawiał z nim jeszcze wielokrotnie. To on przeprowadził lud izraelski przez Morze Czerwone. To Mojżeszowi właśnie wręczył Bóg na górze Synaj dziesięć przykazań Bożych (dekalog). I to on wreszcie doprowadził Żydów do Ziemi Obiecanej, lecz sam do niej nie wszedł – zmarł, mając 120 lat, a nikt nigdy nie ujrzał jego grobu.

• JÓZEF – syn Jakuba, wnuk Izaaka. Ważna postać w *Biblii*, ostatni patriarcha. Ulubieniec ojca – zawistni bracia wrzucili go do studni, następnie został sprzedany do egipskiej niewoli. Józef miał dar tłumaczenia snów – dzięki czemu zyskał łaski faraona i wysoki urząd na jego dworze. Potrafił bowiem trafnie zinterpretować sen faraona o krowach tłustych i krowach chudych, co uratowało Egipt przed głodem. Braciom przebaczył i pomógł im przetrwać lata głodu.

• SAMSON – legendarny siłacz, obdarzony wręcz nadludzką mocą – lecz pozbawiony jej przez Dalilę, która obciąła mu włosy podczas snu. Wraz z nimi odebrała Samsonowi niezwykle siły.

• LOT I ŻONA LOTA – gdy Bóg rozgniewany na ludzi skazał Sodomę na zagładę, pozwolił z niej wyjść – Lotowi i jego rodzinie, zakazał jedynie oglądania się za siebie. Żona Lota – symbol kobiecej ciekawości po dziś dzień – nie wytrzymała, odwróciła się i zamieniła w słup soli.

W *Psalmach* wyraża człowiek pochwałę Boga i dziękczynienie za dzieło stworzenia. Choć sam poddany Bogu i ufny, podkreśla Boską moc i harmonię stworzonego świata – rysowuje w strofy *Psalmów* także portret własny – istoty silnej, panującej na ziemi, grzesznej, ale liczącej na Boskie miłosierdzie.

Biblijne cierpienie

jest wielką tajemnicą – prawie zawsze biblijne postacie „muszą” je przetrwać, zachować cierpliwość i wiarę. Ale przecież nawet Chrystus przeżył moment zwątpienia, gdy wypowiedział na krzyżu słowa „Boże, czemuś mnie opuścił”.

Księga Hioba

zawiera i wypowiada najdawniejsze, ale i wciąż aktualne wątpliwości człowieka. Aby dać odpowiedź pozytywną i uspokajającą, odwołuje się do postawy pełnego zaufania, pogodzenia się z faktem, że nie można do końca zrozumieć wyroków Boga i – jeśli człowiek nie ma sobie nic do zarzucenia, to wystarczy – to przyniesie spokój w cierpieniu.

UWAGA!

Patriarchat – termin oznacza starożytną formę kultury opartą na strukturze rodowej, w której władzę dźierży ojciec. Całe plemię to wielki ród, którego głową jest mężczyzna będący jednocześnie kapłanem. W swej rodzinie mężczyzna ma nieograniczoną władzę, jest panem życia i śmierci dzieci oraz kobiet, które z kolei nie mają właściwie żadnych praw. Taki system kulturowy obowiązywał w starożytnym Izraelu, dlatego też większość ważniejszych bohaterów *Pięcioksięgu* to właśnie patriarchowie rodów.

Ważne teksty biblijne

Na egzaminie może się zdarzyć, że zostaniesz poproszony o porównanie tekstu biblijnego z tekstem współczesnym.

Popatrz, jak można to zrobić na przykładzie fragmentu *Pieśni nad Pieśniami* i tekstu *Psalmu dla Ciebie* Piotra Rubika.

Pieśń nad Pieśniami (fragmenty)

OBLUBIENICA

*Oto głos milego mego!
Spójrz, zbliża się, biegnie przez góry
I skacze po pagórkach!
Miły mój podobny jest do jelenia
Albo do młodej gazeli.
Stoi za naszą ścianą
I zagląda przez kratę.
Odezwał się miły mój i tak przemówił:*

OBLUBIENIEC

*Wstań, przyjaciółko moja, pójdź, piękna moja!
Bo ot już minęła zima,
A deszcze odeszły swoimi drogami,
Na ziemi ukazały się kwiaty
I nastał czas obcinania winnych krzewów,
I głos synogarlicy rozlega się dokoła.
Już z drzew figowych opadły owoce,
A kwitnące winnice wydały swoje wonie
Wstań, przyjaciółko moja, pójdź, piękna moja!*

OBLUBIENICA

*Otworzyłam milemu memu,
Lecz on tymczasem odszedł.
Już zniknął.
Przeraziła się dusza moja, gdy mówił do mnie.
Szukałam go, ale go nie znalazłam.
Wołałam go, lecz on się nie odezwał.
Znaleźli mnie strażnicy, którzy chodzą po mieście.
Obili mnie i zranili, i zabrali zasłonę*

*Strażnicy murów.
Poprzysięgam was, córki jerozolimskie,
Jeżeli znajdziecie mojego ukochanego,
Powiedzcie mu, że jestem chora z miłości.*

OBLUBIENIEC

*Jak piękne są twoje stopy w sandałach,
Córko księżycy!
Łuk twoich bioder jest jak brylantowa kolia,
Wykonana rękami mistrza,
Pępek twój jest jak okrągła czasza,
W której nigdy nie zabraknie wina,
Twoje lono jest jak snop pszenicy wśród róż,
Twoje piersi są jak dwoje sarniąt,
Jak bliźnięta lani,
Twoja szyja jest jak wieża z kości słoniowej,
Oczy twoje są jak sadzawki z Hesebon (...)
Twoja głowa jest jak lesisty Karmel,
A włosy twoje są jak szkarłat.
O, związałaś króla splotami twoich włosów!*

OBLUBIENICA

*Przyłóż mnie jak sygnet do twojego serca,
Przyłóż mnie jak sygnet do twojego ramienia!
Albowiem miłość mocna jest jak śmierć,
A namiętność trudna jest jak świat podziemny.
A jej żar jest żarem ognistym,
Płomieniem Boga!
Bezmiar wód nie ugasi miłości
Ani strumienie jej nie utopią.
Wzgardzony będzie człowiek, który chce kupić miłość
Majętnością domu swojego.*

Piotr Rubik,
Zbigniew Książek

Psalm dla Ciebie

*Choć nie masz oczu
Bardziej błękitnych
Niż tamta miała
Tamta, co kiedyś
Dla żartu niebo
W strzepy porwała*

*Choć nie masz oczu
Chmurnych jak burza
Pod koniec lata
Ty – każdym latem
I każdą burzą
Mojego świata*

*Pytam się gwiazdy
Co drogę wskazać
Błądzącym miała
Czemu ze wszystkich
Pragnień na świecie
To Ty – mnie wybrała(e)s
Gwiazda, co w rzece
Wciąż się przegląda
Też tego nie wie
Czemu ze wszystkich
Pragnień na świecie
Wybrała(a)m Ciebie
Czemu ze wszystkich
Pragnień na świecie
Wybrała(a)m Ciebie*

*Położ mnie
Na Twym ramieniu*

*Położ jak
Pieczęć na sercu

Poczuj smak
Mego pragnienia
Jak pieczęć
Proszę położyć
Mnie*

*Choć Twoje włosy
Nie są jak lany
Złotej pszenicy
Chłopaka, który
Tak sercem wstrząsnął
Jak nawałnica*

*Choć nie masz włosów
Tak prawie czarnych*

*Jak skrzydło kruka
Nie kruczoczarnej
Nie złotowłosej
A Ciebie szukam*

*Choć nie masz dłoni
Która policzek
Jak ogień pali
Dłoni chłopaka
Po którym został
W komodzie szalik*

*Choć nie masz dłoni
Jak ta, co w serce
Klawiszem stuka
To Twojej dłoni
Przecież dłoń moja
Od zawsze szuka*

PODOBIENSTWA

OBA TEKSTY:

• są zapisem dialogu prowadzonego przez kochanków,

• najmocniej oddziałują na zmysł wzroku, np.
– w pierwszym Oblubieniec porównywany jest do jelenia / gazeli a opis Oblubienicy jest bardzo zmysłowy;
– w *Psalmie dla Ciebie* kochankowie zwracają uwagę kolejno na oczy, włosy, dłonie partnera / partnerki,

• podkreślają piękno fizyczne wybranków / wybranek,

• są bogate w porównania, przy czym śmiało można powiedzieć, że Oblubieniec z *Pieśni nad Pieśniami* przygląda się swojej ukochanej okiem artysty i znawcy:
*Łuk twoich bioder jest jak brylantowa kolia,
Wykonana rękami mistrza,
Pępek twój jest jak okrągła czasza,
W której nigdy nie zabraknie wina,
Twoje lono jest jak snop pszenicy wśród róż,
Twoje piersi są jak dwoje sarniąt,
Jak bliźnięta lani,
Twoja szyja jest jak wieża z kości słoniowej, (...)
A włosy twoje są jak szkarłat.*

• Porównania przywołane w tekstach są oryginalne, zmysłowe, wyszukane, związane m.in. ze światem przyrody:
*Oczy twoje są jak sadzawki z Hesebon
Twoja głowa jest jak lesisty Karmel,
Choć twoje włosy nie są jak lany złotej pszenicy...*

• cechuje nagromadzenie tropów poetyckich – poza porównaniami pojawia się w nich wiele:

– **epitetów** *młoda (gazela), brylantowa (kolia)/ (oczu) błękitnych, (włosów) czarnych* wpływających na plastyczność opisu,

– **metafor** *Przyłóż mnie jak sygnet do twojego serca, przyłóż mnie jak sygnet do twojego ramienia/ Połóż mnie na swym ramieniu, połóż jak pieczęć na sercu*, które podkreślają moc, trwałość, nierozzerwalność łączącego kochanków uczucia,

– **powtórzeń** wskazujących na wagę powtarzanych słów
*milego mego, miły mój,
Czemu ze wszystkich pragnień na świecie wybrała(a)m Ciebie,*

– **wyliczeń**, dzięki którym nie umknie odbiorcy żaden istotny szczegół
– *twoje stopy, łuk twoich bioder, pępek twój, twoje lono, twoje piersi, twoja szyja, twoje oczy, twoja głowa, twoje włosy / nie masz oczu... , nie masz włosów ...nie masz dłoni..*

– **wykrzyknień** podkreślających zaangażowanie emocjonalne osoby mówiącej:
Oto głos milego mego!

Poczuj smak mego pragnienia

• podkreślają ogromną rolę miłości – w pierwszym moc miłości porównana jest do mocy śmierci, nie ugasi jej bezmiar wód, nie utopią jej strumienie/ w drugim – ze wszystkich pragnień na świecie zakochani – i kobieta, i mężczyzna – wybierają miłość,

• zawierają wyznania miłosne:
*Poprzysięgam was, córki jerozolimskie,
Jeżeli znajdziecie mojego ukochanego, Powiedzcie mu, że jestem chora z miłości.
Ty – każdym latem
I każdą burzą
Mojego świata.*

• opowiadają o doznanej przez bohaterów goryczy cierpienia z powodu miłości – Oblubienica skarży się, że została pobita i zraniona przez strażników, kiedy szukała ukochanego, natomiast bohaterowie *Psalmu dla Ciebie* cierpieli z powodu poprzednich, nieudanych związków,

Zapamiętaj według rodzajów literackich:

epika

- biografia – np. Ewangelie
- saga rodu – dzieje patriarchów
- powieść obyczajowa – *Księga Ruth*
- poemat opisowy – *Księga Rodzaju*
- kroniki, epistolografie (listy)
- zbiór praw

liryka

- hymny (*Hymn o miłości*)
- psalmy (*Księga psalmów*)
- pieśń miłosna (*Pieśń nad Pieśniami*)
- tren – (*Lamentacje Jeremiasza*)

dramat

- fragmenty *Księgi Hioba*
- *Pieśń nad Pieśniami*

Wymieniając podobieństwa nie można nie odnieść się do tytułów utworów. Niby różnych, ale:

• tytuł utworu biblijnego wyraźnie podkreśla jego wyjątkowość *Pieśń nad Pieśniami*, czyli nieprzeciętna, niezwykła, niepowtarzalna, oryginalna,...

• tytuł utworu współczesnego, poprzez użycie w nim pojęcia *psalm* sugeruje nam, że będziemy mieć do czynienia z pieśnią o charakterze modlitewno-hymnicznym, a więc także wyjątkową! To zarówno pieśń dzięczynna – kochankowie dziękują sobie nawzajem za to, że siebie odnaleźli i połączyło ich coś wyjątkowego oraz błagalna – *połóż mnie na swym ramieniu, połóż jak pieczęć na sercu* – prośba/ życzenie/ marzenie/zamysł o wspólnym podążaniem przez życie.

- świadczą o tym, że kochankowie zdają sobie sprawę z tego, że łączące ich uczucie jest skutkiem ingerencji sił wyższych – Oblubienica wyznaje, że namiętność jest płomieniem Boga, zaś bohaterowie z *Psalmu dla Ciebie* pytają gwiazdę, wskazującą drogę błędzącym (betlejemskiej, prowadzącej do Chrystusa) o swój w ich los,
- opiewają siłę namiętności – *A namiętność trudna jest jak świat podziemny*. Oblubienica daje nam wyrażenie do zrozumienia, że jest to uczucie niezwykle silne, nienasycone, jak kraina zmarłych
- przedstawiają miłość płomienną, szczerą, odwzajemnioną, szczęśliwą. W *Psalmie dla Ciebie* uczucie to dodatkowo jest pokazane jako lekarstwo na zranioną duszę, największe pragnienie. Przesłanie obu tekstów można by zawrzeć w słowach „Potęga miłości jest niezaprzeczalna”.

RÓŻNICE

Jest ich zdecydowanie mniej niż podobieństw, ale skoro i je mamy wskazać, to zaczynamy:

- w *Pieśni nad Pieśniami* świat przyrody współgra z pięknem, czystością i mocą uczucia łączącego kochanków, przedstawiony jest wyłącznie pozytywnie *Bo ot już minęła zima, a deszcze odeszły swoimi drogami...* Natura niejako pomaga Oblubieńcowi i Oblubienicy w przeżywaniu szczęścia,
- w *Psalmie dla Ciebie* przyroda nie kojarzy się zakochanym dobrze. Mężczyźnie przypomina zawód miłosny spowodowany tym, że poprzednia kobieta *Dla żartu niebo w strzępy porwała*. Jego ukochana zaś wspomina poprzedniego partnera jako mężczyznę o oczach *chmurnych jak burza pod koniec lata* czy tego, *który tak sercem wstrząsnął, jak nawałnica*,
- miłość Oblubienca i Oblubienicy jest piękna, prawdziwa, wyjątkowa, tak jak dziewczyny i chłopaka z *Psalmu dla Ciebie*, ale Ci drudzy zdecydowanie mają za sobą trudne chwile i nieudane związki – zawody miłosne. Porównują swoich obecnych partnerów do poprzednich:
Choć nie masz oczu bardziej błękitnych niż tamta miała , a dziewczyna mówi: *Choć nie masz dłoni, która policzek, jak ogień pali*,
- w *Pieśni nad Pieśniami* to Oblubienica podkreśla ogromną rolę, jaką w naszym życiu odgrywa miłość: *Albowiem miłość mocna jest jak śmierć*, a w *Psalmie dla Ciebie* oboje zakochani mówią o wadze tego uczucia,
- Oblubienica z *Pieśni nad Pieśniami* odczuwa i opisuje swoją miłość do Oblubieńca jako czysto zmysłową, niezwykle silnie przeżywaną namiętność, manifestuje ją; Oblubieniec jest bardziej niż ona uduchowiony, powściągliwy, choć jednocześnie urzeczony pięknem jej ciała,
- w *Psalmie dla Ciebie* oboje bohaterowie odczuwają miłość podobnie – i w sposób zmysłowy i duchowy.

„PIEŚŃ NAD PIEŚNIAMI” – POEMAT „STAREGO TESTAMENTU”

Pieśń nad Pieśniami jest wielkim poematem miłosnym, dialogiem Oblubieńca i Oblubienicy, którzy w zmysłowych obrazach, porównaniach i wyznaniach opisują swoje uczucie.

Tradycja przypisuje jej autorstwo Salomonowi, raczej błędnie – powstała prawdopodobnie w połowie IV wieku p.n.e.

JAK JĄ INTERPRETOWAĆ?

Miłość wypełnia utwór po brzegi i to miłość kreuje niezwykle obrazy i zachwyt nad ukochaną osobą, obiektem uczucia. W swojej dosłownej warstwie utwór zajmuje się miłością zmysłową i próżno temu uczuciu dowodzić tylko duchowego wymiaru. Trudno się dziwić – *Pieśń...* powstała na Wschodzie, za czasów króla Salomona, który utrzymywał liczny harem w swoich kosztownych pałacach. Być może dlatego tyle w strofach *Pieśni...* opisu szczegółów kobiecego ciała i jego piękna:

*Krągłość twych bioder jest jak naszyjnik, dzieło rąk mistrza
Pępek twój jako czasza toczona, niechaj w niej nie braknie wina
Brzuch twój jak brzeg pszenicy otoczony liliami.
Piersi twoje jak para bliźniąt sarnich.*

Piękna musiała być Oblubienica – Sulamitka, którą długi czas utożsamiano z Sulamitką Abisag, nałożni-

cą króla Dawida, którego miała ogrzewać swoim ciałem. Prawdopodobnie niesłuszne jest to tradycyjne porównanie. Tymczasem Oblubienica nieco skromniej opisuje swego Oblubieńca, za to z całkowitą uległością kobiet Wschodu i tęsknotą za spotkaniem:

*Głos miłego mego:
oto ten idzie skacząc po górach, przeskakując pagórki.
Podobny jest mój miły sarnie i jelonkowi:
oto on stoi za ścianą naszą, poglądając okny, patrząc przez kraty.*

Portrety i uczucia obrazują zatem miłość Oblubieńców, pełną oczekiwania, zmysłową. Nie jest to interpretacja ostatnia. Oto Kościół i teologowie badający Biblię zwracają uwagę na przenośny sens utworu.

- *Talmud* uznaje *Pieśń nad Pieśniami* za alegoryczny obraz miłości Boga i Izraela.
- Chrześcijanie interpretują utwór jako wyraz miłości Kościoła do Chrystusa lub dialog ludzkiej duszy z Bogiem.

„HYMN O MIŁOŚCI” – PRZESŁANIE I KOMPOZYCJA

*Gdybym mówił językami ludzi i aniołów
a miłości bym nie miał
Stalbym się jak miedź brzęcząca
Albo cymbał brzącający*

*Gdybym posiadał wszelki dar prorokowania
I znał wszystkie tajemnice,
I posiadał wszelką wiedzę,
i wszelką możliwą wiarę
Tak, iż bym góry przenosił
Lecz miłości bym nie miał
Byłbym niczym*

*Miłość cierpliwa jest, łaskawa
miłość nie zazdrości
nie szuka poklasku
nie pamięta złego
gniewem się nie unosi*

*I gdym rozdał majątność swoją
a ciało swe wystawił na spalenie
Lecz miłości bym nie miał
nic bym nie zyskał*

*Miłość nigdy nie ustaje
miłość nigdy nie ustaje...*

Rembrandt, Paweł z Tarsu

Od tego utworu zaczyna się pochwała miłości w literaturze!!! Jest to wielka pochwała miłości, jej opis, a nawet próba definicji. Autor używa dosadnych porównań. Kto to jest cymbał brzącający albo miedź brzęcząca? Człowiek pozbawiony miłości. Tak uczucie to urasta do niezwykle potężnej wartości – po raz pierwszy w literaturze zyskuje taką poetycką realizację.

- I część utworu – autor dowodzi potęgi miłości poprzez zaprzeczenia. Zauważmy, jak ogromne moce błędą przy niej: język aniołów, dar prorocstwa, nawet męczeństwo i ubóstwo, nawet wszelka wiedza i wiara przenosząca góry – niczym są, gdy brak miłości.
- II część utworu – rozpoczyna pełen uwielbienia opis uczucia, skonstruowany także na zasadzie wyliczenia zaprzeczeń: miłość nie zazdrości, nie szuka poklasku, nie unosi się pychą... Zaprzeczenia przemierzane są zresztą z wyliczeniem innych przymiotów: jest wieczna, cierpliwa, łaskawa, wszystko zniesie, wszystko przetrzyma. Dużo, dużo później poezja będzie powtarzać te same słowa...
- Zakończenie – *tak więc trwają: wiara, nadzieja, miłość – te trzy: z nich zaś największa jest miłość*.

Przypieczętowanie i zamknięcie *Hymnu...* potwierdza raz jeszcze i raz na zawsze rangę tego uczucia. O jaki rodzaj miłości tu chodzi, czy o miłość ludzką, człowieka do Boga, duszy do Kościoła czy Kościoła do Chrystusa? Nie warto o to pytać. Wszystko to przecież miłość – różne realizacje najwyższego uczucia.

UWAGA

Jeśli autorzy testu przytoczą biblijny fragment o miłości – to pewnie ten! Jeśli będziesz pisał prace o miłości – śmiało cytuj św. Pawła z Tarsu? A jeśli zapytają Cię o kwestie kompozycji wskaż następujące:

- Powtórzenie przypuszczalnej tezy od słów **Gdybym...**
- Możemy nazwać ten zabieg **anaforą**, a także paralelizmem składniowym. Brzmi trudno, ale jest łatwe – to po prostu powtórzenie tak samo zbudowanych zdań. Chwyt warto zapamiętać, bo ogólnie jest charakterystyczny dla stylu biblijnego.
- Autor eksponuje wartość miłości poprzez wyliczenia i hiperbolizację innych ważnych zalet czy umiejętności – które nie są w stanie jej zrównoważyć.
- Autor wylicza przymioty miłości, powtarzając w wyliczeniu zaprzeczenie (z użyciem słowa nie).
- Pointa i podsumowanie, usytuowanie miłości pośród najważniejszych wartości.
- Porównanie ukazujące nikczemność człowieka nieznającego miłości.

Uwaga!
Hymn o miłości często zestawia się i porównuje z *Pieśnią nad Pieśniami*. Oba utwory dotyczą tego samego tematu, oba wielbią i chwalą miłość, jednakże w zupełnie różny sposób! W starotestamentowej *Pieśni...* miłość została sportretowana poprzez obrazy zmysłowe, natomiast św. Paweł odwołuje się do określeń abstrakcyjnych, psychicznych, do wartości niematerialnych.

„NOWY TESTAMENT”

NOWY TESTAMENT

- **Powstał** – w I w. naszej ery
- **Język** – grecki i aramejski (w tym drugim pierwotnie *Ewangelia św. Mateusza*)
- **Główny temat** – dzieje i nauka Chrystusa, etyka chrześcijańska, wizja końca świata

TO TRZEBA WIEDZIEĆ!

Najważniejsze dla wiary, kultury, sztuki:

- Cuda czynione przez Chrystusa;
- *Kazanie na górze* – istota nauki, idea miłości;
- Mądrości zawarte w przypowieściach;
- Osoby Maryi i Marii Magdaleny;
- Dzieje męki Chrystusa;
- Postawa Piłata;
- Uwolnienie Barabasa;
- Zdrada Judasza;
- Ostatnia Wieczerza;
- *List św. Pawła do Koryntian*;
- *Apokalipsa św. Jana*.

WAGA „NOWEGO TESTAMENTU” DLA CHRZEŚCIJAN:

- Jest świętą księgą (sacrum)
- Opiewa dzieje i czyny najważniejszej postaci dla chrześcijan – Chrystusa
- Zawiera naukę Chrystusa – wyznaczniki religii i etyki chrześcijańskiej, w tym najważniejszy nakaz – miłości bliźniego
- Zawiera historię pierwszych apostołów i powstawania Kościoła

Nowy Testament wieńczy najsłynniejsze proroctwo dotyczące końca świata

POSTACIE – „NOWY TESTAMENT”

JEZUS CHRYSZTUS

- Najważniejsza postać *Nowego Testamentu*. Jego dzieje są swoistym mitem religii chrześcijańskiej: kolejne w roku święta dotyczą Jego narodzin, męki i zmartwychwstania. Dla chrześcijan – Syn Boży, który stał się człowiekiem, twórca chrześcijaństwa, Mesjasz, nieuznany przez Żydów, dla wszystkich – postać historyczna (wspominana przez rzymskich kronikarzy). Idea miłości bliźniego, pokory i wyrozumiałości głoszona przez Chrystusa należy do najważniejszych elementów kultury, Jego męka i śmierć na krzyżu zaś do niewątpliwie najbardziej wstrząsających.

CO PAMIĘTAĆ O POSTACI CHRYSZTUSA?

- Posłannictwo Jezusa. Przyszedł, aby swoim cierpieniem zbawić ludzkość. Chrystus swoim życiem daje człowiekowi przykład bezinteresownego poświęcenia się za innych i dla innych, życia z miłości i dla miłości (*Przypowieść o miłosiernym Samarytaninie*; obrona jawnogrzeszniczy).
- Daje ludziom przykazanie miłości: *Będziesz miłował Pana, Boga swego, całym swoim sercem, całą swoją duszą, całym swoim umysłem i całą swoją mocą i Będziesz miłował swego bliźniego jak siebie samego* (o miłości chrześcijańskiej mówi też m.in. *Hymn o miłości z 1 listu do Koryntian* św. Pawła).
- Jest wcieleniem i obrońcą prawdy i swoim życiem daje przykład, że należy jej bronić bez względu na okoliczności (rozmowy Jezusa z faryzeuszami, przesłuchanie przed Sanhedrynem, rozmowa z Piłatem).
- Pokazuje, że Bóg kocha wszystkich ludzi, a tych, którzy zblądzili, zesłi z drogi przykazań Bożych, zawsze chętnie ponownie przyjmie, nadal ich kocha i chroni, jest z nimi (*Przypowieść o synu marnotrawnym*, *Przypowieść o zagubionej owcy*).

MARIA – MATKA CHRYSZTUSA

- Łączy w sobie dziewictwo z macierzyństwem, jest ideałem chrześcijańskiej kobiecej świętości. Jest niezbędnym pośrednikiem między boskością Ojca a człowieczeństwem Syna, który poczęty został za pośrednictwem Ducha Świętego. Towarzyszy Chrystusowi, troszczy się o swego Syna i cierpi wraz z Nim.
- Zawsze z Marią skojarz: zwiastowanie, cud niepokalanego poczęcia, symbol Świętej Rodziny, cierpienie matki.

MARIA MAGDALENA – CZYLI MARIA Z MAGDALI

- Najwierniejsza towarzysza Chrystusa, namaściła mu stopy olejkami, była przy Nim w chwili śmierci. Tradycja widzi w niej pokutującą jawnogrzesznicę, której Chrystus wybaczył. Jedną z ulubionych postaci malarzy.

JAWNOGRZESZNICA

- do potępiających ją tłumów Chrystus miał powiedzieć: „Kto z was jest bez grzechu, niech pierwszy na nią rzuci kamień”.

BARABASZ

- Złoczyńca, który został uwolniony przez tłum. Kiedy, korzystając ze zwyczajowego prawa Paschy – prokurator Judei zapytał, kogo uwolnić, miał nadzieję, że lud uwolni Chrystusa. Ale tłum zawołał: *Uwolnij Barabasa*, i tak się stało.

HERODIADA

- jedna z mniej sympatycznych postaci *Nowego Testamentu* – kochanka Heroda Antypasa. Jej nienawiść do Jana Chrzciciela była przyczyną jego śmierci. Sam Herod, który aresztował Jana Chrzciciela, gdy ten potępił jego cudzołóstwo, odczuwał szacunek, a nawet lęk wobec świętego męża. Nie zamierzał zrobić mu krzywdy. Herodiada wymogła to na nim podstępem. Sprowadziła swą piękną i umiejącą wdzięcznie tańczyć córkę Salome, by wystąpiła przed Herodem. Ten, oczarowany tańcem, obiecał spełnić jej dowolne życzenie... Salome zażądała głowy proroka. I otrzymała ją na tacy. Historia ta cieszyła się powodzeniem w sztuce schyłku XIX w.

ŁAZARZ

- patron trędowatych, a nawet – od jego imienia pochodzi słowa „lazaref” (szpital wojskowy). Jest bohaterem jednego z cudów uczynionych przez Chrystusa, który wskrzesił go do życia w cztery dni po śmierci.

JUDASZ ISKARIOTA

- typ biblijnego zdrajcy. Wydał Chrystusa, oplacony trzydziestoma srebrnikami, które po dzień oznaczają hańbiącą łapówkę. Symbolem Judasza jest sakiewka, „judaszowe włosy” – to rude, bowiem przedstawiano Judasza jako człowieka rudego. Judasz poruszony własnym czynem ginie samobójczą śmiercią – wiesz się. Odtąd taka śmierć przypisana została zdrajcom.

PIŁAT PONCJUSZ

- rzymski prokurator Judei, który uchylił się od wydania wyroku na Jezusa. Zwrot *umyвам ręce* oznacza – nie biorę za to odpowiedzialności, róbcie, jak chcecie, w gruncie rzeczy nie zgadzam się z tym, ale nie będę się wtrącać. Taką postawę przyjął Piłat w sprawie wyroku wobec Chrystusa, wydanego przez Sanhedryn, a zatwierdzonego przez Poncjusza Piłata – podobno wbrew jego przekonaniom. Według *Ewangelii św. Mateusza* Piłat publicznie dokonał gestu umycia rąk i rzekł: *Nie jestem winien krwi tego sprawiedliwego, wasza to rzecz*.

Ten symbol wywodzi się ze zwyczaju, który kultywowano w wypadku znalezienia zabitego człowieka, gdy sprawca pozostawał nieznan. Wówczas starszyzna miejska winna zabić jawnogrzesznicę, umyć nad nią ręce, mówiąc: *Ręce nasze krwi tej nie wylały ani oczy nie widziały*.

Pokutująca Magdalena, Georges de La Tour

APOSTOŁOWIE

Uczniowie i pomocnicy Chrystusa, którzy po Jego śmierci przejęli misję głoszenia dobrej nowiny. Było ich 12 (miejsce Judasza zajął Maciej).

O APOSTOŁACH ZAPAMIĘTAJ:

- **święty Piotr** – *Nie ryby będziesz łowił, lecz dusze* – powiedział mu Chrystus. Św. Piotr był pierwszym apostołem. Jest postacią wielką i bardzo ludzką – gdy pojmowano Jezusa, najpierw unosił się gniewem, raniąc jednego z Jego ciemiężycieli, by potem, *nim kur zapieje*, trzykrotnie się Go zaprzec. Po śmierci Chrystusa działa jeszcze dość długo. Ginie ukrzyżowany przez Rzymian.
- **Judasza** – czarna owca wśród apostołów. To on wydał Jezusa sławnym (nazwanym później judaszowym) pocałunkiem, w dodatku za nędznych 30 srebrników. Skończył marnie – nękany poczuciem winy powiesił się. W malarstwie przedstawiany w żółtych szatach i z rudą brodą, co uznawano za nieodłączne atrybuty zdrajcy.
- **święty Paweł** – początkowo, jako zapalony prześladowca chrześcijan, nazywał się Szaweł. Nawrócił się dopiero po śmierci Chrystusa, który ukazał mu się w całym swym majestacie na drodze do Damasku. Po tym wydarzeniu oślepił na trzy dni, a kiedy wrócił mu wzrok – przyjął chrzest i rozpoczął gorliwą działalność apostołską.
- **Jan Chrzciciel** – jego działalność była zapowiedzią działalności Chrystusa. Głosił potrzebę chrztu i chrzcił masowo ludzi nad rzeką Jordan. Przez niektórych był nawet uważany za Mesjasza – tym bardziej że to on ochrzcił Chrystusa. Zginął uwięziony przez Heroda.

Ewangelści to: św. Mateusz, św. Marek, św. Łukasz, św. Jan – autorzy czterech Ewangelii *Nowego Testamentu* przedstawiających dzieje i naukę Chrystusa. Ewangelie są **synoptyczne** – tzn. że dotyczą tych samych zdarzeń, a opowiedziane przez różne osoby wersje uzupełniają się i naświetlają różne aspekty dziejów.

Z teologicznego punktu widzenia Bóg Ojciec, Syn Boży i Duch Święty to trzy osoby Boskiej Trójcy.

JEZUS CHRYSZTUS – DZIEJE I DZIAŁALNOŚĆ

- Jego narodziny czcimy co rok, zimą, wypatrując 24 grudnia pierwszej gwiazdy na niebie...
- **Jezus narodził się w Betlejem**, w stajni, ponieważ z powodu wielkiego spisu ludności w mieście znalazło się bardzo dużo ludzi i nie dla wszystkich starczyło miejsca w gospodach. Towarzyszyły temu takie wydarzenia jak ukazanie się komety i wizyta trzech mędrców ze Wschodu. W przepi-sowym terminie, osiem dni po urodzeniu, Jezus został obrzezany w świątyni w Jerozolimie. Nie-długo potem Święta Rodzina uciekła do Egiptu przed rzezią niewińątek dokonaną w okolicach Betlejem przez żołnierzy Heroda, który dowiedział się o narodzeniu Mesjasza. Po śmierci Hero-da Maryja i Józef z małym Jezusem wrócili w rodzinne strony i osiedlili się w Nazarecie, w pro-wincji Galilea. Gdy Jezus miał dwanaście lat, podczas wizyty w Jerozolimie zgubił się na trzy dni swoim ziemskim rodzicom. Po długich poszukiwaniach odnaleźli Go w świątyni, gdzie prowa-dził dysputy z uczonymi teologami, znacznie nad nimi górując. Potem wrócił do Nazaretu. Uwa-ga – Jezus urodził się w Betlejem, a wychowywał w Nazarecie.
- **Moment przełomowy** – rozpoczęcie działalności – nastąpił, gdy Chrystus miał około trzydziestu lat. Wówczas pojawił się nad rzeką Jordan i został ochrzczony przez Jana Chrzciciela. Po ceremo-nii usłyszano głos Boga: „Tyś jest mój Syn umiłowany – w Tobie mam upodobanie”. Ochrzczony Chrystus udał się na pustynię, gdzie przez czterdzieści dni pościł i był kuszony przez diabła. Wy-szedł jednak z tego bez szwanku i odwiedził Betanię, gdzie przyłączyli się doń pierwsi uczniowie. Jakiś czas potem dokonuje w Kanie pierwszego cudu.
- **Odwiedza Jerozolimę** i wypędza kupców ze świątyni. Potem wraca do Galilei, gdzie rozpoczyna intensywną działalność nauczycielską. To wtedy wygłasza większość przypowieści, czyni cuda, wreszcie wygłasza kazanie na Górze. Rośnie Jego popularność, a jednocześnie wzrasta wobec Nie-go wrogość środowisk kapłańskich i arystokratycznych. Po ponad roku wyrusza w podróż misyj-ną po Judei. Na jej zakończenie wjeżdża do Jerozolimy.
- Gdy nadchodzi święto zwane Paschą odbywa się Ostatnia Wieczerza, w czasie której Chrystus objawia ostatecznie apostołom swoje powołanie. W nocy po niej Jezus, wydany przez Judasza, zostaje pojmany. Rankiem Sanhedryn, sąd religijny, skazał Go na śmierć. Wyrok jednak wyma-gał zatwierdzenia przez Rzymian, więc doprowadzono Chrystusa przed oblicze Poncjusza Piłata. Ten zamierzał go zwolnić po uprzednim wychłostaniu. Kapłani jednak zdecydowanie żądali kary śmierci. Wówczas Piłat, symbolicznie umywając ręce, dał im wolną rękę. Zaistniała jeszcze jedna szansa uwolnienia Jezusa – z okazji Paschy Rzymianie pozwalali ludowi wybrać jednego ze ska-zańców, który zostanie zwolniony. Lud jednak wybrał pospolitego zлочyńcę – Barabasa. Wieczo-rem Chrystus został ukrzyżowany na wzgórzu Golgota, gdzie zmarł. Został pogrzebany, a na trzeci dzień zmartwychwstał, Jego uczniowie znaleźli pusty grób. Mękę i ukrzyżowanie Chrystusa czczą chrześcijanie corocznie podczas Wielkiego Postu, zmartwychwstanie świętujemy w Wielkanoc.

Zawsze z Chrystusem kojarz:

- bezgraniczne umiłowanie ludzkości,
- poświęcenie dla odkupienia grzechów,
- ideał miłości bliźniego i miłosierdzie wobec wroga.

CUDA CHRYSZTUSA I ICH SYMBOLIKA

- **CZYM SĄ CUDA?**
To zjawiska, które nie wynikają z tradycji ustnej. Cuda Chrystusa utrwalone przez *Pismo Święte* trak-tuje się obecnie jako wyraz Jego mocy i możliwość ingerencji w sprawy ludzkie.
- **JAKĄ ROLĘ SPEŁNIAŁY?**
Generalnie rolę cudów jest wzbudzenie lub umocnienie wiary, wierzący dostrzega bowiem w cu-dzie objawienie Boga. Wszystkie cuda stanowią rodzaj przygotowania do cudu właściwego, do-konanego przez Boga w śmierci i we wskrzeszeniu Jezusa.
- **JAK JE ROZUMIEĆ?**
Nie musimy w sposób dosłowny traktować opowieści o cudach, szczególnie tych dokonywanych przez Jezusa w sferze przyrodniczej. Poprzez nie ukazywana jest nie tyle władza Jezusa nad przy-rodą, ile Jego zdolność do czynienia dobra lub też odwracania naturalnego biegu rzeczy.

CUD W KANIE GALILEJSKIEJ

To pierwszy cud Chrystusa wywołujący czasem żartobliwe in-terpretacje. Kiedy na weselu, na którym Jezus i Jego Matka byli gośćmi, zabrakło wina, Jezus nakazał napełnienie stągwi (na-czyn przeznaczonych do rytualnych oczyszczeń) wodą. Po po-daniu napoju gościom ci stwierdzili, że najlepsze wino zostało podane na końcu. Jak pisze ewangelista:

Taki to początek znaków uczynił Jezus w Kanie Galilejskiej. Ob-jawił swoją chwałę i uwierzyli w Niego Jego uczniowie.

W zdaniu tym sformułowano główną ideę zawartą w tym cu-dzie – ukazanie mocy Chrystusa, który może wykorzystywać ją, jak chce – w tym przypadku przychylił się po prostu do prośby swej Matki. Ale znamienne są Jego słowa, którymi na życze-nie owo zareagował:

Czyż jeszcze nie nadeszła godzina moja?

Świadczyć one mogą o pewnym dystansie Jezusa, który jest jak-by pograżony w myślach o swej „ostatecznej” godzinie – godzi-nie męki i zmartwychwstania. Ewangelista Jan uważa, że wino, w które została przemieniona woda, symbolizuje nowe czasy za-początkowane przez Jezusa – tak jak owo wino: obfitsze i lepsze.

CUD Z RYBAMI

Opowieść mówi o tym, jak to po bezowocnym połowie nocnym uczniowie na czele z Szymonem Piotrem raz jeszcze zarzucają sieć na rozkaz Jezusa i zostają nagrodzeni wyjątkowo obfitym połowem. Zdarzenie to dotyczyć może zarówno sfery material-nej (możliwość zyskania jada), jak i duchowej, sugerując ko-nieczność analogicznego, nieustannego, pełnego oddanej wiary „łowienia” ludzi. Podobnie można interpretować cud o rozmno-żeniu chleba, upatrując w nim zarazem konkretnej pomocy Je-zusa dla głodnych ludzi, ale także przejaw symbolicznej mocy, która nie pozwoli zginąć dobrem i sprawiedliwym.

WSKRZESZENIE ŁAZARZA

Łazarz, przyjaciel Chrystusa, zachorował i umarł. Jezus nie uzdrowił go, mimo że dokonywał wcześniej cudów uzdrowień, a komentuje to wobec swych uczniów tak: „Łazarz umarł, ale raduję się, że mnie tam nie było, ze względu na was, abyście uwierzyli”. Wnioskujemy z tych słów, że Jezus po raz kolej-ny tym wyjątkowo niezwykłym cudem, jakim jest przywróce-nie życia zmarłemu człowiekowi – okazuje swą nieskończo-ną moc. Uprawnia też do nadziei, że ci, którzy wierzą, doznają cudu zmartwychwstania, mogą nie bać się śmierci.

WAŻNE TERMINY ZWIĄZANE Z „BIBLIĄ”

- **Testament** – z łac. *testamentum* – przymierze. Tak nazwano dwie części *Biblii* – *Stary* i *Nowy Testament*. Księgi te są symbolem przymierza, jakie zawarł Bóg z Narodem Wybranym – *Stary Te-stament* i z człowiekiem w ogóle – *Nowy Testament*.
- **Dekalog** – z gr. *dekalogos*, *deka* – dziesięć, *logos* – słowo. Zbiór dziesięciu przykazań, wyrytych na dwóch kamiennych tablicach, które dostał Naród Wybrany za pośrednictwem Mojżesza od Boga na górze Synaj. Przykazania są zbiorem norm moralnych i religij-nych uznawanych zarówno przez chrześcijan, jak i przez Żydów.
- **Psalm** – z gr. *psalmos* – dźwięk instrumentu. Liryczna pieśń re-ligijna o charakterze modlitewno-dziękczynnym wywodząca się ze *Starego Testamentu*. Psalmi kierowane są do Boga, odbiorcy prośb, podziękowań i pochwał.
- **Werset** – z łac. *versus* – wiersz. Jest to wyodrębniony graficznie odcinek tekstu, obejmujący kilka zdań tworzących całość znacze-niową i rytmiczną.
- **Kazanie** – to tekst o charakterze napominającym albo perswazyj-nym. Kazania głosi kapłan w czasie uroczystości religijnych, wte-dy jest to utwór okolicznościowy lub komentujący wybrane frag-menty *Pisma Świętego*. *Ewangelia* zawiera np. Kazanie na Górze wygłoszone przez Chrystusa.
- **Patriarcha** – z gr. *patriárches*, od *patriá* – ród, klan, rodzina + *ár-chein* – panować, władać, przewodzić. Określenie nadawane w *Sta-rym Testamencie* głowom rodów. W ścisłym znaczeniu tego słowa zaliczamy do nich Abrahama, Izaaka i Jakuba, uznanych za przod-ków narodu hebrajskiego. Patriarchami nazywano także dziesięciu obdarzonych wyjątkowo długim życiem ludzi opisanych w *Księ-dze Rodzaju* (dziesięciu praojców rodu ludzkiego, są to: Adam, Set, Enosz, Kajnan, Manael, Jared, Henoch, Matuzalem, Lamech, Noe).

- **Prorok** – z gr. *prophetes*, od *pro* – przed lub w imieniu + *phemi* – ja mówię – ten, który przemawia w imieniu Boga. W *Starym Testa-mencie* tak nazywano męża, który przemawiał w imieniu Boga. W tym znaczeniu prorokami nazywano Abrahama i Mojżesza. W *Nowym Testamencie* prorokami nazywano ludzi powołanych przez Boga do spełnienia konkretnej roli, np. Jan Chrzciciel miał zwiastować przyjście Mesjasza.
- **Ewangelia** – z gr. *euangelion* – dobra, radosna nowina; słowo do-bre, pomyślne. Tak nazwano księgi religijne, wchodzące w skład *Nowego Testamentu*, które opisują życie, słowa i czyny Jezu-sa Chrystusa. W *Biblii* znajdują się cztery *Ewangelie* kanonicz-ne (uznane za napisane pod natchnieniem Ducha Świętego, świę-te) spisane przez św. Mateusza, św. Marka, św. Łukasza, św. Jana – uczniów Jezusa.
- **Ewangelista** – według *Nowego Testamentu* to głosiciel ewange-lii, który nie był apostołem. Od czasu gdy słowo ewangelia za-częło określać cztery pierwsze pisma *Nowego Testamentu*, zaczę-to ewangelistami nazywać autorów tych pism – Mateusza, Mar-ka, Łukasza i Jana.
- **Apostol** – z gr. *apóstolos* – posłaniec, wysłannik Boży. Słowo to oznacza przede wszystkim dwunastu uczniów wybranych przez Jezusa na najbliższych towarzyszy, Jego świadków wobec świa-ta i głosicieli Jego Ewangelii. Współcześnie termin ten określa tego, kto przekazuje naukę Ewangelii, często tego, kto broni idei lub szlachetnej sprawy.
- **Mesjasz** – z hebr. *Masziyah* – pomazaniec, naznaczony; z gr. *christos* – naznaczony, pomazaniec, namaszczonec. W starożytnej tradycji żydowskiej terminem tym określano ludzi poświęconych Bogu przez akt namaszczenia – króla, arcykapłana, kapłanów. W *Nowym Testamencie* Mesjaszem kazał się nazywać Chrystus.

PRZYPOWIEŚĆ – WAŻNY GATUNEK BIBLIJNY

Zapamiętaj!

Dlatego istotą przypowieści jest parabolizm – pewna równoległość – fabuły pokazanej i prawdziwej myśli. Parabola to po grecku właśnie *zestawienie obok siebie* – pewna równoległość, analogia.

Jeśli na teście pojawiłby się fragment *Nowego Testamentu* – to pewnie byłaby to przypowieść. Rozpoznasz ją łatwo – obrazek, który niesie pouczające przesłanie. Znasz ich sporo, związane są z naszą tradycją. Nawet bez trudu napisałbyś przypowieść! Przypomnij sobie tylko założenia.

CZYM BYŁY PRZYPOWIEŚCI?

Przypowieść – to utwór narracyjny, krótka opowieść, która jest ilustracją ukrytej w niej mądrości. Czyli rzedstawione postacie i wydarzenia nie są tak naprawdę najważniejsze, lecz funkcjonują jako przykłady uniwersalnych praw, ukrytych przesłań. Oznacza to, że prosta, uboga fabuła jest tylko ilustracją, obrazkiem, który ukazuje głębsze treści. Właściwa interpretacja przypowieści wymaga, aby przejść od jej znaczenia dosłownego (widocznego na pierwszy rzut oka) do znaczenia ukrytego. Przykładem może być *Przypowieść o siewcy*. Obrazek zewnętrzny: to siewca sieje ziarno, które trafia na różny grunt. Jest to znaczenie dosłowne.

Natomiast znaczenie ukryte musimy odnaleźć:

- siewca to nauczyciel,
- ziarno to mądrość i nauka,
- gleba to słuchacze i uczniowie, w różny sposób wchłaniający podarowaną mądrość.

Znane inne przypowieści – o robotnikach w winnicy, o miłosiernym samarytaninie są zawsze ilustracją przesłania – obrazu miłości Boga do człowieka, o wierze, o postawie jaką powinien przyjąć chrześcijanin.

Jezus, aby przekazać ludziom swą naukę, używał prostych przykładów – krótkich opowiadań, które ilustrowały myśli i pouczenia, które chciał przekazać ludziom. I taki właśnie gatunek nazwano przypowieścią (parabolą), jej fabuła jest tylko pretekstem do ukazania ukrytych, uniwersalnych prawd.

CECHY PRZYPOWIEŚCI:

- obrazowa, prosta fabuła,
- przedstawia zdarzenia codzienne, znajome odbiorcom,
- opisuje je w sposób prosty,
- ma dwie warstwy, dwa znaczenia: zewnętrzne (bezpośrednie) – to, o którym opowiada, i ukryte, pośrednie przesłanie, głębszą naukę,
- często operuje nośną maksymą, przysłowiem wyrażającym myśl, np.: *Pierwsi będą ostatnimi, a ostatni pierwszymi (Przypowieść o robotnikach w winnicy)*.

DLACZEGO TO WAŻNE?

Przypowieść jest ważna, bo jest poučeniem, swoistym kodeksem postaw i wyjaśnień – jak żyć, jako rozumieć naukę Chrystusa.

PRZYPOWIEŚĆ O MIŁOSIERNYM SAMARYTANINIE

Samarytanin, który pomógł rannemu człowiekowi, pielęgnował go, podzielił się swoim majątkiem, jest symbolem miłosierdzia i współczucia człowieka dla człowieka.

Sens:

Przypowieść prezentuje wzór prawdziwej miłości bliźniego. Samarytanin dziś wciąż oznacza człowieka litościwego i miłosiernego.

PRZYPOWIEŚĆ O SYNU MARNOTRAWNYM

Opowiada o synu, który opuścił ojca. Gdy roztrwonił majątek, powrócił, by być choć sługą w rodzinnym domu. Ojciec jednak okazał wielką radość z powrotu syna i przyjął go z powrotem do rodziny.

Sens:

Bóg cieszy się z każdego nawróconego grzesznika. Myśl tę ilustruje postawa ojca, który wita radośnie marnotrawnego syna wracającego z włóczęgi. Powrót do rodziny traktuje tak, jakby umarły syn ożył. Ojciec obrazuje Boga, syn grzesznika, który się odnalazł i wraca na łono Kościoła.

PRZYPOWIEŚĆ O ROBOTNIKACH W WINNICY

Mówi o gospodarzu, który najął ludzi do pracy w winnicy. Umówił się co do zapłaty – po denarze. Do stali denara ci, co pracowali od świtu, i ci, co od południa, a nawet ci, co przyszli wieczorem. Dziwne? Nawet niesprawiedliwe? Tak – według ludzkich kryteriów nie wszystko tu się zgadza – my, ludzie, nigdy nie zapłacilibyśmy tyle samo za dzień, ile za godzinę pracy!

Sens:

Winnica to królestwo niebieskie, gospodarz to Bóg, który obdarza swoimi łaskami, nie pytając, kiedy wierni przyszli do niego, czy kiedy się nawrócili. Bramy nieba są otwarte dla wszystkich, którzy zechcą się nawrócić. *Biblia* daje często rozwiązania różne od ludzkich wyobrażeń, prezentuje motyw „ukrytego planu” boskiego, zrazu niezrozumiałego dla człowieka, ale w gruncie rzeczy mądrego i dobrego.

PRZYPOWIEŚĆ O SIEWCY

Opowiada o tym, jak ziarno rozsiewane przez siewcę padało na różne podłoże. Raz padło na drogę i wydziobały je ptaki, nie weszło na kamiennym podłożu ani pomiędzy cierniami. Dopiero gdy trafiło na żyzną glebę, wydało plon bogaty.

Sens:

Dotyczy nauki Słowa Bożego – to ziarno, które nauczyciel rozsiewa między słuchaczami. Plon zależy od jakości gruntu, czyli od nas. Przypowieść zawiera nakaz, by być jak żyzna gleba, przyjmować nauki – wówczas dadzą one owoce.

PRZYPOWIEŚĆ O CELNIKU I FARYZEUSZU

Przedstawione są dwie modlitwy dwóch różnych ludzi – członka arystokratycznego stronnictwa religijnego bardzo dbającego o zewnętrzne formy kultu i celnika – czyli wykonawcy najbardziej wówczas pogardzanej i uważanej za grzeszną pracy. Modlitwa pierwszego to obłudne podziękowanie, że dotrzymuje rytualnych przepisów i nie jest taki okropny jak celnik. Modlitwa drugiego to pokorna prośba o przebaczenie. I oto ta druga okazuje się godną wysłuchania.

Sens:

Jasny – Bóg wysłucha szczerzej, a nie obłudnej modlitwy bez względu na to, kim jest człowiek zanoszący modły.

PRZYPOWIEŚĆ O TALENTACH

Pewien człowiek, wyjeżdżając w niebezpieczną podróż, pozostawił swój majątek pod opieką trzech sług. Pierwszemu zostawił pięć talentów, drugiemu dwa, a trzeciemu tylko jeden. Gdy po długim czasie powrócił, okazało się, że pierwszy i drugi podwoili jego majątek, a ten trzeci, zamiast się nim zaopiekować, zakopał go w ziemi. Zirytowany tym właściciel kazał zabrać mu jedyny talent i oddać temu, który zarobił najwięcej. Na koniec padają słowa: *Każdemu bowiem, kto ma, będzie dodane. Tak, że nadmiar mieć będzie. Temu zaś kto nie ma, zabiorą nawet, to co ma.*

Sens:

Właściciel to nie kto inny niż Bóg, a trzej słudzy to ludzie, którzy różnie wykorzystali swe pozytywne cechy czy talenty (tym razem we współczesnym znaczeniu). Kara czeka tych, którzy nie rozwijają się, lekceważąc postęp.

PRZYPOWIEŚĆ O DOBREJ I ZŁEJ BUDOWLI

Oglądamy dwa obrazki: domu zbudowanego na silnej opoce, dzieła męża mądrego, i domu ustawionego przez głupca na piachu, który wytrzyma uderzenie wichru, powódź i deszcze? Oczywiście, ten na opoce.

Sens:

Ludzkie życie, wiara, poglądy zbudowane na trwałych podstawach i solidnych wartościach nie muszą obawiać się zniszczenia, są silne.

PRZYPOWIEŚĆ O WDOWIM GROSZU

Opowiada o ubogiej kobiecie, wdowie, która złożyła w synagodze skromną ofiarę – tylko grosz. Wśród bogatych darów innych wiernych marnie wyglądał jej dar, lecz było to wszystko, co posiadała. Jezus uznał, iż to najwartościowsza ofiara, bo nie wartość obiektywna jest istotna, lecz to, ile znaczy dla ofiarodawcy.

Sens:

Wdowi grosz to dar okupiony wielkimi wyrzeczeniami, choć sam w sobie nie musi być wielki.

Zapamiętaj

Przypowieść, parabola – z hebr. *maszal* – porównanie, zagadka, alegoria; gr. *parabolé*, łac. *parabola* – zestawienie obok siebie. Jest to utwór narracyjny należący do literatury moralistycznej. Fabuła przypowieści jest silnie uschematyzowana i służy przedstawieniu pewnych prawd moralnych i filozoficznych. Oprócz znaczenia dosłownego przypowieść ma znaczenie ukryte, alegoryczne lub symboliczne.

Utwory alegoryczne były charakterystyczne dla literatury religijnej Bliskiego i Dalekiego Wschodu oraz *Nowego Testamentu*. Najbardziej znane przypowieści to: *Przypowieść o synu marnotrawnym*, *Przypowieści o miłosiernym Samarytaninie*. Gatunek ten wykorzystywała literatura późniejszych epok, np. romantyzm, współczesność.

„BIBLIA” JAKO DZIEŁO O CZŁOWIEKU

CZŁOWIEK WEDŁUG „BIBLII”

- Stworzony przez Boga z miłości – na Boży obraz i Boże podobieństwo.
- Obdarzony przez Stwórcę wolną wolą, a zarazem wiedzą, co czynić wolno, a czego nie – to kontekst ważny przy ocenach czynów postaci literackich. Wolna wola człowieka jest odpowiedzią na pytanie o odpowiedzialność za swoje czyny. W *Biblii* Bóg mówi człowiekowi: **możesz**.
- Bóg uczynił człowieka panem ziemi i tego, co się na niej znajduje, nakazując mu, by czynił ją sobie poddaną – tak głosi *Księga Rodzaju*. Stanie się to punktem wyjścia postrzegania człowieka

jako potężnej istoty w epokach humanistycznych.

- Człowiek jest grzeszny – popełnia grzech i traci możliwość przebywania razem z Bogiem. Odtąd grzech i bunt zostają wpisane w jego naturę (czyn Kaina; historia wieży Babel; dzieje Sodomy i Gomory). Człowiek jest ułomny, słaby, wątpi. Ale zawsze ma szansę nawrócenia się – jak syn marnotrawny.
- Człowiek został stworzony do dawania i otrzymywania miłości. Stwórca zapowiada to już w *Księdze Rodzaju*, stwarzając go, a miłość zmysłową pięknie opisuje *Pieśń nad Pieśniami*. Sensem ludzkiego życia jest miłość – nakaz miłości do Boga i bliźniego zawarty jest w dekalogu, powtórzony w *Nowym Testamencie* nakazem i życiem Chrystusa.

DWIE KONCEPCJE ISTOTY LUDZKIEJ ZAWARTE W „BIBLII”

CZŁOWIEK POTĘŻNY

(Psalm 8)
[...]
Gdy patrzę na Twe niebo, dzieło Twych palców, księżyc i gwiazdy, któreś Ty utwierdził: czym jest człowiek, że o nim pamiętasz, i czym – syn człowieczy, że się nim zajmujesz?

Uczyniłeś go niewiele mniejszym od istot niebieskich, chwałę i czięć go uwieńczyłeś. Obdarzyłeś go władzą nad dziełami rąk Twoich; złożyłeś wszystko pod jego stopy: owce i bydło wszelakie, a nadto i polne stada, ptactwo powietrzne oraz ryby morskie, wszystko, co szlaki mórz przemierza.

- Człowiek jest spadkobiercą władzy Boga na ziemi.
- Człowiek jest wdzięczny i świat traktuje jak dar od Boga.
- Człowiek nadaje nazwy roślinom i zwierzętom – panuje nad nimi.
- Człowiek jest harmonijny, doskonały jako element świata – dzieła Boskiego.

Psalm 8 można odczytać jako koncepcję człowieka wspa-niałego, harmonijnego i silnego. Człowiek oto tutaj opisa-ny to *władca nad dziełami rąk Twoich*. Człowiek to isto-ta potężna, syn człowieczy, lecz umiłowany przez Boga, który oddaje mu we władanie wszelkie zwierzęta, ptac-two i ryby. Człowiek w tym ujęciu jest *niewiele mniej-szym od niebieskich mocy*. Psalm zawiera także pochwałę świata stworzonego przez Boga, niebios i ziemi, gwiazd, człowieka.

Skojarz
Tę koncepcję podchwycą ideologie humanistyczne – rene-sans, klasycyzm, dwudziestowieczny humanizm. Ośrodkiem zainteresowań będzie tu człowiek – ważny, stanowiący o so-bie lub walczący o swoją godność, zbuntowany wobec nie-wiedzy o zaświatach, postrzegający sens w budowaniu ży-cia ziemskiego, doczesnego... W tym duchu pisać będzie na przykład Jan Kochanowski.

CZŁOWIEK SŁABY I KRUCHY

(Księga Koheleta)
[...]
marność nad marnościami – wszystko marność.
[...]
Cóż przyjdzie człowiekowi z całego trudu, jaki zadaje sobie pod słońcem? Pokolenie przychodzi i pokolenie odchodzi, a ziemia trwa po wszystkie czasy. Słońce wschodzi i zachodzi, i na miejsce swoje spieszy z powrotem, i znowu tam wschodzi.
[...]
Ja, Kohelet, byłem królem nad Izraelem w Jeruzalem. [...] Widziałem wszelkie sprawy, jakie się dzieją pod słońcem. A oto: wszystko to marność i pogoń za wiatrem. To, co krzywe, nie da się wyprostować, a czego nie ma, tego nie można liczyć.

- Człowiek jest marnością – tylko kruchą istotą we wszech-swiecie, którego nie zna.
- Życie ludzkie śmiesznie krótkie, przemija i to jedno jest pewne.
- Człowiek jest marionetką, zabawką w ręku Boga.
- Człowiek o niczym nie decyduje, jego plany mogą zostać zniweczone w jednej chwili.

W *Księdze Koheleta* spotykamy się z koncepcją człowieka zni-komego; marność, przemijalność, podległość odbierają człowie-kowi godność i sens życia. Człowiek w tym ujęciu nagle nic nie znaczy, jedyny sens istnieje w przemijaniu.

Skojarz
• Tę koncepcję podchwyci filozofia i literatura epok uducho-wionych, religijnych, skupionych na myśli o śmierci i ży-ciu wiecznym, nie doczesnym.

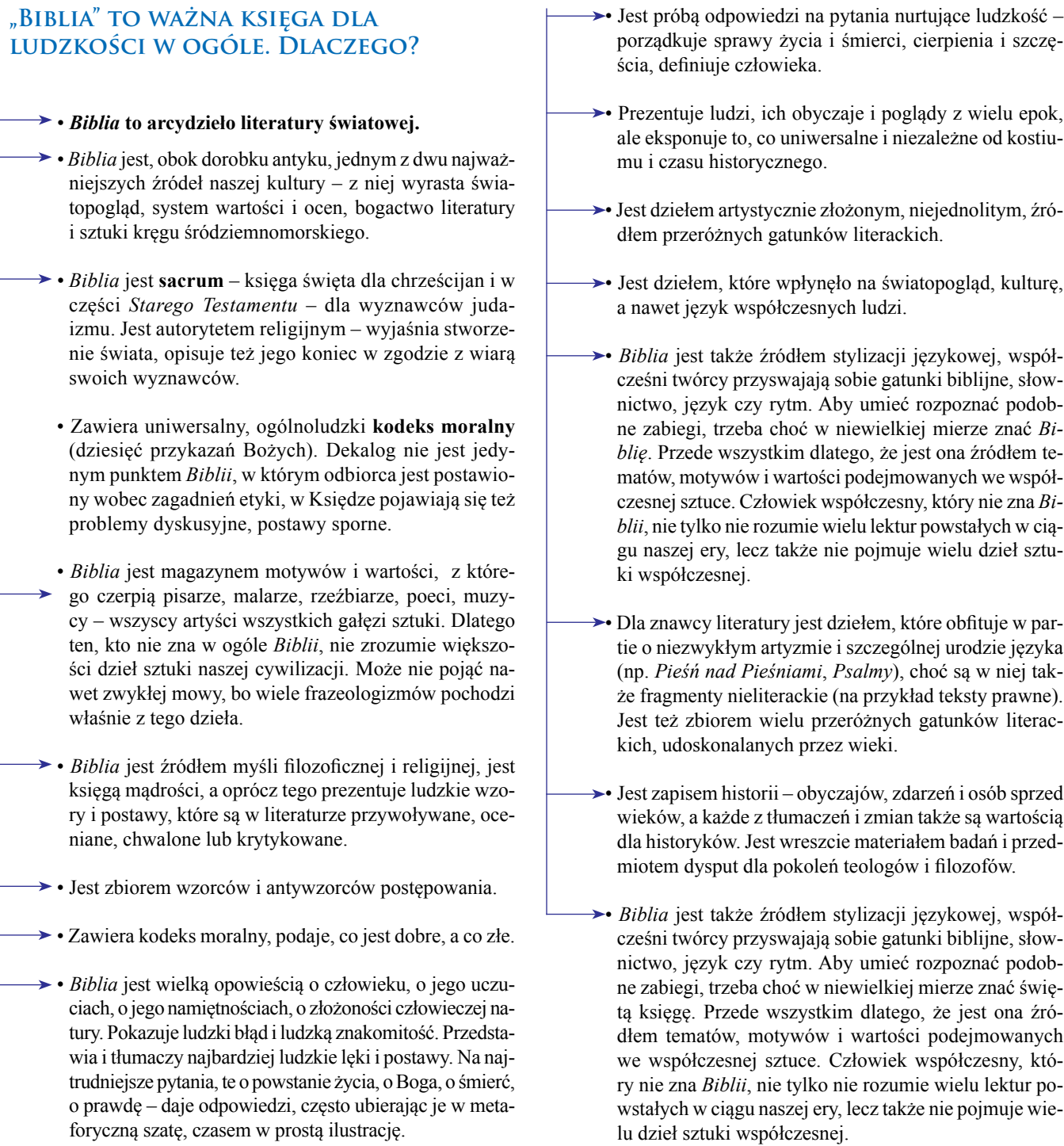
- Zapamiętaj słynną metaforę – człowieka – kruchego wobec kosmosu niczym trzcina, samotna wobec wichrów wszech-świata. Stworzył ją siedemnastowieczny filozof Blaise Pas-cal, podkreślając ponadto tragedię wynikającą z faktu, że jedynie człowiek jest istotą świadomą swojej beznadziej-nej sytuacji.

PODSUMOWANIE

Uwaga – możecie spotkać się z poleceniem racy pisemnej dotyczącej wartości „Biblii”. Krótkiej: w kilku zdaniach Objaśnij przy-byszowi z innych kręgów kultury, dlaczego „Biblia” jest dla nas ważna. Długiej: rozprawki na temat „uniwersalne i nieprzemijalne wartości “Biblii”. W czym je znajdujesz?” Tak czy tak, zapamiętaj poniższe argumenty.

NA CZYM POLEGA UNIWERSALNA WARTOŚĆ „BIBLII”?

Uwaga – możecie spotkać się z poleceniem pracy pisemnej dotyczącej wartości *Biblii*. Krótkiej: w kilku zdaniach Objaśnij przyby-szowi z innych kręgów kultury, dlaczego *Biblia* jest dla nas ważna. Długiej: rozprawki na temat „uniwersalne i nieprzemijalne war-tości *Biblii*. W czym je znajdujesz?” Tak czy tak, zapamiętaj poniższe argumenty.

ZBIÓR BIBLIJNYCH FRAZEOLOGIZMÓW

Co autorzy testów lubią najbardziej?

Jeśli coś będą sprawdzać, to stopień zrozumienia frazeologizmów. Poniższa powtórka jest nie tylko niezbędna, ale też przyjemna.

„STARY TESTAMENT”

ALFA I OMEGA

Tak określamy kogoś, kto zna się na wszystkim od a do z, jest osobą wszechstronną, autorytetem wszechwiedzy. W rzeczywistości – jest to pierwsza (alfa) i ostatnia (omega) litera greckiego alfabetu. Natomiast źródłosłów jest biblijny – według *św. Jana*: *Jam jest Alfa i Omega, początek i koniec, mówi Pan Bóg*.

ZAKAZANY OWOC

Rzecz niedozwolona i przez to bardzo pociągająca. Kiedy Adam i Ewa mieszkali jeszcze w raju, mieli tylko jeden zakaz – nie wolno im było skosztować owoców z drzewa wiadomości dobrego i złego. Niestety złamali zakaz. A jak to się skończyło – wiadomo – od tej pory ludzie na zawsze opuścili raj...

SODOMA I GOMORA

Tym określeniem nazywamy miejsce szczególnej rozpusty, grzechu lub wielką awanturę, zamieszanie i chaos. Tak właśnie było w *Biblii* – mieszkańcy dwóch miast – Sodomy i Gomory – rozgniewali Boga szczególnym rozpasaniem, dopuszczając się nawet rozmaitych zboczeń seksualnych. Rozgniewany Bóg spalił miasta deszczem siarki i ognia.

WIEŻA BABEL

Tak powiemy, mając na myśli zamęt, bałagan, chaos. To określenie idealnie pasuje do sytuacji, kiedy wszyscy krzyczą, a nikt nie słucha. Źródło tego związku znajduje się w *Biblii* – wieżę Babel próbowali zbudować potomkowie Noego. Wieża miała sięgnąć do samego nieba. Boga rozgniewała pycha ludzi i pomieszał im języki, aby nie mogli się porozumieć i nie ukończyli dzieła. Od tego czasu mówimy różnymi językami.

PLAGI EGIPSKIE

Wyrażenie wywodzące się z historii o Mojżeszu, o tym, jak chciał wyprowadzić lud Izraela z niewoli egipskiej. Faraon nie chciał się na to zgodzić. Wobec tego Bóg ukarał Egipt dziesięcioma plagami: woda Nilu zamieniła się w krew, inwazja żab, inwazja komarów, inwazja much, zaraza bydła, wrzody, niszczący grad, atak szarańczy, ciemności (zwane też egipskimi), śmierć pierworodnych synów. Dziś, przenośnie, plagi egipskie oznaczają dotkliwe, nieznosne zdarzenia, ciąg nieszczęść i tragicznych wypadków.

MANNA Z NIEBA

To jeden z cudów, które Bóg zesłał narodowi izraelskiemu, wędrującemu pod wodzą Mojżesza przez pustynię do Ziemi Obiecanej. Bóg żywił wędrujących, zsyłając z nieba pożywienie – zwane właśnie manną. Stąd też właśnie przenośne określenie – manna z nieba, czyli cudowny ratunek, dar od Boga.

SALOMONOWY WYROK

To wyrok, rozwiązanie bardzo roztropne. Salomon – król izraelski – słynął z mądrości, wydał wiele rozumnych wyroków. Między innymi ten w sprawie dziecka i dwóch matek. Obie przyznały się do dziecka, więc król zaproponował przecięcie go na pół. Fałszywa matka chętnie się zgodziła, prawdziwa – pragnęła ocalić dziecko nawet za cenę swojego ustępstwa. Król oddał dziecko prawdziwej matce.

STANĄĆ JAK SŁUP SOLI

Zanim Bóg zniszczył Sodomę i Gomorę, pozwolił aniołom wyprowadzić z miasta Lotą, jego żonę i dwie córki. Postawił tylko jeden warunek – nie wolno im było obejrzeć się za siebie. Żona Lota jednak nie wytrzymała – odwróciła się i za karę została zamieniona w słup soli. Dziś powiemy o kimś, że stanął jak słup soli, jeśli znieruchomiał pod wpływem zdumienia lub przerażenia.

„NOWY TESTAMENT”

WDOWI GROSZ

To dar serca, bardzo cenny, wielkie wyrzeczenie – wdowa z przypowieści biblijnej ofiarowała Bogu tylko grosz, ale był to cały jej majątek.

RZUCIĆ W KOGOŚ KAMIENIEM

Oskarżyć go, potępić – ponieważ według prawa izraelskiego śmierć przez ukamienowanie była karą za cudółóstwo lub bałwochwalstwo. Do chcących ukamienować cudzołożną kobietę Jezus zwrócił się ze słowami: *Kto z was jest bez grzechu, niech pierwszy rzuci na nią kamień*.

SYN MARNOTRAWNY

To ktoś, kto zbłądził, lecz zrozumiał swój błąd i potrafi się do tego przyznać. Związek ma swe źródło w przypowieści – syn, który opuścił ojca i wyruszył w świat, stracił cały swój majątek. Powrócił do domu skruszony, a ojciec przyjął go z wielką radością, ponieważ trzeba cieszyć się z nawrócenia grzesznika.

NIE POZOSTAŁ KAMIEŃ NA KAMIENIU

W ten sposób Jezus zapowiada zburzenie Świątyni Jerozolimskiej. W potocznym języku oznacza to, że wszystko zostało zniszczone, zburzone, zrównane z ziemią.

RZUCAĆ PERŁY PRZED WIEPRZĘ

Wyrażenie pochodzi z biblijnej opowieści, w której Jezus w Kazaniu na Górze mówi uczniom, żeby nie rzucali pereł przed wieprze – nie warto mówić o Królestwie Bożym do tych, którzy zamknęli swoje serca. Potocznie oznacza to tyle, że nie ma sensu pokazywać tego, co jest piękne tym, którzy tego piękna nie są w stanie docenić.

SÓL ZIEMI

Tak Jezus powiedział do swoich uczniów, uznając ich za wybrańców, ludzi bardzo wartościowych.

JUDASZOWE SREBRNIKI

To zapłata otrzymana za zdradę – pieniądze zarobione w nikczemny sposób. Trzydzieści srebrników otrzymał Judasz – uczeń Jezusa – za to, żeby Go wydał. Kiedy zobaczył, że Chrystusa skazano, porzucił „brudne” pieniądze w świątyni i powiesił się z rozpacz. Gdy ktoś wziął Judaszowe srebrniki, czyli łapówkę za zdradę, nazywamy go Judaszem – obrzydliwym zdrajcą jak Judasz, który wydał Chrystusa.

UMYWAĆ RĘCE

Czyli nie brać za coś odpowiedzialności, odsunąć się od sprawy. Taką postawę przyjął Piłat w sprawie wyroku Chrystusa. Według *Ewangelii św. Mateusza* Piłat publicznie dokonał gestu umycia rąk i rzekł: „Nie jestem winien krwi tego sprawiedliwego, wasza to rzecz”.

DŹWIGAĆ SWÓJ KRZYŻ

Znosić ciężkie doświadczenia, tak jak Jezus niósł swój krzyż.

DROGA CIERNIOWA (ALBO KRZYŻOWA, CIERNISTA)

To życie pełne udręczeń, kłopotów i przeciwności. Określenie pochodzi z *Biblii* – to według Ewangelii ulice, którymi szedł na Golgotę Chrystus dźwigając na plecach krzyż.

NIEWIERNY TOMASZ

Tomasz był jednym z 12 apostołów. Kiedy po śmierci Jezusa dowiedział się, że inni uczniowie widzieli, że Pan zmartwychwstał, Tomasz powiedział, że uwierzy dopiero wtedy, gdy ujrzy na Jego dłoniach ślady po gwoździach. Dziś niewiernym Tomaszem nazywamy niedowiarka, kogoś bardzo nieufnego, kto sam chce wszystko sprawdzić.

ODPOWIEDZ NA PYTANIA

1. DLACZEGO „BIBLIA” JEST TAK WAŻNA I CZYTANA NIE TYLKO ZE WZGLĘDÓW RELIGIJNYCH?

- Przede wszystkim dlatego, że jest źródłem tematów, motywów i wartości podejmowanych we współczesnej sztuce. Człowiek, który nie zna *Biblii*, nie tylko nie rozumie przesłania części lektur powstałych w przeciągu naszej ery, lecz także nie pojmuje wielu dzieł sztuki współczesnej.
- *Biblia* jest źródłem myśli filozoficznej i religijnej, jest księgą mądrości, a oprócz tego prezentuje ludzkie wzory i postawy, które są w literaturze przywoływane, oceniane, chwalone lub krytykowane.
- Biblijne motywy fabularne bywają wciąż aktualne, współczesne dzieła i filmy podejmują je wciąż na nowo.
- *Biblia* jest także źródłem stylizacji językowej, współcześni twórcy przyswajają sobie gatunki biblijne, słownictwo, język czy rytm. Aby umieć rozpoznać podobne zabiegi, trzeba choć w niewielkiej mierze znać świętą księgę.

2. JAKIE UNIWERSALNE POSTAWY, WARTOŚCI, UCZUCIA LUDZKIE ZNAJDEMY W „BIBLII”?

Najstarsze prawzorcy, jakie odnajdujemy w *Biblii*, w dużej mierze są podobne do antycznych.

W *Biblii* przecież znajdziemy wyraz:

- miłości ojcowskiej (Adam – Abel, Jakub – Beniamin, Jakub – Józef, Dawid – Absalom, Abraham – Izaak),
- miłości macierzyńskiej: (Sara – matka Izaaka; matka Mojżesza czy sama Matka Boska),
- miłość do Boga czy do Oblubieńca (*Pieśń nad Pieśniami*, *Hymn o miłości*),
- zazdrość o miłość czy o władzę (Kain, bracia Józefa),
- poświęcenie dla ludzkości – Chrystus.

Istotne postawy: wierność Bogu, pokora, cierpienie człowieka – obrazują je dzieje Hioba, dzieje Chrystusa, postawa Abrahama itd.

- *Biblia* ukazuje także odwieczną postawę buntu – szatana, a potem człowieka (pierwsi ludzie, Kain, budowniczowie wieży Babel, ludzkość przed potopem, Izraelici czczący złotego cielca, przypowieści itd.).
- Z drugiej strony propaguje ideę miłosierdzia i wybaczenia (*Psalmy*, Józef wobec braci, Chrystus wobec wrogów). Ogromnie ważną, etyczną, a zarazem prawodawczą wartością *Biblii* jest określenie czynów dobrych i złych – głównie poprzez ustalenie dziesięciorga Przykazań Bożych, a co za tym idzie – obietnica nagrody za życie prawe i kary za złe. Możemy nawet wyróżnić dwie podstawowe wartości *Biblii* – w *Starym Testamencie* kluczową rolę odgrywa **Dekalog** i uporządkowanie w sferze etyki, w *Nowym Testamencie* – idea wielkiej **miłości bliźniego**, którą życiem i nauką propaguje Chrystus.

3. UDOWODNIJ, ŻE „BIBLIA” JEST DZIEŁEM WIELOGATUNKOWYM.

Biblia powstawała przez co najmniej 1400 lat. Jest z pewnością dziełem – zbiorem mitów i gatunków. Obok zapisu pierwotnych mitów znajdujemy w niej traktaty filozoficzne. Obok prorocत्व – spisy inwentarza. Po- ezja sąsiaduje w niej ze zbiorami surowych praw. Są w *Biblii* szczegółowe opracowania historyczne i zapi- sy tajemniczych i wieloznacznych wizji. Trzeba pamiętać, że oprócz funkcji sakralnych i kulturowych *Bi- blia* spełniała i inne – była kroniką i kodeksem prawnym, zarówno karnym, jak i cywilnym.

WYKAZ GATUNKÓW BIBLIJNYCH:

- • **Psalmy:** błagalne, dziękczynne, pochwalne, królewskie, patriotyczne, religijne, mądrościowe. Najpopularniejsze przypisuje się królowi Dawidowi.
- • **Przypowieść** (parabola) – proste obrazki, historyjki, które za pomocą krótkich fabulek ilustrują życiowe prawdy (np. *Przypowieść o synu marnotrawnym*, *Przypowieść o siewcy*).
- • **Apokalipsa** – prorocत्व, szczególne prorocत्व, bo obrazujące losy świata i ludzkości, koniec ist- nienia i Sąd Ostateczny. Nigdy nie jest wyłożona wprost, przeciwnie – naszpikowana symbolami, tajemniczymi znakami i szyframi. Najsłynniejsza: *Apokalipsa św. Jana*.

- • **Saga rodu** – epicka opowieść o dziejach rodziny (np. historia rodu Abrahama – Izaak – Jakub – Józef).
- • **Kazanie** – kaznodziejskie pouczenie skierowane do wiernych, oparte na słowach Boga (np. ka- zania Chrystusa).
- • **Modlitwa** – osobista, dziękczynna lub błagalna apostrofa do bóstwa (modlitwy Mojżesza, Dawi- da, Salomona).
- • **Inne:** podanie, legenda, historia, pieśń, dialog, aforyzmy, nowela, poemat, dramat, listy, kroni- ki, hymny, treny itp.

4. NA CZYM POLEGAŁO ZJAWISKO PROFETYZMU – JAKIE ZNASZ PRZYKŁADY BIBLIJNYCH PROROCТВ?

- **Profetyzm** – to przepowiadanie przyszłości, prorokowanie.
- **Prorocy** – to bardzo ważne dla *Biblii* i historii Izraela postacie. Dla wierzących byli to ludzie, przez któ- rych pośrednio przemawiał Bóg. W Izraelu było ich bardzo wielu. Nadworni prorocy byli jednymi z naj- ważniejszych doradców króla. Część z nich działała zaś po prostu wśród ludu. Niektórzy w samotności zapisywali objawione przez Boga prawdy. Większość z nich zawierała oprócz boskich przykazań także przepowiednie dotyczące przyszłości Izraela.

Za najważniejszych proroków można uznać:

- **Izajasza** – który zapowiedział przyjście Mesjasza, a także kres niewoli babilońskiej;
- **Ezechiela** – którego *Księga* należy do najbardziej tajemniczych fragmentów *Biblii*
- **Jeremiasza** – od którego imienia pochodzi słowo „jeremiada” – oznaczające lament i pesymi- styczne wizje przyszłości. Taki też nastrój panował w jego pismach;
- **św. Jana** – którego *Apokalipsa* jest niczym innym, jak bardzo szczególnym prorocत्वem.

5. JAKĄ WIZJĘ CZŁOWIEKA I ŚWIATA PREZENTUJE „KSIĘGA KOHELETA”?

Księga Koheleta podejmuje temat ludzkiego istnienia, zadaje pytanie, czym jest życie ludzkie i człowiek, zawiera odpowiedź na pytanie o szczęście człowieka, o sens jego egzystencji. Jak brzmi ta odpowiedź? Jej kwintesencją jest refren: „marność nad marnościami, wszystko marność. Wszystko marność i gonienie za wiatrem...” – oto motto całej *Księgi*. Jak widać, jest to bardzo pesymistyczna koncepcja człowieka i jego dzieła. Człowiek jest istotą kruchą i przemija, podczas gdy ziemia trwa wiecznie. Wszystkie dzieła i czyny człowieka są przemijalne, człowiek nie nasyci się nigdy pożytkiem z całego trudu, jaki ponosi w życiu. Pra- wo przemijania powoduje, że człowiek nie zaznaje szczęścia, gdyż bogactwo, mądrość i rozum – wszyst- ko to przemija, a życie jest tylko „gonieniem za wiatrem”. W wizji tej wieczna i nieprzemijalna jest ziemia i wieczne jest słońce, a słaby i kruchy człowiek – to marność.

Koncepcja ta w późniejszych wiekach niejednokrotnie była podejmowana i przypominana, stanowi na- wet trzon filozofii modnych w takich epokach, jak średniowiecze, barok czy romantyzm. Nie znaczy to, że *Biblia* prezentuje tylko pesymistyczną wizję słabego człowieka i przemijalności jego życia. *Biblia* zawie- ra także koncepcję człowieka wspaniałego, harmonijnego i silnego – przykładem tej optymistycznej wi- zji mogą być *Psalmy*.

6. WIZJA CZŁOWIEKA ZAWARTA W „KSIĘDZE PSALMÓW”.

Analizując *Psalmy* 8, można wizję świata i człowieka zawartą w nim skonfrontować z koncepcją *Księgi Ko- heleta*. Oto człowiek „władca nad dziełami rąk Twoich”. Człowiek to istota potężna, syn człowieczy, lecz umiłowany przez Boga, który oddaje mu we władanie wszelkie zwierzęta, ptactwo i ryby. Człowiek w tym ujęciu jest „niewiele mniejszym od niebieskich mocy”. Psalm zawiera także pochwałę świata stworzone- go przez Boga, niebios i ziemi, gwiazd, człowieka. Powyższa afirmacja, zachwyt światem i człowiekiem, stała się inspiracją dla myślicieli humanistów, zwłaszcza w epoce renesansu. Koronnym przykładem jest *Pieśń XXV Czego chcesz od nas, Panie, za Twe hojne dary...* Jana Kochanowskiego, której słowa są wier- nym odbiciem idei wszechświata zawartej w *Psalmach*.

7. W JAKI SPOSÓB WYRAZIŁ BÓG PEŁNOMOCNICTWO WŁADZY PRZEKAZANEJ ADAMOWI?

Otóż – przez upoważnienie do nadania imion wszelkiemu stworzeniu. Pozornie błaha czynność nabiera tu wagi filozoficznej. Bóg stworzył ziemię, rzeki, góry, zwierzęta, kwiaty, ale nazwać je kazał Adamowi. To tak, jakby odstąpił część swej siły stwórczej, bo przed posiadaniem własnego imienia rzeczy te nie ist- niały w pełni.

Dziś określenie „trąba jerychońska” znaczy – krzykacz, ale też głuptas.

8. JAKIE PROBLEMY PODEJMUJE SEYNNNA „KSIĘGA HIOBA”?

Księga Hioba należy do pism mądrościowych, jest dramatem poetycko–filozoficznym, uznawanym za dzieło odrębne i oryginalne.

Hiob żył w kraju Hus, był wiernym i sprawiedliwym czcicielem Boga. Bóg zaś pozwolił szatanowi wystawić wiarę Hioba na próbę – Hiob zostaje pozbawiony majątku, umierają mu dzieci, dotyka go trąd, lecz jest on cały czas wierny Bogu.

Księga Hioba podejmuje zatem problem niezawinionego cierpienia, stara się dociec, dlaczego człowiek cierpi, jeśli nie popełnił grzechów? Czy cierpienie jest karą za grzech? Z *Księgi Hioba* wynika, że nie, że Bóg ma swoje plany, nie są one zrozumiałe dla człowieka, który winien je przyjąć z pokorą. W konsekwencji powstaje drugi problem: czy warto być niewinnym, bezgrzesznym i wiernym Bogu? Z *Księgi Hioba* wynika, że tak, bo choć niewinność nie przynosi wolności od cierpienia, to daje „spokój w cierpieniu”, będący udziałem niewinnie cierpiącego. Autor *Księgi* podkreśla także indywidualizm Hioba. Warto zauważyć, że Hiob reprezentuje indywidualną odpowiedzialność człowieka wobec Boga, przedstawia osobisty dramat człowieka walczącego o swoją wolność.

- Dlaczego na niewinnego człowieka spada cierpienie?
- Dlaczego nie jest tak, że kara dotyka przestępców, a uczciwi mogą nie obawiać się chorób, nieszczęść i tragedii?
- Czy warto być bezgrzesznym, skoro to nie gwarantuje szczęścia?

9. OMÓW RÓŻNE POSTACIE CIERPIENIA I POSTAW WOBEC NIEGO, JAKIE WYSTĘPUJĄ W „BIBLII”.

• CIERPIENIE JAKO KARA

To chyba pierwsze biblijne ujęcie problemu cierpienia. Już Adam i Ewa pierwsi go „zakosztowali” – później zaś działo się tak ze wszystkimi, którzy przeciwstawiali się starotestamentowemu Bogu. Bolesna kara spotkała mieszkańców Sodomy i Gomory, cały naród w czasach po śmierci Salomona. Wiąże się zawsze ze złamaniem jasno określonych przez Boga ustaleń, lecz choć nie mamy wątpliwości, że nastąpiło przestępstwo, Boża surowość czasem przeraża...

• CIERPIENIE JAKO PRÓBA

Co mają ze sobą wspólnego Abraham i Hiob? Obaj zostali poddani ciężkim i bolesnym próbom. Obaj byli też absolutnie „bez zarzutu” – o karze więc nie ma mowy. Od razu pojawia się pytanie – w imię czego te próby były aż tak bolesne? Są próbą wiary i ufności wobec Boga..

• CIERPIENIE MESJANISTYCZNE

To z kolei sam syn boży umiera w męczarniach na krzyżu. Bierze na swe barki ludzkie winy, by za nie odpokutować. Poświęca siebie, by zbawić świat. Tym razem zamiast buntu odczuwamy grozę i podziw.

10. „PIEŚŃ NAD PIEŚNIAMI” – PRZYKŁAD MIŁOSNEJ PIEŚNI POETYCKIEJ „STAREGO TESTAMENTU”.

Pieśń nad Pieśniami jest wspaniałym poematem miłosnym, dialogiem Oblubieńca i Oblubienicy, którzy w zmysłowych obrazach, porównaniach i wyznaniach opisują swoje uczucie.

Tradycja przypisuje jej autorstwo Salomonowi, raczej błędnie – powstała prawdopodobnie w połowie IV w. p.n.e. Jak ją interpretować?

Nie skłamię i nie narazi się nikomu ten, kto powie, że jest to wielkie dzieło o miłości. Miłość wypełnia utwór po brzegi i to miłość kreuje niezwykle obrazy i zachwyt ukochaną osobą, obiektem uczucia. W swojej dosłownej warstwie utwór zajmuje się z całą pewnością miłością zmysłową i próżno dowodzić jej tylko duchowego wymiaru. Trudno się dziwić – powstała na Wschodzie pod gorącym słońcem Izraela, za czasów króla Salomona, który utrzymywał liczny harem w swoich kosztownych pałacach. Być może dlatego tyle w strofach *Pieśni...* opisu szczegółów kobiecego ciała i jego piękna: szyi, łona, piersi, bioder, pępka, brzucha itd.:

*Krągłość twych bioder jest jak naszyjnik,
dzieło rąk mistrza
Pępek twój jako czasza toczona,
niechaj w niej nie braknie wina
Brzuch twój jak brzeg pszenicy
otoczony liliami.
Piersi twoje jak para bliźniąt Sarnich (...)*

Piękna musiała być Oblubienica – Sulamitka, którą długi czas utożsamiano z Sulamitką Abisag, nałożnicą króla Dawida, którego miała ogrzewać swoim ciałem. Prawdopodobnie niesłuszne jest to tradycyjne porównanie. Tymczasem Oblubienica nieco skromniej opisuje swego Oblubieńca, za to z całkowitą uległością kobiet Wschodu i tęsknotą za spotkaniem.

Głos miłego mego:

oto ten idzie skacząc po górach,

przeskakując pagórki

Podobny jest mój miły sarnie i jelenkowi:

oto on stoi za ścianą naszą, poglądając okny, patrząc przez kraty.

Portrety i uczucia obrazują zatem miłość oblubieńców, pełną oczekiwania, zmysłową. Nie jest to interpretacja ostatnia. Oto Kościół i teologowie badający *Biblię* zwracają uwagę na przenośny sens utworu.

- Talmud uznaje *Pieśń nad Pieśniami* za alegoryczny obraz miłości Boga i Izraela.
- Chrześcijaństwo interpretuje utwór jako wyraz miłości Kościoła do Chrystusa lub dialog ludzkiej duszy z Bogiem.

Warto wziąć pod uwagę i uszanować wszystkie interpretacje, zwłaszcza że we wszystkich przypadkach wiodącą rolę odgrywa tu wszechogarniająca, niewyciężona, silniejsza od śmierci – miłość.

11. OMÓW WYMOWĘ I KOMPOZYCJĘ „HYMNU O MIŁOŚCI”.

Hymn o miłości to inaczej *Pierwszy list św. Pawła do Koryntian*. Jest to wielka pochwała miłości, jej opis, a nawet próba definicji. Z pewnością nieobca Wam jest obelga „cymbał brzmiały”. To właśnie z tego utworu pochodzi. Kto to jest cymbał brzmiały albo miedź brzęcząca? Człowiek pozbawiony miłości. Tak uczucie to urasta do niezwykle potężnej wartości – po raz pierwszy w literaturze zyskuje taką poetycką realizację.

12. PORÓWNAJ „HYMN O MIŁOŚCI” Z „PIEŚNIĄ NAD PIEŚNIAMI”.

Oba utwory dotyczą tego samego tematu, oba wielbią i chwalą miłość, jednakże w zupełnie różny sposób! W starotestamentowej *Pieśni* miłość została sportretowana poprzez obrazy zmysłowe, natomiast św. Paweł odwołuje się do określeń abstrakcyjnych, psychicznych, do wartości niematerialnych.

- **I część Hymnu...** – autor dowodzi potęgi miłości poprzez zaprzeczenia. Zauważmy, jak ogromne moce bledną przy niej: język aniołów, dar proroctwa, nawet męczeństwo i ubóstwo, nawet wszelka wiedza i wiara przenosząca góry – niczym są, gdy brak miłości.
- **II część utworu** – rozpoczyna pełen uwielbienia opis uczucia, skonstruowany także na zasadzie zaprzeczenia: „miłość nie zazdrości, nie szuka pokłasku, nie unosi się pychą...”. Zaprzeczenia przemieszan są zresztą z wyliczeniem innych przymiotów: jest wieczna, cierpliwa, łaskawa, wszystko zniesie. Ileż to razy późniejsza poezja będzie powtarzać te same słowa...

- **Zakończenie** – tak więc trwają: wiara, nadzieja, miłość – te trzy: z nich zaś największa jest miłość.

13. JAK ZBUDOWANA JEST PRZYPOWIEŚĆ? PODAJ PRZYKŁAD.

Przypowieść jest to utwór narracyjny, w którym przedstawione postacie i wydarzenia są iluistracjami, przykładami uniwersalnych prawd ludzkiego życia. Oznacza to, że prosta, uboga fabuła jest tylko obrazkiem, który ukazuje głębsze, uniwersalne treści. Właściwa interpretacja przypowieści wymaga, aby przejść od jej znaczenia dosłownego (widocznego na zewnątrz) do znaczenia ukrytego. Przykładem może być *Przypowieść o siewcy*. Obrazek zewnętrzny to siewca, który rozsiewa ziarno, które trafia na różny grunt. Jest to znaczenie dosłowne. Natomiast znaczenie ukryte musimy odnaleźć:

- **siewca** to nauczyciel,
- **ziarno** to mądrość i nauka,
- **gleba** to słuchacze i uczniowie, w różny sposób wchłaniający darowywaną im mądrość.

ROLA PRZYPOWIEŚCI W POŹNIEJSZEJ LITERATURZE

Od przypowieści bierze początek szereg utworów parabolicznych w literaturze. Parabolicznych, bo parabola to po grecku właśnie „zestawienie obok siebie” – pewna równoległość, analogia. Tak samo zresztą jak w matematyce, na pewno znacie ten wykres. Pisarze późniejszych epok polubili szyfrowanie głębokich prawd pod prostymi i króciutkimi fabułkami. przykład: dwudziestowieczna powieść–parabola. Choćby znany *Mały Książę* Antoine’a Saint-Exupéry’ego to nic innego niż zbiór przypowieści, prawda, że współczesnych i bardziej świeckich niż te z *Biblii*. Ale czy ktoś powiedział, że przypowieści mają prawo spisywać tylko ewangeliciści?

CECHY PRZYPowieści:

- obrazowa, prosta fabuła,
- przedstawia zdarzenia codzienne, znajome odbiorcom,
- opisuje je w sposób prosty,
- ma dwie warstwy, dwa znaczenia: zewnętrzne (bezpośrednie) – to, o którym opowiada, i ukryte, pośrednie przesłanie, głębszą naukę,
- często operuje nośną maksymą, przysłowiem wyrażającym myśl, np.: pierwsi będą ostatnimi, a ostatni pierwszymi (*O robotnikach w winnicy*).

14. PRZEDSTAW KILKA WYBRANYCH CUDÓW UCZYNIONYCH PRZEZ CHRYSTUSA I OMÓW ICH SYMBOLIKĘ.

Cuda Jezusa traktowane są jako znaki świadczące o mocy Boga. Nie da się metodą historyczną udowodnić faktu występowania cudów – relacje ewangelistów na temat cudów różnią się, były przecież, jak cała *Biblia*, kształtowane przez dziesięciolecia tradycji ustnej.

→ Cud w Kanie Galilejskiej

Kiedy na weselu, na którym Jezus i Jego Matka byli gośćmi, zabrakło wina, Jezus nakazał napełnienie stągwi (naczyń przeznaczonych do rytualnych oczyszczeń) wodą. Po skosztowaniu zawartości stągwi wszyscy ze zdumieniem stwierdzili, że woda została zamieniona w przedniej jakości wino. Jak pisze ewangelista: „Taki to początek znaków uczynił Jezus w Kanie Galilejskiej. Objawił swoją chwałę i uwierzyli w Niego Jego uczniowie”. W zdaniu tym sformułowano główną ideę zawartą w tym cudzie – ukazanie mocy Chrystusa, który może wykorzystywać ją, jak chce – w tym przypadku przychylił się po prostu do życzenia swej Matki. Ale znamienne są Jego słowa, którymi na życzenie owo zareagował: „Czyż jeszcze nie nadeszła godzina moja?”. Świadczyć one mogą o pewnym dystansie Jezusa, który jest jakby pogrążony w myślach o swej „ostatecznej” godzinie – godzinie męki i zmartwychwstania. Zatem i w tym pierwszym cudzie dostrzec możemy przygotowania do owego cudu najważniejszego. Ewangelista Jan uważa, że wino, w które została przemieniona woda, symbolizuje nowe czasy zapoczątkowane przez Jezusa – tak jak owo wino: obfitsze i lepsze.

→ Cud z rybami

wzmiankowany jest w *Biblii* trzykrotnie. Opowieść świadczy o tym, jak to po bezowocnym połowie nocnym uczniowie na czele z Szymonem i Piotrem raz jeszcze zarzucają sieć na rozkaz Jezusa i zostają nagrodzeni wyjątkowo obfitym połowem. Zdarzenie to dotyczyć może zarówno sfery materialnej (możliwość zyskania jada), jak i duchowej, sugerując konieczność analogicznego, nieustannego, pełnego oddanej wiary „łowienia” ludzi. Podobnie można interpretować cud o rozmnożeniu chleba, upatrując w nim zarazem konkretnej pomocy Jezusa dla głodnych ludzi, ale także przejaw symbolicznej mocy, która nie pozwoli zginąć dobrym i sprawiedliwym.

→ Wskreszenie Łazarza

Łazarz, przyjaciel Chrystusa, zachorował i umarł. Jezus nie uzdrowił go, mimo że dokonywał wcześniej cudów uzdrowień, a komentuje to wobec swych uczniów tak: „Łazarz umarł, ale raduję się, że mnie tam nie było, ze względu na was, abyście uwierzyli”. Wnioskujemy z tych słów, że Jezus po raz kolejny – tym wyjątkowo niezwykłym cudem, jakim jest przywrócenie życia zmarłemu człowiekowi – okazuje swą nieskończoną moc. Symboliczne znaczenie cudu pozwala przenosić ową moc na inne sfery życia i psychiki ludzkiej. Taką interpretację możemy odnaleźć w *Zbrodni i karze* Fiodora Dostojewskiego, w której przypowieść o wskrzeszeniu Łazarza pełni kluczową rolę, dowodząc, że poddanie się woli Bożej doprowadza do przemiany wewnętrznej, odrodzenia – duchowego zmartwychwstania.

15. OMÓW „APOKALIPSĘ ŚW. JANA” I JEJ ZNACZENIE.

Apokalipsa dosłownie oznacza odsłonięcie, objawienie. Jest to szczególny rodzaj wypowiedzi biblijnej, który opisuje tajemnice czasów ostatecznych (czyli koniec świata). *Apokalipsa św. Jana* nie jest jedyną apokalipsą biblijną, lecz jest najważniejsza – zamyka całość świętej księgi, jest źródłem odniesień i nawiązań późniejszej literatury.

- Księga ta zawiera widzenie świętego Jana, który prorokuje, ogląda w swoim objawieniu koniec świata. Św. Jan przepowiada przyszłe losy, grozi, pociesza, przestrzega ludzkość. *Apokalipsa* prezentuje także walkę dobra i zła, upadek ludzkości i przywracanie ładu świata. Jest to księga

trudna do zrozumienia, bo tajemnicza i obfita w ogromną ilość symboli, znaczących wizji, znaków, liczb itp. Znane symbole to: cztery zwierzęta (lew, wół, orzeł i zwierzę o ludzkiej twarzy), bestia – Antychryst, smok walczący z kobietą, siedem tręb i siedem pieczęci.

- Oto księga przeznaczeń Bożych zamknięta jest siedmioma pieczęciami. Łamie je Baranek, po czym ukazuje mu się symboliczne zwierzęta i czterej jeźdźcy: na koniu białym, ognistym, czarnym i trupio bladym. Ukazuje się także znak: Niewiasta i Smok – obraz walki, w której przegrywa smocza bestia – uosobienie szatana. Oczywiście, objawienie to za pomocą symboli i tajemnic odsłania dalsze dzieje ludzkości i Kościoła. Co czeka ludzkość? Głód, wojny, zarazy i katastrofy, ale w końcu – triumf dobra nad złem, Kościoła nad szatanem i zwycięstwo Chrystusa. Całość przekazu ukryta jest pod tajemniczymi symbolami i trudna do rozszyfrowania.

16. JAKIE ZNASZ SPOSOBY NAWIĄZYWANIA DO „BIBLII” I ANTYKU W LITERATURZE?

PRZYKŁAD PRZYWOŁANIA

Do antyku nawiązywał w swojej twórczości Jan Kochanowski. Pisząc *Treny*, doszukiwał się analogii pomiędzy własnym cierpieniem po stracie dziecka i cierpieniami bohaterów antycznych – Demeter po porwaniu Kory, Niobe po śmierci liczego potomstwa. Urszulkę porównywał do Saffony, greckiej poetki, a swój ból chciał wypowiadać wraz z Symonidesem, twórcą trenów, i Heraklitem – filozofem, który często rozważał problem przemijania. Ksiądz Piotr Skarga pisząc nigdy niewyłoszone *Kazania sejmowe*, metaforą i stylem nawiązywał do ksiąg prorockich *Starego Testamentu*. Tak jak biblijni prorocy przepowiadali upadek grzesznej Jerozolimy, tak Skarga przekonywał, że choroby doprowadzą do upadku Rzeczypospolitej. Podobne nawiązania odnajdziemy w twórczości romantyków. Mesjanizm narodowy – to porównanie losów Polski do losów ukrzyżowanego Chrystusa (Polska Chrystusem narodów).

NAWIĄZANIA POLEMICZNE

Mistrzem nowego spojrzenia na tematy i wątki antyczne był Zbigniew Herbert. Na przykład w wierszu *Apollo i Marsjasz* Herbert podważa wyrok wydany przez starożytnych. Z jego wiersza jasno wynika, że zwycięzcą w tym pojedynku siły i cierpienia był jednak Marsjasz, bo jego krzyk zrobił większe wrażenie na odbiorcach niż piękna gra Apollina.

Taki zabieg nazywamy **reinterpretacją** (inną interpretacją) mitu.

Również postacie Dedala i Ikar są często przywoływane przez twórców współczesnych. Szczególnie chętnie do wzorów antycznych sięgają poeci – ożywiali oni w różny sposób mity. Można wymienić choćby utwory: Ernesta Brylla *Wciąż o Ikarach głoszą*, Tadeusza Różewicza *Prawa i obowiązki*, Stanisława Grochowiaka *Ikar*, Zbigniewa Herberta *Dedal i Ikar*.

ZADANIE

Zalóżmy, że masz polecenie, by napisać krótką przypowieść, ilustrującą sentencję: *Nie czynь drugiemu, co tobie niemiłe* lub *Warto wybacząć*.

CO ROBISZ?

Wymyślasz historyjkę z fikcyjnymi bohaterami

Zaczynasz: *Pewien człowiek...* albo *Był sobie chłopiec...*

Streszczasz wymyślane zdarzenia:

Chłopiec był złośliwy i dokuczał kolegom, sąsiadom i rodzeństwu. Chował przed nimi zabawki, nigdy z nikim się nie dzielił słodyczami, i nie miał przyjaciół. Pewnego dnia zachorował i poczuł się bardzo samotny, bo nikt nie chciał go odwiedzić. Nikt nie chciał pożyczyć mu zeszytów, nikt nie przyniósł smakołyku. Kiedy wieczorem odwiedziła go koleżanka z klasy, której zawsze dokuczał, bo była mała i piegowata, bardzo się zawstydził. Wyzdrowiał i postarał się zmienić swoje postępowanie.

Brzmi jak bajeczka, nieco nieprawdziwie? Taka jest przypowieść – uproszczona, schematyczna. Uwaga – nie musisz zamieszczać pouczeń, morał jest jasny, odbiorca zrozumie.

Zapamiętaj

- **Pastisz** to naśladownictwo istotnych właściwości jakiegoś gatunku.
- **Parafraza** to swobodna przeróbka jakiegoś gatunku zachowująca jednak jego podstawowe właściwości.

Średniowiecze

- poezja religijna – *Bo-gurodzica*

Renesans

- *Psalmy, Pieśni* Jana Kochanowskiego
- *Rytmy* Mikołaja Sępa-Szarzyńskiego
- *Kazania* ks. Piotra Skargi

Barok

- poezja Daniela Nabrowskiego – np. *Krótkość żywota*

Oświecenie

- twórczość Karpińskiego (kolędy)

Romantyzm

- *Dziady i Księgi narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego* Adama Mickiewicza
- *Balladyna* i poezje Juliusza Słowackiego
- poezje Cypriana Kamila Norwida
- *Nie-Boska komedia* Zygmunta Krasińskiego

Młoda Polska

- *Hymny* Jana Kasprzowicza i utwory Tadeusza Micińskiego, a także motyw franciszkański w twórczości Jana Kasprzowicza i Leopolda Staffa

Powyższy zestaw nie wyczerpuje tematu, lecz pozwala już zauważyć, że nawiązania do *Biblii* mogą przywoływać stałe motywy tematyczne: np. wizję szatana, wątek apokalipsy, grzech pierworodny, lub odwoływać się do kompozycji, gatunków czy stylu *Biblii*.

„BIBLIA” – TEST

1. Podaj znaczenie słów.

- a) *biblion* (gr.) –
- b) *biblia* (l.mn.) –

2. Która definicja *Biblii* jest prawdziwa?

Biblia to:

- a) święta księga przedstawiająca historię przymierza Boga z człowiekiem.
- b) zbiór pism judaistycznych.
- c) święta księga judaizmu i chrześcijaństwa.
- d) zbiór mitów i baśni wywodzących się z kultury Bliskiego Wschodu.

3. Co oznacza słowo „testament”?

- a) dobrą nowinę b) przymierze
- c) apokalipsę d) wiarę

4. Żydowska *Tora* to inaczej:

- a) *Księga Hioba* b) *Pięcioksiąg Mojżesza*
- c) *Ewangelie* d) *Księga Kronik*

5. *Księga Rodzaju* wchodzi w skład:

- a) *Starego Testamentu* b) *Ksiąg Mądrościowych*
- c) *Pięcioksięgu Mojżesza* d) *Ksiąg Prorockich*

6. Które z poniższych opowieści należą do *Księgi Rodzaju*?

- a) stworzenie świata,
- b) przypowieść o miłosiernym Samarytaninie c) ofiara Abrahama,
- d) zniszczenie Sodomy i Gomory, e) nawrócenie Szawła

7. Wymień i uzasadnij 3 funkcje *Biblii*.

....., ponieważ

....., ponieważ

....., ponieważ

8. Uzupełnij schemat stworzenia świata.

Dzień pierwszy – stworzenie światła i

Dzień drugi – stworzenieoddzielającego wody górne od dolnych.

Dzień trzeci – stworzenie ładu

Dzień czwarty – stworzenie

Dzień piąty – stworzenie zwierząt i latających.

Dzień szósty – stworzenie zwierząt lądowych i

Dzień siódmy –

9. Co stracili, a co zyskali Adam i Ewa wypędzeni z raju?

Zapisz 3 straty i 3 zyski.

STRATY	ZYSKI
.....	
.....	
.....	

10. Uzupełnij podane wyrażenia, a następnie wyjaśnij ich znaczenie.

..... owoc –

wdowi –

..... egipskie –

11. Połącz wyrażenia z odpowiadającymi im znaczeniami.

A. jabłko Adama	1. cudowny ratunek, dar od Boga
B. Kainowe znamię	2. gniazdo rozpusty
C. żona Lota	3. przymierze
D. Salomonowy wyrok	4. zamęt, bałagan

E. Arka Noego	5. piętno zbrodniarza
F. Sodoma i Gomora	6. chrząstka w krtani
G. wieża Babel	7. ciekawość kobieca
H. manna z nieba	8. mądry i sprawiedliwy

12. Wybierz 2 frazeologizmy z polecenia 4. i wyjaśnij ich biblijne pochodzenie.

.....

.....

13. O kim powiemy?

zabłąkana owieczka –

judasz –

samarytanin –

niebieski ptak –

14. Podaj definicję ewangelii.

Ewangelia –

15. Uporządkuj plan wydarzeń przypowieści o miłosiernym Samarytaninie.

- a) Obojętność kapłana i lewity.
- a) Zawieszenie rannego do gospody.
- a) Pobicie przez zbójców podróżnego zmierzającego do Jerycha.
- a) Opatrzenie ran przez Samarytanina.
- a) Opłacenie kosztów pielęgnacji rannego.
- a) Obietnica ureulowania kosztów w drodze powrotnej.

16. Podaj dwa synonimy i dwa antonimy słowa *miłosierdzie*.

synonimy –

antonimy –

17. Uzupełnij:

Przypowieść	Postać	Symbol
<i>Przypowieść o synu marnotrawnym</i>	syn marnotrawny ojciec starszy brat	a) b) c)
<i>Przypowieść o talentach</i>	pan pierwszy sługa drugi sługa trzeci sługa	d) e) f) g)
<i>Przypowieść o miłosiernym Samarytaninie</i>	zbójcy ranny kapłan, lewita Samarytanin	h) i) j) k)

- Bóg
- człowiek potrzebujący pomocy
- człowiek, który marnuje (zaprzepaszcza) swoje zdolności
- człowiek miłosierny
- człowiek żyjący pobożnie, ale nieumiejący wybaczać
- człowiek, który rozwija swoje talenty (dary, zdolności otrzymane od Boga)
- człowiek hojnie obdarowany przez Boga , który rozwija swoje talenty (umiejętności, zdolności)
- grzesznik, który się nawraca
- źli ludzie
- ludzie obojętni na krzywdę bliźnich
- Bóg

18. Streść *Przypowieść o siewcy* (w znaczeniu dosłownym).

.....

.....

.....

19. Wypisz 6 przymiotów miłości zapisanych w *Hymnie o miłości* św. Pawła.

miłość –

.....

20. Który z przymiotów miłości zapisanych w *Hymnie o miłości* św. Pawła jest dla Ciebie najważniejszy? Odpowiedź uzasadnij.

miłość –
.....
.....
.....

21. Wyjaśnij, jak rozumiesz słowa:

Teraz widzimy jakby w zwierciadle, niejasno;
Wtedy zaś [zobaczymy] twarz w twarz.
Teraz poznaję po części,
Wtedy zaś poznam tak, jak i zostałem poznany.

.....
.....
.....
.....
.....

ODPOWIEDZI

Odp. 1

- a) *biblion* (gr.) – książka, zwój papirusu
- b) *biblia* (l.mn.) – księgi

Odp. 2 c); Odp. 3 b); Odp. 4 b) Odp. 5 a), c); Odp. 6 a), c)

Odp. 7

- sakralna, ponieważ jest świętą księgą chrześcijan, a ST – świętą księgą wyznawców judaizmu
- kulturowa, ponieważ określa normy zachowań międzyludzkich
- dydaktyczna, ponieważ przekazuje konkretne wzorce postępowania

Odp. 8

- Dzień pierwszy – stworzenie światła i oddzielenie go od ciemności.
- Dzień drugi – stworzenie sklepienia niebieskiego oddzielającego wody górne od dolnych.
- Dzień trzeci – stworzenie ładu i roślinności.
- Dzień czwarty – stworzenie Słońca, Księżyca i gwiazd.
- Dzień piąty – stworzenie zwierząt wodnych i latających.
- Dzień szósty – stworzenie zwierząt lądowych i człowieka.
- Dzień siódmy – odpoczynek, pobłogosławienie dzieła stworzenia, uczynienie dnia siódmego świętym.

Odp. 9

STRATY	ZYSKI
utracili niewinność	nauczyli się odróżniać dobro od zła
zaczęli odczuwać ból	odkryli swoje człowieczeństwo
stali się śmiertelni	docenili siebie nawzajem

Odp. 10

- zakazany owoc – rzecz niedozwolona i przez to pociągająca
- wdowi grosz – ofiara, dar okupione wieloma wyrzeczeniami
- ciemności egipskie – nieprzeniknione ciemności/plagi egipskie
- dotkliwe wydarzenia, klęska, kara

Odp. 11

A. jabłko Adama	6. chrząstka w krtani
B. Kainowe znamię	5. piętno zbrodniarza
C. żona Lota	7. ciekawość kobieca
D. Salomonowy wyrok	8. mądry i sprawiedliwy
E. Arka Noego	3. przymierze
F. Sodoma i Gomora	. gniazdo rozpusty
G. wieża Babel	4. zamęt, bałagan
H. manna z nieba	1. cudowny ratunek, dar od Boga

Odp. 12

- jabłko Adama – legenda głosi, że kiedy Adam dał się namówić na spróbowanie zakazanego owocu, kawałek jabłka utkwiał mu w gardle.
- Arka Noego – Bóg postanowił zniszczyć ziemię i zgładzić ludzkość poprzez ogromny potop. Ponieważ Noe był człowiekiem prawym, Bóg postanowił go oszczędzić i kazał mu zbudować arkę, w arce zaś skryć się z rodziną i zabrać po parze zwierząt wszelkiego gatunku. W ten sposób Noe i jego rodzina przetrwali potop i odnowili życie na Ziemi.

Odp. 13

- zabłąkana owieczka – o kimś, kto się zgubił, kto popełnił błąd
- judasz – o kimś, kto okazał się zdrajcą
- samarytanin – o kimś, kto bezinteresownie niesie pomoc
- niebieski ptak – o kimś, kto jest lekkoduchem, żyjącym z pracy innych

Odp. 14

Ewangelia – w starożytności termin ten używany był jako określenie nagrody dla osoby, która przynosiła dobrą nowinę, współcześnie wyraz *ewangelia* ma kilka znaczeń:

- utwór wczesnochrześcijański zawierający opis życia i naukę Jezusa;
- część mszy;
- Ewangelia (pisana wielką literą) – księga zawierająca teksty czterech ewangelistów, część *Pisma Świętego Nowego Testamentu*.

Odp. 15

- 2. Obojętność kapłana i lewity.
- 4. Zawieszenie rannego do gospody.
- 1. Pobicie przez zbójców podróżnego zmierzającego do Jerycha.
- 3. Opatrzanie ran przez Samarytanina.
- 5. Opłacenie kosztów pielęgnacji rannego gospodarzowi.
- 6. Obietnica uregulowania kosztów w drodze powrotnej.

Odp. 16

- synonimy – ofiarność, wielkoduszność
- antonimy – okrucieństwo, bezduszność

Odp. 17

- a) grzesznik, który się nawraca
- b) Bóg
- c) człowiek żyjący pobożnie, ale nieumiejący wybaczać
- d) Bóg
- e) człowiek hojnie obdarowany przez Boga, który rozwija swoje talenty (umiejętności, zdolności)
- f) człowiek, który rozwija swoje talenty (dary, zdolności otrzymane od Boga)
- g) człowiek, który marnuje, zaprzepaszcza swoje zdolności
- h) źli ludzie
- i) człowiek potrzebujący pomocy
- j) ludzie obojętni na krzywdę bliźnich
- k) człowiek miłosierny

Odp. 18

Siewca siał ziarno. Jedno padło na drogę, zostało podeptane i wydziobane przez ptaki. Inne poleciało na skały, ale ze względu na brak wilgoci uschło. Kolejne znalazło się między cierniami, a zagłuszone przez chwasty nie mogło wzrosnąć. Jeszcze inne padło na żyzną glebę, wyrosło i wydało stokrotny plon.

Odp. 19

miłość – cierpliwa, łaskawa, nie zazdrości, nie pamięta złego, wszystko przetrzyma, nigdy nie ustaje

Odp. 20

Miłość cierpliwa jest – ponieważ oznacza to, że jeśli się naprawdę kocha – nie jest się skorym do gniewu, nie chowa się urazy, nie odpłaca się złem. Takiej właśnie postawy oczekują od osoby, która kocha naprawdę i taką postawę sam chciałbym wobec ukochanej osoby prezentować. Ponadto , według innej interpretacji *Hymnu o miłości* pocieszające dla człowieka jest to, że cierpliwa jest miłość Boga do nas. Ten miłosierny Ojciec wybacza nam naszą niedoskonałość i cierpliwie czeka na poprawę.

Odp. 21

Dopiero po śmierci, kiedy osiągniemy życie wieczne, poznamy pełnię miłości Boga do człowieka. To, czego doświadczamy podczas życia, jest jedynie namiastką miłości, której zaznają nieliczni zbawieni. Jedynie Bóg potrafi kochać w sposób doskonały. Nasza – ludzka miłość jest tylko niedoskonałym odbiciem doskonałej miłości Boga do człowieka.

Wiersz o końcu świata

APOKALIPSA TO TEMAT, KTÓRY INSPIROWAŁ WIELU POETÓW.
JAK WYOBRAŻALI SOBIE DZIEŃ OSTATECZNY? NOBLISTA, CZESŁAW MIŁOSZ TAK:

Jeśli już mielibyśmy być świadkami dnia ostatecznego, to chyba taki zwykły dzień byłby najlepszy. Nie powiało grozą, prawda? Brak tu trąb Archaniola, straszliwego smoka na nieboskłonie, czterech jeźdźców Apokalipsy i płaczu pokutników. Takie obrazy przywodzi przeciwieństwo na myśl biblijna Apokalipsa świętego Jana. Nie ma też otwartego grobu, do którego podążać będzie Kasprowicz, którego wiersze będziecie czytać w liceum. W jego strofach pęka niebo, ziemia się rozstępuje, pochłania

lasy i góry, ziemia płonie w czerwieni pożarów. Przerazające, prawda? Równie przerazająco jest *U wrót doliny* według opisu Zbigniewa Herberta. Tam podział ludzi i oddzieranie ich od ziemskiego życia przypomina obóz koncentracyjny... Ale poezja ma wiele słów, mnóstwo różnych sposobów mówienia. Oto Konstanty Ildefons Gałczyński w wierszu *Koniec świata* naśmiewa się z naszego widzenia apokalipsy. *Sługa boży Ildefons* przedstawia zagładę groteskowo: *przewracają się sklepy, cyrki [...] i różne ubikacje*.

A MIŁOSZ?
A Miłosz przedstawił jeden spokojny dzień, w którym nic się nie wali – ani pałace, ani ubikacje – nie rozstępuje się ziemia i nikt nie wpada do otchłani piekielnej. To zwykły dzień w czterech strofach–obrazach, niemal pocztówkach z różnych stron na ziemi albo jak film kręcony poetycką kamerą.

- Czesław Miłosz
- Piosenka o końcu świata**
- I. *W dzień końca świata
Pszczola krąży nad kwiatem nasturcji,
Rybak naprawia błyszczącą sieć.
Skaczą w morzu wesołe delfiny,
Młode wróble czepiają się rynny
I wąż ma złotą skórę, jak powinien mieć.*
- II. *W dzień końca świata
Kobiety idą polem pod parasolkami,
Pijak zasypia na brzegu trawnika,
Nawołują na ulicy sprzedawcy warzywa
I łódka z żółtym żaglem do wyspy podpływa,
Dźwięk skrzypiec w powietrzu trwa
I noc gwiazdzistą odmyka.
A którzy czekali błyskawic i gromów,
Są zawiedzeni.*
- III. *A którzy czekali znaków i archanielskich trąb,
Nie wierzą, że staje się już.
Dopóki słońce i księżyc są w górze,
Dopóki trzmiel nawiedza różę,
Dopóki dzieci różowe się rodzą,
Nikt nie wierzy, że staje się już.
Tylko siwy staruszek, który byłby prorokiem,
Ale nie jest prorokiem, bo ma inne zajęcie,
Powiada przewijając pomidory:
Innego końca świata nie będzie,
Innego końca świata nie będzie.*

UJĘCIE I
Morze, lato, kwitną kwiaty, nad nimi krążą pszczoły. Delfinki bawią się radośnie, rybak pracuje nad siecią, gdzieś tam baraszkują wróble, gdzieś tam przemyka się złoty wąż. Przecież to obrazek rajski, a nie apokaliptyczny. Jest tu praca, zabawa, natura, człowiek i wąż – symbol nie grzechu, lecz urody świata.

Zauważ:
Poeta odtwarza obrazy świata za pomocą strof–zdań, bardzo podobnych do zwykłej mowy. Nie ma tu rymów, nie ma równych ilości sylab w wersach. To niemal opowiadanko – a taka właśnie relacja „mówiona” sprawia, że opowieść wydaje nam się bardzo prawdziwa.

UJĘCIE II
Oko kamery przenosi się znad fal oceanu nad suchy ląd. Najpierw pole – po nim idą kobiety, chroniąc się parasolkami od słońca. Potem trawnik – na nim smacznie zasypia pijak (widok skądinąd codzienny, nie budzący grozy). Sprzedawcy wołają klienta, a my z naszą kamerą znów uciekamy nad wodę: wyspa, żaglówka, dźwięk skrzypiec, zaraz zapadnie gwiazdzista noc. Nie chcielibyście rzucić wszystkiego (poza *Gimbusem*, którego czytacie) i znaleźć się na tej wyspie?

Zauważ:

- Powtórkę pierwszego wersu: „W dzień końca świata”. Te jakby „tytuły” obrazów dnia podkreślają, że wciąż chodzi o ten zwykły–niezwykły dzień.
- Panoramę ludzkich spraw, kontrastowych elementów życia, jakie zamknął w kilku słowach Miłosz. Jest tu coś tak prozaicznego, jak warzywo i pijak, i coś tak wzniosłego, jak muzyka skrzypiec utrwalona w powietrzu...
- Spokój, harmonię, radość trwające na ziemi...

UJĘCIE III
To zaprzeczenie tradycyjnego końca świata
W tej właśnie zwrotce Miłosz bardzo wyraźnie i prosto przekreśla tradycyjną wizję apokalipsy: tę z piorunami i trąbami archaniołów. Kamera nasza ukazuje zdziwione twarze tych, którzy sądzili, że dzień ostateczny nadejdzie pełen grozy wśród huków, ognia i błyskawic – oni nie wierzą, że to już, bez znaków, bez przepowiedni. Bo dopóki działają prawa istnienia, reguły życia na naszej planecie – nie do uwierzenia jest ich koniec. Te reguły ujmują trzy wersy:

- *Dopóki słońce i księżyc są w górze* (tak jak czytaliśmy to już w *Psalmach*, w *Pieśniach* Kochanowskiego). Słońce, księżyc, gwiazdy – gwarantują nam istnienie wszechświata.
- *Dopóki trzmiel nawiedza różę...* To są sprawy nie dla dzieci, ale skoro dziećmi już nie jesteśmy, możemy podejrzec różę i trzmiela. Walczą o ciąg dalszy – o trwanie życia, bo trzmiel odwiedza różę nie w innym celu, jak w tym nieprzyzwoicie miłosnym: aby zapylać; tak przecież rodzą się kwiaty.
- *Dopóki dzieci różowe się rodzą* – jeszcze piękniejsze od kwiatów nowe życie, wielki potencjał możliwości i nadziei na przyszłość. Mały, różowy bobas musi nauczyć się chodzić, czytać, zdobywać dyplomy. Jak więc uwierzyć, że skoro jest bobas – to koniec *staje się już*? Bobas powinien być gwarancją ciągu dalszego. Nikt nie wierzy w koniec świata.

Zauważ:
Powtórzenie początków wersów pierwszego i nowego tej strofy. *A którzy...* To wyraźnie nawiązanie do stylu biblijnego. Tym bardziej potwierdza fakt, że mamy do czynienia z zaprzeczeniem tradycyjnej wizji.

UJĘCIE IV – ZWYKŁY PROROK
Ostatni kadr, w którym staruszek spokojnie podwiązuje pomidory. Mruczy coś pod nosem, ale musimy dokonać zbliżenia i podsłuchać go, bo *byłby prorokiem*, gdyby nie to, że ma inne zajęcia – podwiązuje pomidory. Mówi i powtarza: *Innego końca świata nie będzie*. Wygląda na to, że on jeden wie i rozumie, że to będzie właśnie tak. To wielki prorok, choć jest siwym staruszką, nie jak gniewni prorocy przestrzegający ludzkość przed karą Bożą. Jest tym samym prawdziwszy i potwierdza teorię poety: jeśli dzień ostatni będzie zwykłym, pięknym dniem, to i prorok nie będzie przerazającym, ciskającym gromy mówcą. Wszystko przebiegnie zwyczajnie, wśród pomidorów.

Zauważ:

- Zdanie *byłby prorokiem, ale nie jest prorokiem, bo ma inne zajęcia*. Na pozór paradoks: jak można porzucić proroctwo dla pomidorów? A zarazem jest to prorok – ludzki wieszcz, bliski ludzkim sprawom i zajęciom, a nie królujący w obłokach. Stamtąd nie widzi się dobrze drobiazgów ludzkiego życia.
- Powtórkę ostatnich dwóch wersów. Tak jakby staruszek śpiewał piosenkę. No przecież – to jest *Piosenka o końcu świata*. Stała się piosenką, rzeczywistą – w tych ostatnich wersach, jak w refrenie.

JAK TO BYŁO W „BIBLIJ”?

ZAGŁADA ŚWIATA
Apokalipsa św. Jana zamyka całość świętej księgi, jest źródłem odniesień i nawiązań późniejszej literatury. Księga ta zawiera widzenie św. Jana, który prorokuje, ogląda w swoim objawieniu koniec świata. Apokalipsa dosłownie oznacza odsłonięcie, objawienie. Opisuje tajemnice czasów ostatecznych (czyli koniec świata).

Święty Jan w *Apokalipsie*:

- przepowiada przyszłe losy świata (głód, wojny, zarazy i katastrofy),
- grozi ludziom,
- pociesza ludzi (ukazuje triumf dobra nad złem, i zwycięstwo Chrystusa),
- przestrzega ludzkość.

Jest to księga trudna do zrozumienia, bo tajemnicza i obfitująca w ogromną ilość symboli, znaczących wizji, znaków, liczb. Najważniejsze z nich to:

- cztery zwierzęta (lew, wół, orzeł i zwierzę o ludzkiej twarzy),
- czterej jeźdźcy (na koniu białym – Chrystus, na koniu płomienistym – wojna, na karym – głód, na trupioblady – śmierć),
- bestia – Antychryst,
- smok walczący z kobietą ubraną w słońce,
- liczba siedem (siedem pieczęci, aniołów, trąb).

Do *Apokalipsy* św. Jana nawiązują wiele późniejszych autorów – np. wiersze Czesława Miłosza i Zbigniewa Herberta.

Profetyzm – oznacza dar przepowiadania przyszłości, prorokowania, przypisany ludziom zwanym prorokami.

Uwaga!
Profetyzm nie jest specyfiką jedynie *Biblii* – w wielu kulturach otaczano zjawisko jasnowidzenia cziąg. W antyku przykładem mogą być słynne wyrocznie, jak choćby Pytia delficka.

PRZESŁANIE MORALNE
Ci, którzy odczytali ten piękny, uspokajający wiersz jako ukojenie i pociechę, że nie stanie się nic strasznego, że koniec, gdy przyjdzie – będzie niezauważalny – mają rację. Ci, którzy odczytali utwór jako pochwałę życia, piękna ziemi i protest przeciw zagładzie czegoś tak cudownego – też mają rację. To wiersz o wspaniałości istnienia – bardziej nawet niż piosenka o końcu świata. Ale można też odczytać go jako przestrożę: nie znasz dnia ani godziny, nic cię nie ostrzeże, niczego nie zdązysz naprawić. Żyj tak, aby Sąd Ostateczny mógł zaskoczyć Cię w każdej chwili, abyś zawsze był gotów zdać rachunek z życia. I jeszcze inaczej: świat w tym wierszu jest taki, „jaki powinien być”. Każdy ma tu swoje miejsce: i pijak, i pszczołka i rybak. Znajdź swoje miejsce na ziemi, zajmij je i spełnij swoją rolę – wtedy nie będzie Ci straszny koniec świata. Może go nawet nie zauważysz.

Konspekt

KONSPEKT TWÓJ PRZYJACIEL

Konspekt to po prostu coś w rodzaju hasłowego, skrótowego brudnopisu. Twój przewodnik w trakcie pisania pracy.

- • Zastępuje brudnopis, na którego tworzenie nie ma czasu.
- • Ułatwia pisanie: dzięki niemu wiesz, czym po kolei będziesz się zajmował.
- • Jeśli jest w miarę dokładny, podczas pisania wypracowania pozwala skupić się na stylu, słownictwie, a także ortografii i interpunkcji.
- • Chroni Twoją wypowiedź przed chaosem: dzięki szkicowi, choćby najbardziej ogólnemu, wypracowanie będzie bardziej spójne, wywód bardziej logiczny, a kompozycja poprawna.
- • Pozwala ogarnąć całość jeszcze przed napisaniem: dzięki niemu najlepiej widać, że czegoś brakuje, coś do czegoś nie pasuje, coś trzeba wyrzucić.
- • Pomaga kontrolować czas: dzięki niemu wiesz, ile jeszcze punktów zostało do rozwinięcia, a ile masz już za sobą; być może, z czegoś trzeba będzie zrezygnować, a może wręcz przeciwnie – znajdzie się czas na uzupełnienie lub solidną, końcową lekturę całości.

PAMIĘTAJ, że nie ma jednego wzoru konspektu! Nie podamy więc gotowego przepisu, bo takowy nie istnieje. Twój szkic ma służyć **Tobie**. Sam wybierasz formę, która najbardziej Ci odpowiada i najlepiej pomaga w tworzeniu wypracowania.

Są jednak elementy, które w konspekcie znaleźć się powinny. Oto one.

- • **Pomysł na wstęp**: tezy, pytania, odniesienia do cytatu w temacie itp.
- • **Schemat wywodu**, czyli kolejne zagadnienia, o których będziesz pisać – z tytułami książek, nazwiskami bohaterów, odpowiednimi scenami z lektur itp. Niezwykle ważna uwaga: wszystko w odpowiedniej kolejności! Czyli: co z czym powiąszes (jakie zagadnienia i jakie lektury) i jak skomponujesz całość, aby praca była spójna – jedno musi przecież wynikać z drugiego, więc trzeba znaleźć jakiś klucz, który połączy kolejne części wywodu.
- • **Wnioski końcowe i pomysł na zakończenie**.

KONSPEKT TO RÓWNIEŻ MIEJSCE NA WYNOTOWANIE:

- • **CIEKAWYCH ZDAŃ**, sformułowań, błyskotliwych myśli, niebanalnych pomysłów, które potem wykorzystasz w wypracowaniu; kiedy tylko przychodzą Ci do głowy, czym prędzej je zapisz! – te najbardziej genialne idee najszybciej uciekają;
- • **SWOICH WĄTPLIWOŚCI** – rzeczowych, ale też ortograficznych czy interpunkcyjnych (Nie pamiętasz, jak miał na imię Chodkiewicz albo jak się pisze „nieopodal”? Zapisz to! Może później sobie przypomnisz, może będziesz mógł to sprawdzić albo... będziesz musiał te słowa zrzecznie omijać).

Jak te wszystkie informacje zapiszesz w konspekcie, zależy tylko od Ciebie. Możesz stosować strzałki i podkreślenia, wyróżnienia kolorem i odnośniki, punkty, podpunkty i myślniki, a nawet tabelki lub wykresy – wszystko, co ułatwi Ci potem pisanie.

UWAGA – BŁĘDY

- • Bazgranie i skreślanie – nie odczytasz tego; taki konspekt okaże się bezużyteczny.
- • Zbyttnia ogólnikowość – konspekt typu:
 - wstęp – coś o cytacie,
 - rozwinięcie – Makbet i inni,
 - zakończenie – podsumowanie
 w ogóle nie spełnia swojej roli.
- • Nadmierne skróty – „K” może oznaczać zarówno Kordiana, jak i Konrada.
- • Konspekt jest tak obszerny, że zajmuje dwie strony papieru podanego. Jego szczegółowość odbiera Ci całą radość pisania, zmagania się z jakimś zadaniem. Dochodzisz do wniosku, że wystarczy zapłacić luki „łącznikami” typu:
 - teraz przejdę do...,
 - zajmijmy się problemem...,
 - następne ważne zagadnienie to...
 Realizujesz ten pomysł, ale nie jesteś z siebie zadowolony.

RADA!

- • Konspekt może się składać ze skrótowych zwrotów, równoważników zdań czy też po prostu haseł, które potem należy rozwinąć.
- • W konspekcie nie trzeba wygładzać każdego słówka – styl jest w gruncie rzeczy nieistotny. Równoważniki mogą być pomieszczone ze zdaniem, dopuszczalne są skreślenia, wszelkie czytelne dla Ciebie skróty, a nawet powtórzenia.
- • Jeśli masz taką możliwość, niech Twój konspekt będzie kolorowy: podkreślaj rzeczy najważniejsze, otaczaj ramką cytaty, stawiaj wielkie znaki zapytania przy pomysłach na pracę, których trafności nie jesteś pewien.
- • Konspekt napisany drobnym pismem, o układzie „liniowym” zniechęca do pisania. Zaczynasz je postrzegać jako przykry obowiązek, nie zaś twórczą zabawę.

PRZYKŁADOWY KONSPEKT

TEMAT WYPOWIEDZI PISEMNEJ:

Sarmatyzm w utworach Jana Chryzostoma Paska i Wacława Potockiego. Twórczość którego z pisarzy wydaje Ci się bliższa współczesnemu czytelnikowi?

WSTĘP – STAWIASZ ZAŁOŻENIE

Twórczość obu pisarzy to przykłady kultury sarmackiej:

sarmatyzm – ideały nie były złe, ale zostały przez szlachtę wypaczone; w wersji Paska – sarmatyzm zniekształcony; w wersji Potockiego – sarmatyzm idealistyczny.

ROZWINIĘCIE

Pisarze opowiadają z różnej perspektywy

Pasek – głównie o sobie, w pierwszej osobie, nie był obiektywny; Potocki – zdystansowany, bardziej obiektywny.

Pasek – typowy polski szlachcic–Sarmata wiele w życiu zwiedził, ale wszystkiego, co obce, nie lubi; lubi za to zabawy i sute uczty; gorący temperament, awanturnik; przekonany o wyższości swojego stanu; cechuje go powierzchowna religijność.

Potocki

szydzi z pewnych cech i zachowań szlachty (utwory *Zbytki polskie*, *Pospolite ruszenie*); krytykuje bezprawie i niesprawiedliwość (*Nierządem Polska stoi*); potępia wady sarmackie: liberum veto, pozorną waleczność; daje wzór do naśladowania: Chodkiewicza (*Transakcja wojny chocimskiej*); opowiada się za prawdziwym, niewypaczonym sarmatyzmem.

ZAKOŃCZENIE

Który pisarz jest mi bliższy?

Obu czyta się ciężko: archaizmy, zwroty łacińskie (Pasek).

Bardziej trafia jednak Pasek:

styl gawędziarski, tekst może wciągać; plastyczne opisy, scenki rodzajowe.

A Potocki:

język wyszukany, podniosły; tekst (zwłaszcza *Transakcji wojny chocimskiej*) wydaje się sztuczny, nie przekonuje; poza tym wolimy czytać pamiętniki niż na przykład eposy.

ETAPY PISANIA PRACY

I. KONSPEKT

ROZPRAWKA NA TEMAT:

Wartości postępu i cywilizacji w świecie człowieka.

WSTĘP:

- Dyskusyjność tematu – przedstawić różne poglądy.
- Aktualność problemu w początku XXI wieku, wobec zagrożeń ekologicznych.
- Próba definicji: czym jest postęp i cywilizacja.
- Jak będę pisał tę pracę? Forma polemiki dwóch ugrupowań – zwolenników i krytyków postępu. Swoje poglądy zostawić na koniec.

TREŚĆ:

Argumenty zwolenników postępu i cywilizacji: (A)

- współczesna bliskość świata, informacja i komunikacja,
- pokonywanie przestrzeni, wymiana osiągnięć między państwami,
- wysoki poziom medycyny – możliwość ratowania życia ludzkiego,
- wysoki poziom wiedzy i możliwości kształcenia,
- wysoki poziom techniki – wygoda życia.

Argumenty krytyków mechanizacji świata: (B)

- odejście od wartości ducha i uczuć,
- materializacja świata,
- poczucie obcości między ludźmi (indywidualizacja),
- tęsknota człowieka za naukami psychotronicznymi,
- poczucie niebezpieczeństwa,
- zniszczenie przyrody – zagrożenia ekologiczne.

Uporządkować argumenty w formę polemiki:

- A1 – B2
- A2 – B2
- A3 – B3

ZAKOŃCZENIE

– MOJE, WYWAŻONE ZDANIE NA TEN TEMAT:

- **Wizja I** – jak wyglądalibyśmy bez cywilizacji i techniki?
- **Wizja II** – niewolnictwo cywilizacji – obraz pejzażu fabrycznego. Zaznaczyć konieczność wypośrodkowania wniosku!

Projekt powyższy jest oczywiście jedną z wielu możliwości, funkcjonuje tu jako schematyczny przykład notatki w brudnopisie.

II. PISANIE

- **Wstęp** bierzesz z własnego konspektu.
- Rozwijasz lub nie – ale pamiętaj, że dalsza część musi się z nim wiązać, nawet jeśli miałyby to być po prostu stwierdzenie:
Teraz dokonam przeglądu znanej mi literatury.
- Jeśli masz kłopoty z rozpoczynaniem akapitów musisz wyćwiczyć przekształcanie myśli i twierdzeń w pełne i powiązane wypowiedzi. Trzeba to zrobić, aby stworzyć cały **trzon pracy** – wewnątrz pomiędzy wstępem a zakończeniem. Jeśli czujesz, że z Twoim pismem jest kiepsko – zacznij od najprostszego schematu: kolejne tytuły literackie przywoływane są jako przykłady i krótko omówione.

Uwaga! Omówione, a nie streszczone!

Podajesz i omawiasz owe utwory a potem następne i następne, i tak aż do **zakończenia**, które głosi, że powyższe przykłady dobitnie potwierdzają tezę zawartą we wstępie pracy.

Jeśli posiadasz już tę umiejętność – możesz próbować pierwszych, bardziej ambitnych kombinacji.

III. SPRAWDZANIE

- **PO PIERWSZE** – ortografię i interpunkcję.
- **PO DRUGIE** – dobór materiału literackiego. Czy jest dostatecznie bogaty, nawiązuje do tematu, czy tytuły, autorów i postacie podałeś poprawnie?
- **PO TRZECIE** – poprawność stylistyczną. Czy żadne ze zdań nie brzmi podejrzenie? Czy wyrazy mają poprawne formy gramatyczne? Czy obcych słów używałeś prawidłowo?

Jeśli zauważysz, że wszystko „złe” czego nie zauważysz, obniży wartość twojej pracy. Ponieważ trochę już siebie znasz, wiesz jakie błędy robisz najczęściej – na tę warstwę pracy zwróć uwagę szczególną.

HISTORIA – TEST

Państwo Mieszka I

1. Przeczytaj tekst źródłowy i na jego podstawie podaj przyczynę przyjęcia chrztu przez Mieszka I.

W czeskiej krainie pojął on [Mieszko I] za żonę szlachetną siostrę Bolesława Starszego, która okazała się w rzeczywistości taką, jak brzmiało jej imię. Nazywała się bowiem po słowiańsku Dobrawa, co w niemieckim wyklada się: dobra. Owa wierna wyznawczyni Chrystusa, widząc swego małżonka pogrążonego w wielorakich błędach pogańskich, zastanawiała się usilnie nad tym, w jaki sposób mogłaby go pozyskać dla swej wiary. Pracowała nad nawróceniem swego małżonka i wysłuchał jej miłościwy Stwórca. Jego nieskończona łaska sprawiła, że ten, który Go tak srogo prześladował, pokajał się i pozbył na ustawiczne namowy swej ukochanej małżonki jadu przyrodzonego pogaństwu, chrztem świętym zmywając plamę grzechu pierworodnego.

2. Wymień 2 istotne powody, dla których Mieszko I przyjął chrzest.

- a)
- b)

3. Połącz wydarzenia z datami.

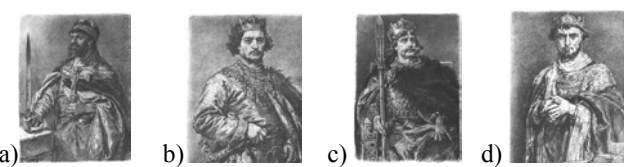
- 1. Chrzest Polski, 2. Sojusz z Czechami, 3. Bitwa pod Cedynią
- a) 972 r., b) 966 r., c) 985 r., d) 965 r.

4. Wyjaśnij, co zawierał dokument Dagome iudex.

Dagome iudex –

Polska za panowania Bolesława Chrobrego

1. Rozpoznaj na rycinie pierwszego króla Polski. Podaj jego imię i daty panowania.

Odp.

2. Z czasów panowania Bolesława Chrobrego wybierz 5 wydarzeń. Uporządkuj je chronologicznie. Podaj ich czas, miejsce i powód, dla którego były ważne.

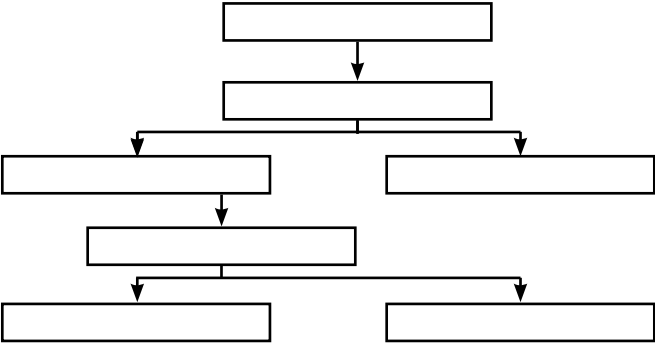
- a) zjazd gnieźnieński, Data, Miejsce, Powód
- b) śmierć św. Wojciecha, Data, Miejsce, Powód
- c) koronacja na króla, Data, Miejsce, Powód
- d) pokój w Budziszynie, Data, Miejsce, Powód

e) wyprawa na Ruś
Data
Miejsce
Powód

3. Podaj dwa synonimy wyrazu *chrobry*.
chrobry –

Drzewo genealogiczne pierwszych Piastów

1.Uzupełnij drzewo genealogiczne pierwszych Piastów. Przy królach Polski narysuj koronę.
Mieszko I, Mieszko II, Bolesław Chrobry, Bezprym, Bolesław Śmiały, Kazimierz Odnowiciel, Władysław Herman
1079–1102, 1034–1058, 992–1025,
ok. 960–992, 1025–1034, 1058 –1079

2. Na podstawie drzewa genealogicznego z polecenia 1. podkreśl poprawną odpowiedź.
- a) Dziadkiem Kazimierza Odnowiciela był:
Mieszko I B. Bolesława Chrobry C. Mieszko II
- b) Ojcem Mieszka II był:
Mieszko I B. Kazimierz Odnowiciel C. Bolesław Chrobry
- c) Bratem Bezpryma był:
Bolesław Chrobry B. Bolesław Śmiały C. Mieszko II
- d) Pradziadkiem Bolesława Śmiałego był:
Bezprym B. Mieszko II C. Bolesław Chrobry.

Zmienne losy monarchii pierwszych Piastów

1. Zaznacz prawda (P) lub fałsz (F).

	P	F
a) W XI w. w Polsce 4 władców miało tytuł królewski: Bolesława Chrobry, Mieszko II, Kazimierz Odnowiciel, Bolesława Śmiały.		
b) Wskutek zbrojnej interwencji Niemiec i Rusi w r.1031 król Mieszko II utracił władzę na rzecz Bezpryma.		
c) Po śmierci Bezpryma i Mieszka II w Polsce nastąpił nawrót pogaństwa.		
d) Dzieła odbudowy państwa polskiego podjął się wnuk Mieszka II Kazimierz Odnowiciel.		

2. Przyporządkuj wydarzenia kolejnym władcom:

- a) przejście z obozu gregoriańskiego do cesarskiego,
b) przekazanie we władanie Wielkopolski Zbigniewowi,
c) przekazanie we władanie Małopolski i Śląska Bolesławowi;
d) przywrócenie jedności państwa,
e) odtworzenie administracji państwowej i kościelnej,

- f) przeniesienie siedziby z Gniezna do Krakowa;
g) zrzeczenie się godności królewskiej,
h) uznanie zwierzchności cesarza,
i) utrata Milska i Łużyc (Niemcy) oraz Grodów Czerwieńskich (Ruś);
j) przystąpienie do obozu gregoriańskiego,
k) koronacja królewska w 1076 r.,
l) skazanie na śmierć biskupa krakowskiego Stanisława;

	Odpowiedź
Bezprym	
Kazimierz Odnowiciel	
Bolesław Śmiały	
Władysław Herman	

3. Dokończ zdania.
- książę, chrześcijaństwo, danina, sąd, podymne, stanowy, drużyna, grodowy, immunitet, prawo książęce, poradne,
W Polsce pierwszych Piastów władzę sprawował (a)..... przy pomocy (b).....
.....
Dzięki przyjęciu (c)..... możliwe stało się utworzenie ponadplemiennej monarchii rządzonej na mocy (d)
.....
Państwo było zorganizowane w systemie (e)..... Książę wraz z dworem i drużyną podróżował po kraju, zbierał (f)..... i sprawował (g).....
Ludność była zobowiązana do składania danin – (h)..... lub (i)..... oraz do świadczenia posług.
W wyniku nadawania w XII w. (j)..... ustrój zaczął się zmieniać na ustrój (k).....
.....

Spór cesarstwa z papiestwem o inwestyturę

1. Uporządkuj punkty i podpunkty.
- A. Powstanie w X w. opactwa benedyktyńskiego w Cluny.
–
–
- B. Ukształtowanie się ruchu kluniackiego.
–
–
- C. Podjęcie przez papieża idei reform w poł. XI w.
–
–
–
- D. Reformy Grzegorza VII
–
–
–
- E. Prośba Henryka IV o przebaczenie
–
–
–
–
- a) próba naprawy obyczajów w Kościele,
b) próby uniezależnienia duchownych od władzy świeckiej,

- c) uznanie najwyższej władzy papieża,
- d) bunt niemieckich biskupów,
- e) obłożenie Henryka IV klątwą,
- f) wymaganie życia w celibacie,
- g) wprowadzenie prawa wyboru papieża przez kardynałów,
- h) samodzielny wybór przełożonych,
- i) odrodzenie się życia zakonnego,
- j) zaprzestanie sprzedawania stanowisk w Kościele,
- k) kajanie się w Canossie,
- l) zdjęcie klątwy przez papieża,
- ł) powrót cesarza do Niemiec,
- m) ponowne wystąpienie przeciwko papieżowi.

2. Wyjaśnij, na czym polegał kompromis konkordatu w Wormacji zawartego przez cesarstwo i papiestwo w 1122 r.

.....

.....

3. Wymień dwa skutki reform gregoriańskich.

—

—

Wyprawy krzyżowe

1. Podaj definicję krucjaty.

krucjata –

2. Połącz daty z wydarzeniami.

1095,	1096,	1099,	1299
a) I krucjata,	b) synod w Clermont,		
c) wyprawa ludowa,	d) wyprawa rycerska,		
e) zdobycie Akki przez muzułmanów,	f) zdobycie Jerozolimy,		
g) upadek Królestwa Jerozolimskiego,	h) apel papieża Urbana II o Odzyskanie Ziemi Świętej		

3. Uzupełnij kwestionariusz.

Nazwa: Zakony rycerskie

Cel tworzenia:

—

—

Najważniejsze zakony rycerskie:

—

—

—

Zadania rycerzy:

—

—

—

Świat średniowiecznego rycerstwa

1. Przeczytaj tekst i wykonaj związane z nim polecenia.

Styl walki rycerstwa średniowiecznego

O chwale rycerza decydowało nie tyle zwycięstwo, ile to, jak walczył. Walka mogła dla niego bez jego ujmę kończyć się klęską i śmiercią, tak jak rzecz się miała z Rolandem. Śmierć na polu walki była nawet dobrym zakończeniem jego biografii, bo trudno było dopuścić do życia w starczym niedołęstwie. Fair play obowiązujący w walce dyktowany był [...] przez szacunek

dla przeciwnika, dumę, postawę zabawową, lęk przed odwzajemnieniem i wreszcie humanitaryzm. Szacunek dla przeciwnika, duma i względy zabawowe prowadziły do ubiegania się w walce o równe szanse. Jeśli rycerz, z którym się walczyło, spadł z konia (a w zbroi nie mógł podnieść się o własnych siłach) ten, kto go strącił, sam także zsiadał z konia, żeby wyrównać szansę. „Nie zabiję nigdy rycerza, który spadł z konia” – woła Lancelot. – „Boże, broń przed taką niesławą”.[...]

Zabijanie wroga nieuzbrojonego okrywało rycerza hańbą. Lancelot, rycerz bez skazy, nie mógł sobie darować tego, że w zamęcie bitwy zabił dwóch nieuzbrojonych rycerzy, w czym się zorientował dopiero później. Przewidywał on, że będzie ten czyn wyrzucać sobie aż do śmierci i zapowiadał pieszą pielgrzymkę, w zgrzebnej tylko koszuli, dla odpokutowania.

Nie wolno było zabijać wroga, godząc w niego z tyłu. Potwierdza to Maćko z Bogdańca, mówiąc: „Gdybym na ten przykład w bitwie na niego natarł, a nie zawołał, by się obrócił, już ci bym hańbę na się ściągnął”. [...]

Rycerzowi w zbroi nie wolno było się cofać. To powodowało – jak pisze Huizinga – że jadąc na rekonesans, zbroi kłaść nie mógł. Nic, co mogło być poczytane za tchórzostwo, nie było dopuszczalne. Roland nie chciał dąć w róg dla przywołania pomocy, żeby nie pomyślano, że się boi. Nic to, że odmowa pociągnęła za sobą śmierć jego przyjaciela i wyróżnienie jego wojowników. Ten brak względów na innych nie razi najwyraźniej niebios, skoro archanioł Gabriel osobiście zlatuje z nieba po duszę bohatera.

(M.Ossowska, *Ethos rycerski i jego odmiany* w: M. Kamiński, G. Pańko, R. Śniegocki *Historia, Średniowiecze*)

A. Wypisz rycerzy przywołanych we fragmencie, podaj tytuły utworów, których są bohaterami. Zapisz, czy to postacie historyczne, czy fikcyjne.

B. Na podstawie tekstu wymień 3 zasady fair play obowiązujące rycerza podczas walki.

C. Podaj przywołane w tekście 2 reguły kodeksu rycerskiego niewymienione w poleceniu 2.

Odp. 1

.....

.....

2. Na podstawie poniższego tekstu sporządź kodeks rycerski.

Powinności rycerskie

Pan [...] kardynał, ubrany w strój pontyfikalny, wytłumaczył owemu giermkowi [...], co to jest rycerz: „Każdy, kto chce być żołnierzem, musi być wielkodusznym, wolnie urodzonym, szczodrym, doskonałym i mężnym [...] Zanim jednakże uczynisz ślubowanie swego stanu, usłyszysz z należną rozważą zasady reguły. Taka zaś jest reguła stanu rycerskiego: przede wszystkim słuchać codziennie mszy z pobożnym rozpamiętywaniem męki pańskiej; odważnie walczyć w obronie wiary katolickiej, święty Kościół wraz z jego sługami uwalniać od jakichkolwiek napastników; wdowy i sieroty wspierać w ich potrzebie; unikać wojen niesprawiedliwych; nie napierać na niesłusznego żołdu; stoczyć pojedynek w obronie każdego niewinnego; uczęszczać na turnieje tylko dla ćwiczeń rycerskich; cesarzowi rzymskiemu oraz jego patrycjuszowi z czcią okazywać posłuszeństwo w sprawach świeckich [...], dóbr feudalnych królewskich lub cesarskich wcale nie sprzedawać i żyć nienagannie wobec Boga i ludzi na tym świecie. Jeżeli będziesz zaś przestrzegać tych zasad rycerskiej reguły [...], osiągniesz doczesną cześć na ziemi, a po tym życiu spokój wieczysty w niebiesiech.

Rozkwit średniowiecznego porządku. Teksty źródłowe do nauki historii w szkole, z. 19 w: M. Kamiński, G. Pańko, R. Śniegocki *Historia, Średniowiecze*

Odp.

.....

.....

ODPOWIEDZI

Państwo Mieszka I

Odp. 1 Mieszko przyjął chrzest dzięki namowom i modlitwom swej żony Dobrawy.

Odp. 2 – konflikt z Wielekami,
– zagrożenie ze strony Marchii Wschodniej.

Odp. 3 1. – b, 2. – d, 3. – a

Odp. 4 *Dagome iudex* – dokument, w którym Mieszko I oddaje państwo polskie pod opiekę papieża (990 r.); znajdują się tam nazwy polskie, takie jak Kraków, Odra.

Polska za panowania Bolesława Chrobrego

Odp. 1 Rycina c) – Bolesława Chrobry – 992-1025

Odp. 2 b) Śmierć św.Wojciecha
Data – 997r.
Miejsce – Prusy
Powód – Pochowanie biskupa w Gnieźnie, kanonizacja, uznanie św.Wojciecha za patrona Polski.

a) Zjazd gnieźnieński
Data – 1000 r.
Miejsce – Gniezno
Powód – Pielgrzymka cesarza Ottona III do grobu św. Woj-

ciecha, ogłoszenie decyzji papieża o utworzeniu arcybiskupstwa, wzmocnienie niezależności państwa polskiego, zgoda cesarza na otrzymanie przez Bolesława Chrobrego godności królewskiej.

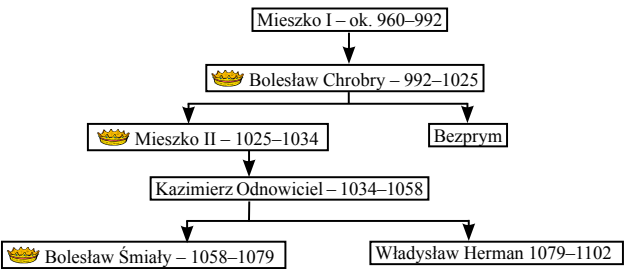
- d) Pokój w Budziszynie
Data – 1018r.
Miejsce – Budziszyn
Powód – Obrona niezależności i suwerenności państwa polskiego, zatrzymanie Łużyc i Miłska
- e) Wyprawa na Ruś
Data – 1018 r.
Miejsce – Księstwo Kijowskie
Powód – Zdobycie i złupienie Kijowa, przyłączenie do Polski Grodów Czerwieńskich.

- c) Koronacja na króla
Data – 1025 r.
Miejsce – Gniezno
Powód – Wzmocnienie niezależności państwa polskiego od cesarstwa, zwiększenie autorytetu władcy wobec członków dynastii Piastów i poddanych.

Odp. 3 chrobry – dzielny, waleczny.

Drzewo genealogiczne pierwszych Piastów

Odp. 1

Odp. 2

- a) – B. b) – C. c) – C. d) – C.

Zmienne losy monarchii pierwszych Piastów

Odp.

- 1 a) – F, b) – P, c) – P, d) – F

Odp. 2

Bezprym	– g), h), i)
Kazimierz Odnowiciel	– d), e), f)
Bolesław Śmiały	– j), k), l)
Władysław Herman	– a), b), c)

Odp. 3

- a) książę, b) drużyna, c) chrześcijaństwo, d) prawo książęce, e) grodowy, f) danina, g) sąd, h) podymne, i) poradlnie, j) immunitet, k) stanowy

Spór cesarstwa z papieżem o inwestyturę

Odp. 1

- A. – h), i), B. – f), j), C. – g), a), b), D. – c), d), e), E. – k), l), ł, m).

Odp. 2

Kompromis polegał na tym, że ani cesarstwo, ani papież nie zdobyło władzy politycznej nad chrześcijaństwem, za to

cesarz zrzekł się prawa do mianowania dostojników kościelnych, a zachował prawo do nadawania wybranym kanonicznie biskupom i opatom majątków ziemskich.

Wyprawy krzyżowe

Odp. 1

krucjata – wyprawa krzyżowa; zbrojna kampania wymierzona przeciwko muzułmanom w celu odzyskania Ziemi Świętej; uświęcona przez papieżstwo; trwała od końca w. XI do II poł. w. XIII.

Odp. 2

1095 – b), h),	1096 – a), c),
1099 – d), f),	1299 – e), g).

Odp. 3

Nazwa: Zakony rycerskie

Cel tworzenia:

- zapewnienie bezpieczeństwa chrześcijanom osiedlającym się na Bliskim Wschodzie,
- zapewnienie bezpieczeństwa chrześcijanom przybywającym z pielgrzymkami do Ziemi Świętej

Najważniejsze zakony rycerskie:

- templariusze,
- joannici,
- Krzyżacy

Zadania rycerzy:

- konwojowanie pielgrzymów,
- otaczanie opieką ludności cywilnej,
- prowadzenie szpitali.

Świat średniowiecznego rycerstwa

Odp. 1

A.

- Roland – bohater *Pieśni o Rolandzie*, postać historyczna;
- Lancelot – bohater *Opowieści Okrągłego Stołu*, postać fikcyjna,
- Maćko z Bogdańca – bohater *Krzyżaków* Henryka Sienkiewicza, postać fikcyjna.

B.

- rycerz, który stracił przeciwnika z konia, sam także musiał zsiąść, żeby wyrównać szanse,
- nie można było zabić nieuzbrojonego wroga,
- nie można było zabijać wroga, godząc w niego z tyłu,

C.

- rycerzowi w zbroi nie wolno było się cofać,
- niedopuszczalne było tchórzostwo.

Odp. 2

Kodeks rycerski

- Codziennie uczestniczyć we mszy św.
- Walczyć w obronie wiary katolickiej.
- Walczyć w obronie Kościoła.
- Wspierać wdowy i sieroty.
- Unikać niepotrzebnego rozlewu krwi.
- Nie upominać się o podwyżkę żołdu.
- Bronić niewinnych.
- Brać udział w turniejach tylko w celu rozwijania umiejętności.
- Być wiernym władcy.
- Nie sprzedawać dóbr feudalnych.
- Żyć nienagannie wobec Boga i ludzi.

How to have an intelligent conversation?

ZWROTY PRZYDATNE PRZY KONWERSACJI

GREETING – POWITANIE

Każdą rozmowę zaczynamy zazwyczaj od przywitania. Oto najczęściej stosowane powitalne zwroty grzecznościowe.

- *Good morning.* – tak mówimy do południa;
- *Good afternoon.* – możemy powiedzieć do wieczora, tj. około godziny 17-18;
- *Good evening.* – stosujemy do godziny 22-23.

Wszystkie te wyrażenia – znaczące tyle, co nasze „Dzień dobry” i „Dobry wieczór” – są niejako neutralne, ani specjalnie grzeczne, ani też oryginalne. Ot, potoczne formułki rzucane z przyzwyczajenia. W codziennych kontaktach co leniwi skracają sobie powyższe zwroty do:

- *Morning.*
- *Afternoon.*
- *Evening.* – czyli słyszane czasem na polskiej ulicy „Dobry”.

O wiele „sztywniejsza” formułka, używana zwłaszcza przy zwracaniu się do osób starszych i godnych szacunku, to:

- *How do you do?* – Jak się Pan/Pani miewa?

Ale – uwaga! Nie odpowiadamy dokładnym opisem wszystkich bólów w kościach, kłopotów szkolnych i udręk sercowych, lecz odwzajemniamy się tymże *How do you do?* Podobnie na mniej oficjalne:

- *How are you?* – Jak się masz?

odpowiemy właśnie *How are you?* albo: *And you?*

Możliwe warianty tegoż pseudopytania to:

- *How are you doing?*
- *How are you keeping?*
- *How are you getting on?*
- *How is life?*
- *How are things?*
- *What's the news?*

Czyli:

Co słyszać? Jak leci? Co tam u ciebie? Jak żyjesz?

- *Hallo Peter. I haven't seen you for ages. How are you?*
- *Cześć Piotr. Nie widziałem ciebie całe wieki. Co u ciebie?*
- *When did we last meet?*
- *Kiedy się ostatnio widzieliśmy?*
- *How time flies! What the news?*
- *Jak ten czas leci. Co słyszać?*

- *You haven't changed at all through all these years.*
- *Nic się nie zmieniłeś przez te lata.*

- *Hallo Mary. What a surprise.*
- *Cześć Mary. Co za niespodzianka.*

- *It's good to see you John. What are you doing these days?*
- *Co ostatnio porabasz?*

Zagadnięci w ten sposób natychmiast wykrzyknimy z entuzjazmem:

- *I'm well, thank you!*
- *Fine.*
- *Fine, thanks. And you?*
- *I'm all right, thank you.* – *W porządku, dzięki.*
- *Great, thanks!*
- *Couldn't be better!*

– *Świetnie, bosko, doskonale!* itd.

Gdy brak nam siły witalnej na podobny wybuch energii, możemy rzec nieco zgaszonym tonem:

- *Fine, thanks.*
- *Not so bad.*
- *Fairly well.*
- *Quite all right.*

– *Całkiem nieźle. Tak sobie. Może być. Da się wytrzymać.*

Kiedy natomiast jutro klasówka z matmy i fizyki, a dziewczyna właśnie zaczęła chodzić z innym, możemy już tylko wystękać:

- *Not too well, I'm afraid.*
- *Cóż, chyba nie najlepiej.*

Najmniej formalne powitania używane przez młodzież, to coś w rodzaju polskiego *Cześć!*:

- *Hi!*
- *Hello!*

Do czego zawsze możemy dodać uprzejmie:

- *Nice to see you (again)!*
- *Miło (znów) cię zobaczyć.*

INTRODUCTION

Tak więc pierwszy punkt programu – powitanie – mamy już za sobą. Jeśli przywitaliśmy się z osobą, którą widzimy pierwszy raz w życiu na oczy, dobrze będzie również przedstawić się. Najlepiej, gdy przedstawia nas sobie wspólny przyjaciel. Może wtedy powiedzieć:

- *Let me introduce you to Mark.*
- *Pozwól, że przedstawię cię Markowi.*

- *Let me introduce Ann to you.*
- *Pozwól przedstawić sobie Anię.*

- *I'd like you to meet Kate.*
- *Chciałbym, byś poznał się z Kasią.*

- *This is my friend, Eve.*
- *To moja znajoma, Ewa.*

- *Have you ever met John?*
- *Czy poznałeś się z Jankiem?*

- *I don't think you know Joan.*
- *Wydaje mi się, że nie znacie się z Joasią.*

Gorzej, jeśli w pobliżu nie ma nikogo, kto mógłby dokonać wzajemnej prezentacji. Musimy wtedy samemu przełamywać lody, zaczynając:

- *May I introduce myself?*
– *Czy mogę się przedstawić?*

- *Let me introduce myself.*
– *Proszę pozwolić, że się przedstawię.*

A dalej już łatwo:

- *My name is Marek Nowak. What's yours?*
– *Nazywam się Marek Nowak. A ty?*

Jako człowiek nieco podstępny możemy też udać, że owego nieznajomego już skądinąd znamy i zawołać:

- *Oh, you are Peter Wilson, I believe!*
– *A, to ty jesteś Piotr Wilson, coś mi się zdaje!*

- *Haven` t we met before?*

- *Say, haven` t we met already?*
– *Powiedz, czy myśmy się już nie spotkali?*

Wtedy mamy duże szanse na to, że osoba polecthana swoją (jak-że nieprawdziwą) popularnością zadrze nos i powie:

- *No, I` m Joe Kovalsky.*
– *Nie, jestem Jacek Kowalski.*

I kłopot z głowy, możemy walić śmiało:

- *And my name is...*
– *A ja się nazywam...*

Podczas konwersacji istotnym problemem jest kwestia odpowiedniego zwracania się do współrozmówców. Należy pamiętać, kogo uraczyć tytułem książęcym, kogo – zaledwie hrabiowskim... A na serio – nie zwrócimy się przecież zbyt poufale do osoby o wiele od nas starszej, szacownej i poważanej; z drugiej strony nie będziemy sobie bądź co bądź „panować” z rówieśnikami czy – nie daj Boże – ze smarkaczami. Do kogo więc jak i z czym? Anglosasi często posługują się nazwiskami jako niezawodnym sposobem identyfikacji osoby, o której właśnie mówią, czy też do której się zwracają. Dlatego tak ważne jest przedstawianie się sobie na początku rozmowy. Jeśli nie zapamięta się, czy wręcz nie usłyszysz rzuconego półgębkiem nazwiska – cóż, pech. Można tylko ze skrucłą dopytać:

- *What did you say your name was?*
– *Jak pan powiedział, jak pan się nazywa?*

Teraz spokojnie już będziemy mówić:

- *Mr. Smith, how do you like this painting?*
– *Panie Smith, jak się panu podoba ten obraz?*

- *Mrs. Johnson, would you care for a sandwich?*
– *Pani Janowska, może kanapeczkę?*

- *Miss Black, aren` t you tired?*
– *Panno Black, czy nie jest pani zmęczona?*

- *Is this your first visit in England?*
– *Czy to pana pierwsz wizyta w Anglii?*

- *When did you arrive in London?*
– *Kiedy przyjechał pan do Londynu?*

- *How long are you here for?*
– *Na jak długo pan tu przyjechał.*

W języku angielskim pozostał jeszcze utrwalony podział kobiet-rozmówczyń na panie (czyli kobiety zamężne) i panny (wolnego stanu, w tym nieletnie dziewczęta). Ponieważ nie istnieje podobne rozróżnianie męskich interlokutorów, podział na “Mrs” i °Miss” wiele osób (nie tylko wojujących feministek) uważa za dyskryminujący. Dlatego od lat już stosuje się formę wspólną dla mężatek i panien:

- *Ms. Brown, could you pass me the salt?*
– *Pani Brown, czy może pani podać sól?*

Ta nowa forma (wymawiana (miz)) jest niekontrowersyjna i o wiele wygodniejsza w użyciu niż dwie tradycyjne. W końcu skąd mielibyśmy wiedzieć, czy nowo poznana osoba wstąpiła już w związek małżeński, czy nie?! Pewnym wyjątkiem jest zwyczajowe stosowanie słowa Miss (ewentualnie Mrs.), z dodaniem odpowiedniego nazwiska, przez uczniów zwracających się do swojej nauczycielki (takie polskie „Proszę pani”). O wiele grzeczniejsze, niosące ze sobą większy ładunek szacunku i wyrażające wyraźniej różnicę wieku i prestiżu są następujące dwa zwroty;

- *Sir, shall I bring you a chair?*
– *Czy mam panu przynieść krzesło?*

- *How could I help you, Madam?*
– *Czym mogę pani służyć?*

Słowami „Sir” i „Madam” zwracamy się przede wszystkim do osób mocno starszych, posuniętych w latach. Jednak nie tylko.

- *Sir* powie sprzedawca, kelner, urzędnik w stosunku do każdego klienta (każdemu z nich przecież należy się szacunek),
- *Madam* – wobec każdej klientki (w granicach rozsądku, rzecz jasna, a więc nie do pięcioletniej dziewczynki, która przyszła nabyć lizaka – wówczas uprzejmy sprzedawca powie może: *Yes, young lady?*).
- *Sir* – to zwrot, którym posługują się młodzi ludzie zwracając się do nauczyciela.
- *Sir* to także uprzejma forma zagadnięcia nieznajomego przechodnia, którego chcemy spytać o godzinę czy prosić o wskazanie drogi.

Typowo polskim błędem jest „kalkowanie” z naszego ojczystego języka wyrażeń w rodzaju „pan Janek” czy „pani Zosia”. W angielskim po słowie Mr./Mrs./Miss/Ms. musi znaleźć się nazwisko wymienianej osoby, które może dodatkowo zostać poprzedzone imieniem. Natomiast nigdy nie będzie to samo imię. Można więc powiedzieć:

- *This is Mr. Black and that is Miss Kate Baker.*
– *To pan Black, a tam stoi panna Kate Baker.*

ale nigdy nic w rodzaju „Mr. Tom” czy „Mrs. Ann”. Można natomiast – to szczególnie przypadek – powiedzieć coś, jak “Sir William” – znaczy to, że ów Wilhelm posiada tytuł rycerza czy baroneta. Skoro już jesteśmy przy arystokracji, spróbujmy zapamiętać kilka podstawowych tytułów, jakimi zwracać się należy do głów koronowanych i błękitnokrwistych.

- **Your Majesty** – powiemy na audrengi u królowej aykróla,
- **Your Highness** – w rozmowie z księciem,
- **Your Lordship** – do lorda czy milorda,
- **Your Honour** – do sędziego w sądzie.

Oprócz zwrotów jak *pan* i *pani*, automatycznie dodawanych do nazwiska rozmówcy przez dobrze wychowane osoby, istnieje szereg tytułów wywodzących się najczęściej z profesji danej osoby.

- *Doctor Bacon, how do you do?*
– *Jak się pan miewa, doktorze Bekon?*

Słowo „doktor” nie musi oznaczać lekarza medycyny, gdyż w Anglii (podobnie jak w Polsce) jest to wyższy stopień naukowy, możemy więc rozmawiać z doktorem filozofii (*Doctor of Philosophy*) czy doktorem nauk ścisłych (*Doctor of Science*). Jednak tylko w pierwszym przypadku, jeżeli dyskutujemy (np. o przewadze operacji usuwania migdałków nad analogicznym procesem pozbawiania pacjenta wyrostka robaczkowego) z prawdziwym lekarzem – doktorem medycyny, możemy pozwolić sobie na skrócenie tytułu do samego *Doctor*. W pozostałych przypadkach musimy pamiętaćć o nazwisku (jak *Doctor Bacon*).

- *Professor Adams, it`s a pleasure to meet you.*
– *Profesorze Adamski, jak miło spotkać pana.*

Tu już istnieje dowolność – albo wymieniamy nazwisko profesora, albo mówimy mu wprost – *profesorze*. *Professor* (ten zwrot jest bardziej formalny).

Z lub bez nazwiska możemy stosować zwroty „militarne”, jak:

- *General Taylor, I am a true pacyfist.*
– *Generale Taylor, jestem prawdziwym pacyfistą.*

- *Colonel Grant! How are you?*
– *Pułkownik Grant! Jakże się pan miewa!*

- *Captain!*
– *Kapitanie!* itd, itp.

I kilka zawodów o mniejszym może prestiżu, ale w pewnych sytuacjach niezastąpionych:

- *Waiter!* – *Kelner!*
- *Officer!* – *Panie policjancie!*
- *Conductor!* – *Panie konduktorze!*
- *Driver!* – *Panie kierowco!*
- *Porter!* – *Bagażowy!*
- *Guard!* – *Straże!*

Inaczej niż do pojedynczej osoby zwrócimy się do większego gro-na, na przykład rozpoczynając uroczystą przemowę:

- *Ladies and Gentlemen!*
– *Panie i panowie!*

- *My dear Iriends!*
– *Najdrożsi przyjaciele!*

- *Comrades!*
– *Towarzysze!*

Kiedy opanujesz wreszcie powyższe skomplikowane zasady gry towarzyskiej, przyjdzie czas, by przyswoić sobie jeszcze jedną, a mianowicie tą, że najwygodniej będzie przejść z tyłoma znajomymi na ty. Znikają wówczas kłopoty z przypominaniem sobie nazwisk, tytułów, rangi odznaczeń, a jedyne, o czym trzeba pamiętaćć, to że nowa przyjaciółka ma na imię Aldona, a nie Agata.

Uff, najgorsze już za nami. Wiemy, jak się kto nazywa, kim jest, co robi i jak się doń zwracać. Teraz będzie już z górki, dalej rozmowa sama się rozwinie. Jest przecież tyle fascynujących tematów do naszej *small talk* – niezobowiązującej pogawędki. Na przykład:

- pogoda
Oh, yes, it`s been so hot for the last few days, but there are also some clouds in the sky and there`s the nice breeze as well, so I believe the summer will be simply beautiful...;

- szkoła
I hate maths, do you hate maths?

- przyjaciele
Have you seen Peter`s new girlfriend? I mean, she`s so ugly and has freckles all over her face and has funny red hair and is so stupid, believe me, so stupid...

- nauczyciele i rodzice
My teachers are idiots... itd, itp.

Istotnie, tematów od groma, ale jak zagaic? Jak zacząć pogaduszki – *open up a subject* – by nie wyjść na durnia, który mówi tylko o sobie, albo dla odmiany wyłącznie o reklamach szampoonów dla kotów? Oto najprostsza metoda. Po pierwsze – eleganczko wtrącamy się do cudzej rozmowy:

- *Don` t I disturb you?*
– *Don` t I interrupt?* – *Czy nie przeszkadzam?* – pytamy niewinnym głosem, z angielskim uśmiechem na słodkiej buzi, wiedząc doskonale, że tak. Prawdopodobnie jednak grzeczni rozmówcy wyszepeczą fałszywie „No”. Możemy też zagadnąć potencjalną ofiarę: *– I` d like to talk to you for a while.*
– *Chciałbym z panią/panem przez chwilę porozmawiać.*

- *There is something I` d like to ask you about.*
– *Chciałbym cię o coś zapytać.*

- *I` d like to talk to you about something.*
– *There is something I` d like to talk to you about.*
– *Jest coś, o czym chciałbym z tobą porozmawiać.*

- *Are you very busy or can you spare me a minute?*
– *Czy jest pan l pani bardzo zajęty/a czy też może mi pan/i poświęcić minutkę?*

- I have an interesting piece of news to tel you.*
I have something interesting to tell you.
– *Mam ci coś ciekawego do powiedzenia.*

Gdy brak odpowiedzi jednoznacznie odmownej, przystępujemy do dzieła i zaczynamy rozprawiać jak najęci:

- *This isn` t your first visit to England, isn` t it?*
– *To nie jest pana pierwsza wizyta w Anblii, prawda?*
– *As a matter of fact it is.*
– *Właściwie, to pierwsza.*
– *Really? Your English is very good.*
– *Naprawdę? Pański angielski jest bardzo dobry.*

- *Have you your family with you here now?*
– *Jest pan tutaj z rodziną?*

- *How do you find life in England?*
– *Jak postrzega pan życie w Anglii?*

- *I` d like to tell you that I` ve bought a new car... again.*
– *Chciałbym wam opowiedzieć, że kupiłem sobie nowiutki samochód... znowu.*

- *I` d like you to know that it`s a new model of Toyota.*
– *I chciałbym, byście byli świadomi, że to nowy model Toyoty.*

- *Do you know that this is one of the most expensive cars?*
– *Czy wiecie, że to jeden z najdroższych samochodów?*

- *Have you heard that..*
– *Czy słyszeliście, że...*

- *- What do you think of ... (the exhibition)?*
– *Co sądzi pan o... (wystawie)?*

Chcę zostać...

historykiem sztuki

Studia na historii sztuki od dawna uważa się za elitarne, choć ich popularność z roku na rok spada. Generalnie historia sztuki nie należy do trudnych kierunków – raczej znikomy procent studentów odpada z powodu niezaliczenia któregoś z przedmiotów.

CO ROBI?

Historyk sztuki to znawca szeroko pojętej sztuki na przestrzeni całych dziejów ludzkości. Zna różne jej dziedziny – od malarstwa, rzeźby, przez architekturę, grafikę, aż po formy tańca. Oczywiście każdy historyk sztuki specjalizuje się w jakiejś określonej dziedzinie albo jakimś okresie. Bada, porównuje i opisuje okresy rozwoju sztuki, rozmaite jej aspekty, style i zjawiska w sztuce wysokiej, użytkowej, ludowej i komercyjnej (czyli popularnej).

DLACZEGO WYBRAĆ TEN KIERUNEK STUDIÓW?

- Ponieważ należy, bez wątpienia, do najciekawszych spośród wszystkich studiów humanistycznych.
- Na tym kierunku zdobędziesz wszechstronne, humanistyczne wykształcenie, które pozwoli Ci podjąć bardzo różnorodną pracę, zgodną z indywidualnymi predyspozycjami i zainteresowaniami.
- Zdobędziesz wiedzę na temat sztuk plastycznych i ich historii, wiele podróżując, zwiedzając wystawy i zabytki w Polsce i za granicą.
- Posiadasz nie tylko wiedzę historyczną oraz umiejętność badania i dokumentowania zabytkowych obiektów.
- Tylko na tym kierunku będziesz miał możliwość dotknąć prawdziwych skarbów sztuki średniowiecznej czy renesansowej, które nie zawsze są wystawiane na widok publiczny.
- Program studiów umożliwia wybór zajęć zgodnie z własnymi zainteresowaniami i specjalizowanie się w preferowanym przez siebie kierunku.
- Po ukończeniu studiów będziesz mógł wybrać wiele ścieżek kariery zawodowej:
 - muzealnika, zarządzającego ekspozycje i opracowującego zbiory;
 - konserwatora, nadzorującego ochronę zabytków;
 - naukowca, badającego dzieje sztuki;
 - krytyka sztuki, kształtującego gust publiczności;
 - właściciela galerii lub antykwariusza, działających na rynku sztuki.

PREDYSPOZYCJE

- Autentyczna pasja i przekonanie, że obcowanie ze sztuką jest tym, co chciałoby się robić w życiu.
- Wrażliwość na piękno i poczucie estetyki.
- Dobra pamięć wzrokowa, wyobraźnia przestrzenna, spostrzegawczość i dar obserwacji.
- Ważna jest umiejętność syntetycznego myślenia oraz kojarzenia faktów. Pozwala to bowiem na dogłębne analizowanie i interpretowanie różnych zjawisk.
- Kreatywność i umiejętność menadżerskie to cenne zalety, które ułatwią Ci prowadzenie swojej własnej galerii.
- Przydadzą się, choć nie koniecznie, sprawność plastyczna. Zawsze się przyda umiejętność wykonania szybkiego szkicu obiektu lub detalu architektonicznego.

INWESTYCJE W LICEUM

- Jeśli masz taką możliwość, wybierz liceum plastyczne lub klasę o takim profilu.
- Już na etapie liceum, powinieneś „opatrzyć” się z najważniejszymi dziełami sztuki. Skompromitujesz się, je-

śli na zajęciach pierwszego roku, nie będziesz potrafił rozpoznać dzieł najważniejszych twórców – Tycjana, Moneta czy Picassa. Dlatego poświęć jak najwięcej czasu na przeglądanie albumów poświęconych sztuce.

- Ważne również abyś umiał posługiwać się podstawowymi terminami z dziedziny sztuki. Na studiach to podstawowa wiedza. Z takimi terminami jak: fresk, akwarela, portal, tympanon, czy relief powinieś być obeznany. Obowiązkowa lektura to „Słownik terminologiczny sztuk pięknych” Kozakiewicza.

- Zapoznaj się choćby z jednym tytułem poświęconym historii sztuki np. *Historia sztuki w zarysie* Karola Estreichera.

- Tak jak przy wielu innych kierunkach, bardzo ważna jest znajomość języków obcych. W tym wypadku niemieckiego i angielskiego, ponieważ duża część literatury fachowej jest w tych właśnie językach. Do niedawna na studiach obowiązkowy był język niemiecki, z uwagi na to, że największe osiągnięcia w interesującej nas dziedzinie przypadają badaczom niemieckim.

- W trakcie edukacji licealnej powinieneś zaliczyć wizytę w muzeum czy galerii, a w czasie wakacji zaplanować wycieczkę do Warszawy, Krakowa, Gdańska czy Wrocławia. Są to miasta bardzo bogate w zabytki i instytucje kulturalne. Tam też często wyjeżdżają studenci historii sztuki na objazdy naukowe. Dobrze by było gdybyś mógł zwiedzić Muzeum Narodowe w Warszawie czy Muzeum Czartoryskich w Krakowie.

NA STUDIACH

Jeśli zdecydujesz się na studia na historii sztuki czeka Cię pięć lat wspaniałej intelektualnej przygody.

- Na wykładach poznasz dzieje myśli o sztuce, doktryny artystyczne, kierunki, techniki tworzenia obrazów i rzeźb, a na ćwiczeniach metodykę i warsztat historyka sztuki.

- Niezwykle wciągające są zajęcia ze sztuki starożytnej Grecji i Rzymu, szczególnie epoki klasycznej i hellenistycznej. Poznasz najbardziej reprezentatywne przykłady architektury, rzeźby i malarstwa kultury antycznej oraz najważniejsze zespoły zabytkowe Akropol ateński, Olimpię, Pompeje, Forum Romanum.

- Na ćwiczeniach zaznajomisz się z podstawową terminologią i wiedzą z dziedziny technik malarstwa, grafiki i rzeźby, sposobami opracowywania, ekspozowania i konserwacji obrazów. Nauczysz się metodologii badań technologicznych nad obrazami oraz dowiesz się jak analizować stan zachowania obrazu.

- Oprócz tradycyjnych wykładów będziesz mieć praktyczne zajęcia w muzeach, galeriach a na III roku praktyki w formie tygodniowego objazdu naukowego, na których nauczysz się opisywać dzieła sztuki i obiekty architektoniczne.

- Ale wybierając się na historię sztuki, musisz przygotować się na wielogodzinne przesiadywanie w bibliotece nad albumami z malarstwa, grafiki, rzeźby i architektury.

PRACA

Co czeka historyków sztuki po dyplomie?

- Praca w muzeach, których co prawda nie brakuje, ale są w takiej kondycji, że młody, dynamiczny człowiek nie bardzo może się przystosować do ich ograniczeń.

- Mogą też zostać konserwatorami zabytków, dziennikarzami piszącymi o sztuce lub na jakikolwiek inny temat, o ile oczywiście starczy im wiedzy i umiejętności.

- Nieliczni mogą wybrać zawód biegłego sądowego, pracownika państwowej galerii lub też archiwisty w muzeum.

- Młodzi historycy sztuki trafiają do wydziałów kultury urzędów miast również do agencji reklamowych jako specjaliści od public relations. Sprawdzają się, gdyż są świetnie wykształceni oraz kreatywni.

- Część odnajduje się w branży turystycznej, pracując w charakterze pilotów wycieczek.

- Mogą postawić wreszcie na swoją przyszłość i zacząć pracę w domu aukcyjnym, w prywatnej galerii, która zajmuje się handlem sztuką.

- Spora grupa decyduje się na studiowanie drugiego faktu, albo studia podyplomowe.

Praca pamięciowa

Aby przejść egzaminy będziesz musiał dobrze orientować się w dziedzictwie wiatowej kultury, od starożytności po współczesność. Jest to ogromna ilość dzieł do zapamiętania wzrokowego. Do tego dochodzą nazwiska, daty, nurty i kierunki oraz specjalistyczna terminologia.

W wypadku bardziej reprezentatywnych obrazów będzie konieczne zapamiętanie każdego jego szczegół, ponieważ na egzaminie na podstawie fragmentu będziesz musiał podać nazwę dzieła oraz jego twórcę i datę powstania.

Co jest najfajniejsze?

Zajęcia w terenie – starych kościołach, muzeach i galeriach. Można wówczas pracować na prawdziwych eksponatach, a nie tylko analizować reprodukcje w książkach czy na slajdach.

Giovanni di Amigo Arnolfini *Zaślubiny Arnolfinich*

Patrzysz na *Zaślubiny Arnolfinich* obraz Jana van Eycka z XV wieku. A zatem na rodzinę sprzed pięciuset lat, rodzinę, która najwyraźniej wkrótce się powiększy. Zdawałoby się – dość wyraziste płótno, konterfekt małżeński – pan Arnolfini w śmiesznym nieco kapeluszu, narzeczona w zielonej sukni ma miłą twarz i chyba rzeczywiście jest przy nadziei. Chyba – bo masz przed sobą obraz pełen tajemnic. Niczego nie wiadomo do końca. Mężczyzna to prawdopodobnie Włoch – Giovanni di Amigo Arnolfini. Był taki, faktycznie przybył do Brugii (tam mieszkał van Eyck) i poślubił pewną pannę, córkę włoskiego kupca. Niestety – niektórzy znawcy zaprzeczają temu, twierdząc, że mężczyzna z portretu Włochem być nie może, choćby ze względu na typ urody. Jeszcze inni głoszą, że van Eyck namalował samego siebie – poślubił bowiem w tym samym roku niejaką Małgorzatę, która była wówczas w błogosławionym stanie. Co do tego stanu – są badacze poddaja-

cy ów fakt w wątpliwość. Taka była wówczas moda, może dama tylko tak trzyma zieloną materię? Askądże wiadomo, że to ślub, taki inny od dzisiejszych? Raczej ślub, potwierdzają to rozmaite elementy obrazu: piesek – symbol wierności małżeńskiej, w lustrze, w głębi widać postacie świadków. Z tyłu małżeńskie łóżko i św. Małgorzata patronka położnic... Świecznik, lustro, sandały – wszystko to ma swoją wymowę. Na znak przysięgi małżonkowie trzymają się za ręce. Z tym jest jednak kłopot: mężczyzna powinien podać prawowitej małżonce prawą dłoń. Podaje lewą – i stąd hipotezy, że patrzymy nie na prawdziwą małżonkę Arnolfiniego, lecz na inną kobietę, „drugą” żonę, ukrytą... Co za dziwny obraz – trzeba go czytać jak książkę, niczego nie wyjaśnia wprost. Ale to jedno z najsłynniejszych przedstawień małżeńskich światowego malarstwa.